

van
Otterplaat
tot Groenveldsweid

Een uitgave van de Stichting Langedijker Verleden

26e Jaargang 2020

'De Otterplaat'

Het blad 'De Otterplaat' is een uitgave van de Stichting Langedijker Verleden. Het verschijnt eenmaal per jaar en is gratis voor donateurs van de Stichting. De donatie is minimaal € 12,50 per jaar, losse nummers kosten € 8,50.

De Stichting Langedijker Verleden werd opgericht op 20 februari 1987 als opvolger van de Stichting i.o. Verborgten Verleden Langedijk, welke al bestond sinds 14 september 1984. De stichting staat ingeschreven bij de Kamer van Koophandel te Alkmaar onder nummer 41239871 en is een culturele ANBI Stichting. Giften aan de stichting kunnen daardoor door degever voor 125 % als aftrekpost worden opgevoerd bij de belastingaangifte.

Bankrekeningnummer:
Rabobank Alkmaar e.o.: NL39 RABO 0346 6261 37

Website: www.langedijkerverleden.nl
e-mail: info@langedijkerverleden.nl

Het bestuur van de Stichting Langedijker Verleden bestaat uit:
Hans de Graaf (voorzitter)
Kroonstraat 1, 1724 RL Oudkarspel, tel. 06-42657846
e-mailadres: hdegraaf1@ziggo.nl

Dick Zuiderbaan (secretaris)
Hondsdrif 4, 1724 TE Oudkarspel, tel. 0226-313722

Tanja Kuiper (penningmeester)
Willem de Zwijgerstraat 6, 1723 KG Noord-Scharwoude
tel. 0226-315422

Piet van Kleef (webmaster-social media)
Laanweg 1B, 1724 NJ Oudkarspel, tel. 0226-314802

Maarten Koning
Waterdrieblad 46, 1724 XK, Oudkarspel, tel. 0226-755338

Arie Kaan, tel. 06-25405385

Ida Tauber-de Waard
Dorpsstraat 866, 1724 NV Oudkarspel, tel. 0226-318039

Frans Tromp
Violenstraat 5, 1723 XT Noord-Scharwoude, tel. 0226-320319

Ereleden:
In 1999 Jan IJff (1917-2007)
In 2001 Jaap de Groot (1924-2003)
In 2006 Jan Wijn (1926-2016)

De redactie van 'De Otterplaat' bestaat uit:
Arie Kaan, Dick Zuiderbaan, Maarten Koning,
Jan Marsman jr. en Hans de Graaf

Redactieadres: Hondsdrif 4, 1724 TE Oudkarspel
e-mailadres redactie: ariekaan@hotmail.com

ISSN 1388-6215

Copyright: Gehele of gedeeltelijke overname van teksten en/of illustraties uit dit blad is alleen toegestaan na toestemming van de auteur of de redactie en met vermelding van naam van de auteur en naam van het blad.

Druk: Zeeman Reclamegroep BV, Den Helder

Inhoudsopgave:

blz

Overpeinzingen bij de voorplaat <i>Jan Marsman jr.</i>	2
Voorwoord <i>Hans de Graaf</i>	3
Seizoen 2019-2020 <i>Dick Zuiderbaan</i>	4
Reacties op het vorige nummer <i>Redactie</i>	5
Broek op Langedijk kreeg in 1946 een Indische huisarts <i>Ida Tauber en redactie</i>	9
De 18e eeuwse runderpest in Langedijk <i>Dick Zuiderbaan</i>	13
De grote schoonmaak <i>Martin Wagenaar</i>	18
Gemeenschappelijk Gasbedrijf Noord-Scharwoude <i>Hans de Graaf</i>	21
Gratis autotochtje <i>Jan Marsman jr.</i>	28
Het korste huwelijk van Langedijk <i>Jan Marsman jr.</i>	33
Het leven in de Kerkmeer <i>Herman Veltum</i>	35
Het nieuws van 100 jaar geleden <i>Jan Marsman jr.</i>	40
Pieter Ootgers (±1525) en enkele verwantschappen binnen Langedijker Verleden <i>Jaap Plakman</i>	47
Luchtig en grondig bekeken: Houthandel Eecen <i>Maarten Koning</i>	49
Piet Woestenburger had oog voor de historie <i>Arie Kaan</i>	54

Overpeinzingen bij de voorplaat

Situatie circa 1900

De Stichting Langedijker Verleden heeft jaren geleden een collectie oorspronkelijke glasnegatieven van de Alkmaarse fotograaf C. van der Aa weten te verwerven. Deze glasnegatieven zijn op een hoge resolutie gescand en vervolgens overgedragen aan het Regionaal Archief in Alkmaar. Naast zijn werk als portret- en groepsfotograaf, maakte Van der Aa foto's die gebruikt werden voor de vervaardiging van ansichtkaarten. Winkeliers konden bij Van der Aa deze ansichten bestellen om ze te verkopen.

Mogelijk was dat ook de reden dat hij in de winter van 1899-1900 naar Langedijk kwam. Bijna al deze foto's nam hij van zuid naar noord en in de winter, dan had hij beter licht voor de lange sluitertijd die hij moest gebruiken.

We zien hier een gedeelte van de Dorpsstraat in Noord-Scharwoude. Fotograaf Van der Aa stond ongeveer ter hoogte van thans Dorpsstraat 539 (Toko Langedijk) en hij keek in noordelijke richting. Waarschijnlijk was hij voor deze foto op een maandag naar Noord-Scharwoude gekomen, rechts op het erf hangt de was buiten.

In de afgelopen 120 jaar is op deze plek veel verdwenen of vervangen. Het huis links van het midden (zie de pijl) thans Dorpsstraat 547 (Sari Fair Fashion) bestaat nog.

Waar de grote groep mensen staat te poseren voor de fotograaf, zou dat tegenwoordig niet meer kunnen, omdat daar de kruising Dorpsstraat-Tulpenstraat is.

Zoals gebruikelijk op ansichtkaarten van rond 1900 poseert een grote groep mensen, iedereen wilde op de foto, die je later ook nog kon kopen en aan je familie of vrienden versturen. Buitenfotografie voor bijvoorbeeld ansichtkaarten was een nieuwigheid rond 1900. Dus ging het als een lopend vuurtje dat er een fotograaf in het dorp was. Fotograaf Van der Aa heeft de groep mensen op de foto toch nog zo opgesteld dat hij zicht hield op de Dorpsstraat. Wellicht is het interessant om eens te zien of dezelfde mensen op de meerdere foto's van Van der Aa staan.

Achter de groep mensen links ligt een grote stapel bossen wilgentenen en rechts achter de witte was staat een rij bossen wilgentenen tegen het hek. In het pand rechts had de heer Engel zijn mandenmakerij. Zijn naam staat op de gevel geschilderd en de naam van zijn bedrijf "De Nijverheid". Bijna alle tuinbouwproducten werden toentertijd in manden verpakt, voor ieder product bestond er wel een mand in een bepaalde vorm of grootte. Zo te zien draagt de man rechts op de Dorpsstraat een vrij kleine mand op zijn nek.

Achter de mensen rechts op de Dorpsstraat staat een hoge paal met isolatoren. Deze was niet voor elektriciteit, dat werd pas jaren later in Langedijk aangelegd, maar voor de telegraaf. Iets verderop aan de rechterkant van de Dorpsstraat staat een van de weinige lantaarnpalen die Noord-Scharwoude toen rijk was.

Situatie in 2020

Voorwoord

De afgelopen tijd kregen we regelmatig de vraag van onze donateurs of het klopte dat de Otterplaat van dit jaar nog niet was bezorgd. Dit klopte inderdaad, door diverse omstandigheden is er vertraging opgelopen bij het samenstellen van de Otterplaat. Helaas bleek het niet mogelijk om zoals gewoonlijk de Otterplaat eind oktober bij u op de mat te kunnen laten vallen.

In dit door het coronavirus gedomineerde jaar gaan heel veel dingen anders dan anders. Zo ging er helaas een lelijke streep door veel van onze activiteiten en was ons museum Het Regthuis maandenlang gesloten. Juist daarom is het zo belangrijk dat er dit jaar wel een Otterplaat verschijnt. De redactie denkt er in geslaagd te zijn ook dit jaar weer een rijk gevulde en voor de lezers interessante Otterplaat te hebben samengesteld. Die zelfs wat dikker is geworden dan in de afgelopen jaren.

De voor ons liggende kerstperiode biedt u vast wel tijd om er eens lekker voor te gaan zitten en even terug te gaan in de Langedijker historie.

Graag neem ik u even in grote stappen mee door de inhoud van deze Otterplaat met mooie persoonlijke verhalen over Langedijkers, bekend en minder bekend. Over een drama, maar ook over belangrijke ontwikkelingen, bedrijven en nog veel meer.

Martin Wagenaar blikt terug op zijn jeugd en schrijft over de grote schoonmaak die vroeger elk voorjaar moest plaatsvinden en waarbij het hele huis op zijn kop ging. Tegenwoordig is dit fenomeen helemaal verdwenen zoals vrijwel alle bakkers. Maar wat hadden die bakkers met de grote schoonmaak te maken?

Herman Veltum schrijft over het leven in de Kerkmeer uit zijn jeugd en waar zijn vader machinist was van het nog steeds bestaande gemaal. Op deze geïsoleerde plek, in die tijd alleen varende te bereiken, woonde het grote gezin Veltum.

Arie Kaan schreef een mooi portret van tuinder en top-kolwer Piet Woestenburg. Dit verhaal geeft een mooi inkijkje in het tuindersleven van voor de ruilverkaveling en zet de voormalig Langedijker kolfkampioen terecht in de schijnwerpers.

Veel Langedijkers zullen goede herinneringen hebben aan dokter Manjoero die van 1946 tot 1966 als huisarts in Broek op Langedijk praktiseerde. Ida Tauber schreef samen met de redactie een mooi portret over hem.

De 18^e eeuwse runderpest trof ook Langedijk genadeloos en was zeer ingrijpend voor de veelal arme Langedijker boeren die vaak hun hele veestapel kwijtraakten.

In het artikel van Dick Zuiderbaan leest u er alles over. Zelf ben ik in de geschiedenis van Gemeenschappelijk Gasbedrijf Noord-Scharwoude gedoken. Beter bekend als de gasfabriek die vanaf 1909 in bedrijf was en waar tot 1951 gas werd geproduceerd.

Jan Marsman jr. schrijft over hoe de mooiste dag van een jong paar een zwarte dag werd. Ook neemt hij ons aan de hand van krantenartikelen mee terug naar 1920.

Het Regthuis in 2021 hopelijk gewoon weer elke zondagmiddag open. U bent van harte welkom.

Tot slot wens ik u allemaal gezellige kerstdagen, die ook anders zullen zijn dan anders en een goede start in 2021. Het jaar waarin ik hoop dat het coronavirus wordt overwonnen en we ons normale leven weer kunnen oppakken. En als we er dan toch weer op uit kunnen moet u vast een keer bij ons langskomen en een kijkje nemen in Het Regthuis waar op dit moment de laatste hand wordt gelegd aan onze nieuwe expositie over, ik denk wel de meest ingrijpende gebeurtenis in de geschiedenis van onze dorpen, de ruilverkaveling.

Seizoen 2019-2020

Door de beperkingen ten gevolge van het Covid-19 virus hebben er dit jaar weinig activiteiten plaatsgevonden. Het coronavirus houdt ons al negen maanden in een beklemmende greep. Zolang er nog geen vaccin tegen dit virus is ontwikkeld blijft het een gevaar voor onze samenleving. Daarom hebben wij besloten om al onze geplande activiteiten voorlopig niet door te laten gaan. We willen elk risico vermijden.

Verzet tegen de uitbreidingsplannen

Het Regthuis is dit jaar beperkt open geweest. Vanwege het besmettingsgevaar was het vanaf 16 maart t/m 9 augustus gesloten. Vanaf 16 augustus kon het, op afspraak, weer bezocht worden. Van 4 t/m 18 november moesten we de deuren opnieuw sluiten. Vanaf 19 november mocht Het Regthuis weer open en konden belangstellenden het, op afspraak, bezoeken.

De fotopresentaties van 'Langedijk uit 1967', in 'Uw Wijk te Kijk', op de woensdagochtenden in de bibliotheek zijn vanwege het Covid-19 virus ook de rest van dit jaar komen te vervallen. Mochten er in de komende tijd activiteiten plaatsvinden dan houden wij u via de krant, website, mail en nieuwsbrief hiervan op de hoogte.

Donateursavond

Op vrijdagavond 1 november 2019 hebben wij de jaarlijkse donateursavond (tevens jaarvergadering) in Café de Heerlijkheid te Oudkarspel gehouden. Op verzoek werd op vrijdagavond 24 januari 2020 nog een extra donateursavond in Het Behouden Huis verzorgd. Zoals gewend werden voor deze avonden alle donateurs uitgenodigd en de opkomst was op beide avonden was weer enorm.

De donateurs hebben kunnen genieten van de boeiende presentatie van Arie Kaan over het verzet tegen de uitbreidingsplannen van Langedijk in de negentiger jaren en de politieke aardverschuiving die de verkiezingen in 1994 teweegbrachten. Ook de interessante compositie van historische filmbeelden, uit de vorige eeuw, over het transport en de verwerking van kool in Langedijk, door Piet van Kleef, werd door iedereen zeer gewaardeerd.

Naar aanleiding van het agendapunt 4. *Vrijwilligers van onschatbare waarde* hebben zich tijdens de donateurs-

avond drie nieuwe vrijwilligers aangemeld om ons te helpen bij het scannen en archiveren. Hier zijn we erg blij mee. De nieuwe vrijwilligers zijn, na een korte inwerkperiode, inmiddels actief bezig met het scannen en archiveren. Nieuwe vrijwilligers zijn trouwens nog steeds van harte welkom.

Miniatuur koelhuis-koolschuur

In januari 2020 heeft Han Masteling zijn miniatuur koelhuis overhandigd aan Langedijker Verleden. Hij heeft het in samenwerking met Bram Pielkenrood (techniek) nagebouwd. Het echte koelhuis is in 1954 gebouwd. Eigenaar was J.B. Masteling wonende aan de Kanaaldijk te Koedijk. De gereedschappen zoals slikbeugel, kantbeugel, waterhozer, het kastje met koolmessen, de bascule "weegschaal", de manden met kool en de 3 tons vlet (kloetschuit met helmroer en kloet) zijn allemaal op schaal 1:10 gemaakt. Links op de schuit ligt de kool voor de veiling en rechts de kool die van het land naar de opslag moest. Voor de meesten onder ons zal het allemaal herkenbaar zijn.

Miniatuur koelhuis-koolschuur gemaakt door Han Masteling

Tentoonstelling 'Bruggen en 'Paden'

De tentoonstelling 'Bruggen en Paden' was een groot succes. Drie seizoenen lang hebben veel belangstellenden deze tentoonstelling bezocht. Er komt nu echt een einde aan. De tentoonstelling is nog tot eind december te bezichtigen. Momenteel zijn we druk bezig met de samenstelling van onze nieuwe tentoonstelling 'Ruilverkaveling van het Geestmerambacht' waar we veel foto-, film- en feitenmateriaal over willen laten zien.

Heeft u persoonlijke verhalen of belevenissen over deze ruilverkaveling, laat het ons weten en stuur een berichtje naar info@langedijkerverleden.nl of kom langs op de zondagmiddag in Het Regthuis om uw verhaal vertellen. Uiteraard houden wij u op de hoogte wanneer de officiële opening van de tentoonstelling plaatsvindt.

Reacties op het vorige nummer

We hebben weer veel enthousiaste reacties gehad op ons vorige nummer. Over het verhaal **'Dramatische wending in het leven van Willempje Schoon'** kregen we een paar belangrijke aanvullingen van Nico Vader.

Nico schreef ons: *"Dank voor opnieuw een prachtige uitgave van jullie blad. Het ziet er weer geweldig uit. Vooral de geschiedenis van De Jonge Abram sprak mij erg aan. Eindelijk weet ik nu wat gebeurde en waar de schipper is verongelukt". Tot mijn spijt zag ik op blz. 8 en 9 wat onjuistheden in het verhaal. Het verhaal gaat over een Langedijker Koftjalk, een "Lange(n)dijker motor-kof" om precies te zijn (omdat het niet zeilend is maar een motor heeft). Er staat in het verhaal, blz. 8, dat het is gebouwd naar voorbeeld van een Langedijker aak, maar dat klopt niet! Een Lange(n)dijker aak is verre van rond en heeft een platte kop. Dit had moeten zijn naar voorbeeld van een houten Lange(n)dijker kof-tjalk (of Damschuit). Zie het voorbeeld uit 1848.*

Voorbeeld van een Houten Lange(n)dijker kof-tjalk (of Damschuit) uit 1848

Foto van de Jonge Abram rond 1990 met inzet een motoraak met platte kop

Lengte verhouding van de Jonge Abram voor en na de verlenging

Verder staat bij de foto van De Jonge Abram dat Jan Visser aan het roer staat, maar dat kan niet, het schip is namelijk veel later verlengd. (zie ook de afbeelding met grafsteen voor de lengte verhouding van voor en na de verlenging). Wie er aan het roer staat weet ik niet.

Wanneer het schip exact verlengd is weten we niet. Dat komt niet uit de liggers naar voren. Zeer waarschijnlijk is dat in 1919 geweest omdat toen de sluis bij de Zeswielen in de Hoornse vaart te Alkmaar voor het eerst werd verlengd, tot 20 meter (in 1922 nogmaals, nu tot 26.40 meter). Bij verlenging van dit soort schepen werd vaak een roefje op het voordek geplaatst, zoals op de foto te zien is.

Het stuk sluit op blz. 9 af met: Ook wordt de grote grafsteen betaald door Stoel met daarop een afbeelding van de Langedijker aak erop.

Dat moet volgens mij toch zijn "een afbeelding van de Lange(n)dijker kof-tjalk".

Wie staan er op deze foto achter de R.K.-kerk?

Naar aanleiding van de vraag van Jaap Witte wie er op de foto achter de R.K.-kerk staan kregen wij de volgende reacties.

Annie Beemsterboer-Koenis, herkende de foto en schreef ons: *Ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de gemengde zangvereniging St. Caecilia is er in 2011 een boekwerk samengesteld. Daarin is de foto opgenomen die gemaakt is in 1923 ter gelegenheid van het 12½ jaar jubileum van de vereniging. De namen, voor zover wij die hebben kunnen achterhalen staan eronder vermeld.*

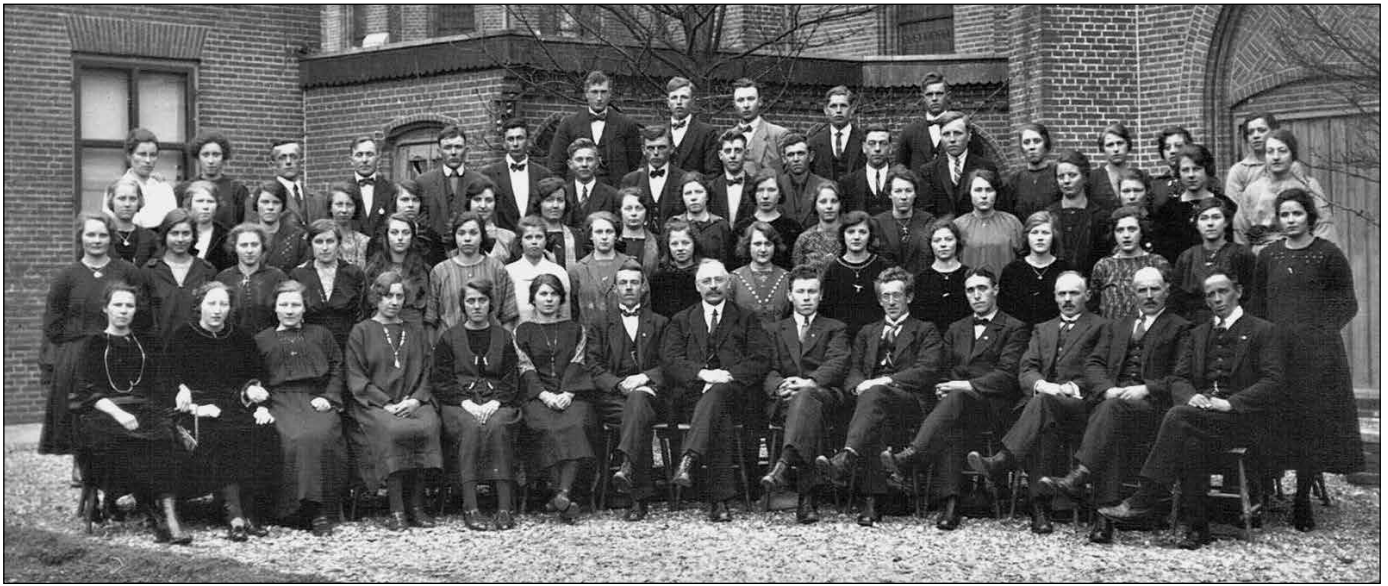

Foto uit 1923 ter gelegenheid van het 12½ jarige jubileum van de zangvereniging St. Caecilia

Zittend op de 1^e rij v.l.n.r.

1 Onbekend, 2 Trompetter, 3 Ma Kraakman-Bekker, 4 Alie v.d. Fluit-Hink, 5 onbekend, 6 onbekend, 7 Kees Bakker, 8 Jac. N. Al, 9 Zijp (v.d. schilder), 10 Klaas Zijp, 11 onbekend, 12 Piet Rijper, 13 onbekend, 14 Willem Bruin

Staande op de 2^e rij v.l.n.r.

1 Annie Komen, 2 Onbekend, 3 Tine Schaap, 4 Trien Kaag, 5 Onbekend, 6 AA Tromp-v.d. Hurk, 7 Kas, 8 Bets Koenis-Kraakman, 9 Marie Schrijver?, 10 M. v.d. Veer Duijves-v.d. Fluit?, 11 Onbekend, 12 C. Stet-Schrijver, 13 Nellie de Nijs, 14 Cees Engeringh, 15 Annie Spaansen-Kramer, 16 E. Grootjes.

Staande op de 3^e rij v.l.n.r.

1 A. Kraakman-Kos, 2 Onbekend, 3 Stet, 4 Ger Winder-Kos?, 5 Nel Konijn-Jongbloed, 6 Onbekend, 7 Onbekend, 8 Onbekend, 9 Floris, 10 Jo Mettes, 11 Kee Bakker-Bekker?, 12 Trien Komen-Bakker, 13 Marie Groothuizen-Bruin, 14 Anne v. Stralen-Bekker, 15 Luus van Kleef-Bekker, 16 Corrie Bekker, 17 Breggie Bruin-Bommer

Staande op de 4^e rij v.l.n.r.

1 Onbekend, 2 Anne Kos, 3 Jan Bruijn, 4 Duyves, 5 Onbekend, 6 Onbekend, 7 Arie Bakker, 8 Groen, 9 Floris, 10 Bekker, 11 onbekend, 12 Grootjes, 13 Betje Mul-Kos, 14 E. Frederiks-Beemsterboer, 15 Trijntje Zuydam?, 16 Anne Stoop-Berkhout

Staande op rij 5 v.l.n.r.

1 Piet Duyves, 2 Grootjes, 3 Jan Kraakman, 4 Jan Kraakman, 5 . Kos

Piet van Kleef herkende op de 4^e rij, 3^e van links, de broer van zijn vrouw haar opa, Jan Bruijn. Dat klopt dus met de naam die we van Annie kregen.

Jan Tromp schreef ons: "Mijn broer Anton herkende op de

1^e rij v.l.n.r. 2 Guurtje Tromp en 3 Nelia Tromp. De zussen zitten braaf gearmd naast elkaar. Guurtje Tromp is geboren te Oudkarspel en is een dochter van Tromp de metselaar. Zij is een zus van mijn vader. Zij is later het klooster ingegaan en heeft in Apeldoorn en later aan de Oude Gracht in Alkmaar gewoond. Nelia was getrouwd met Jan Buisman en heeft in Zuid-Scharwoude naast de voormalige kapper de Vries gewoond. Daar stonden 2 kleine huisjes waar 4 gezinnen in woonden. Nelia woonde met haar gezin aan de slootkant. Hier is nu de doorbraak/bocht naar de Voorburggracht. Ze zijn naar Amsterdam verhuisd waar Jan Buisman werk (en een huis) kon krijgen als betonwerker in de bouw. Ze woonden in de wijk Bos en Lommer waar de kerk de 'Kolenkit' staat".

Ondanks de informatie die wij over deze foto kregen zijn nog niet alle namen bekend. Wat zijn nu de werkelijke namen van de 2 dames op de 1e rij, plek 2 en 3 en wat zijn de namen van de onbekende personen? Als iemand dat weet dan horen wij dat graag!

Foto uit 1957, kleding passen achter Concordia

Foto uit 1952?

Jan Tromp met zijn
moeder Maartje
Tromp-Barten

Foto's van Caecilia?

Tiny Kok-Jonker herkende de foto's van Caecilia. De foto rechtsonder op de vorige pagina is in 1957 gemaakt achter Concordia tijdens het passen van de kleding en pruiken voor de operette Der Bettelstudent. Ze herkende de volgende personen:

De onderste rij v.l.n.r. Onbekend, Hilly van Essen, Aat Wolthuis-de Jongh, Reini de Geus en Tinie Kok-Jonker.

Middelste rij v.l.n.r. Piet Tromp, Piet Glas, Trijnie Langedijk-Bakker, Onbekend, Tinie Möller, onbekend, Piet Wolfswinkel, onbekend, Piet Kostelijk, onbekend, en onbekend.

Bovenste rij v.l.n.r. Nel of Nelie Kroon? en Immie Glas?

De foto hierboven is een aantal jaren eerder gemaakt. Tiny denkt in 1952? De personen die erop staan zijn niet bij haar bekend.

Jopie Oud herkende ook een aantal personen. Op de linker foto herkende zij op de onderste rij links T. Maars, later T. van Dijk-Maars. De 2e persoon aan de rechterzijde van de foto is ten Bruggencate, later R. van Heerden-ten Bruggencate.

Op de rechter foto herkende Jopie op de bovenste rij links Nel Kroon die in de Kroonstraat te Oudkarspel woonde en rechts Rie Blokker die toen in de Spoorstraat te Oudkarspel woonde.

Speurtocht naar kleine en grote Jan

Van Gert Leijen uit Sint Pancras, die ook de foto's had aangeleverd, kregen we een aanvullende reactie.

De naam van het jongetje op de foto's is Jan Tromp. Hij was de zoon van Sjoerd Oostdijk en Maartje Barten, eigenlijk was zijn naam Jan Willem Oostdijk.

Jan is geboren op 17 februari 1925 in Amsterdam en was nog heel jong toen zijn ouders in 1927 scheiden.

Jan Tromp met zijn stiefvader Lourens Tromp,
waar de foto genomen is, is ons niet bekend

Moeder Maartje Barten trouwde op 8 augustus 1929 in Oudkarspel met Lourens Tromp. Jan was dus eigenlijk een stiefzoon van Lourens Tromp en hij heette eigenlijk niet Jan Tromp, maar Jan Willem Oostdijk. Lourens Tromp was chauffeur bij busbedrijf Kok en Tuinman in Oudkarspel. Het gezin heeft gewoond in Oudkarspel en later in Sint Pancras, o.a. op de Achterweg. Jan werd later beroepsmilitair en is in 2010 in Apeldoorn overleden.

Over deze Jan Willem Oostdijk of Jan Tromp is een uitgebreid artikel gewijd in De Klin - 2012, uitgave van de historische vereniging Sint Pancras. Dit artikel is ook te vinden via de website van het Regionaal Archief Alkmaar.

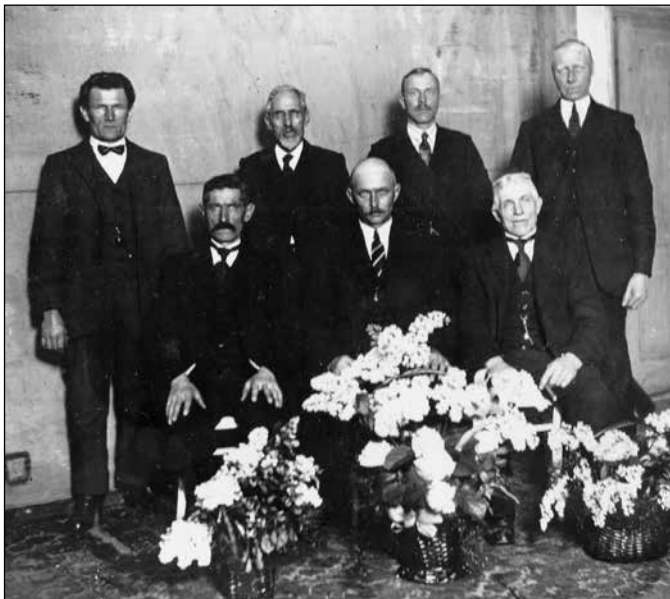
Rectificatie bij artikel over Jan Mulder: een leven van werken . . . werken

In de 1e alinea staat op de 3e regel (1909-1960). Dat moet zijn (1909-1969).

Jan Mulder is op 60 jarige leeftijd in 1969 overleden. Hij runde de smederij in Oudkarspel van 1947 tot en met 1969.

Hulp in nood (Oudkarspel?)

Van Rens Valkonet kregen wij de volgende vraag: *Deze foto zit in mijn verzameling: Hulp in Nood (Oudkarspel?). Weten jullie daar iets van af?*

*Zittend op de 1^e rij v.l.n.r.
J. Ooijevaar, Jb. van Meurs, P. de Groot.
Achter v.l.n.r. M. de Geus, J. Ruis, G. Ijff, L. de Wit*

Volgens ons redactielid Jan Marsman gaat het om de vereniging "Hulp in Nood – Oudkarspel". Hulp in Nood was een ziekenvereniging die uitkeerde bij ziekte. Die bestond niet alleen in Oudkarspel maar was overal te vinden. De vereniging is opgericht in 1900 en heeft op zaterdag 7 februari 1925 het 25-jarig jubileum op grootsse wijze herdacht. Hiervan werd in de Schager Courant van dinsdag 10 februari uitgebreid verslag gedaan in een meer dan één pagina groot artikel!

De namen die in het artikel werden genoemd komen overeen met de namen die bij de foto staan. In de Schager Courant van 18 februari 1925 vond Jan Marsman nog een bericht van het plotselinge overlijden van Jb. van Meurs. Dus moet de foto vóór die datum zijn genomen. Het is daarom heel goed mogelijk dat de foto begin 1925 is genomen ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum van het dan zittende bestuur van de vereniging.

Ook kregen wij van Rens Valkonet een foto opgestuurd van de opening van de spoorlijn bij de veiling in Noord-Scharwoude. In de Otterplaat van 2015 staat een artikel over de 'Spoorlijn Noord-Scharwoude Dorp'. Hierin is ook de feestelijke opening op 1 september 1915 beschreven. De foto is hier een mooie aanvulling op.

*Foto hieronder
Feestelijke opening van de spoorlijn
bij de veiling in Noord-Scharwoude*

Broek op Langedijk kreeg in 1946 een Indische huisarts

Dokter Manjoero

In Broek op Langedijk is een straat met een nogal exotische naam: het Dokter Manjoeroplantsoen. Maar wie was dokter Manjoero en waarom verdient hij een straatnaam? En hoe kwam een Javaanse jongeman in Broek op Langedijk terecht?

Java

Raden Mas Manjoero werd geboren op 12 juli 1911 in Besoeki (Oost Java). Omdat zijn vader tot de adel van het Hof van de koningsstad Solo behoorde, mocht hij als een van de weinigen van de Nederlands-Indische bevolking naar de Nederlandse lagere school in Soerabaja en later naar de HBS aldaar. Daarna gaf hij aan dat hij ook arts wilde worden, net als zijn vader. Die begon als dokter djawa, een oorspronkelijk Indische dokter, die na bijscholing dokter werd in de westerse geneeskunde en als gouvernementsarts in dienst kwam van de overheid. Hij werkte op veel plaatsen in Indië en kwam uiteindelijk in een groot ziekenhuis in Soerabaja terecht. Zijn vader was zijn grote voorbeeld en voor de opleiding geneeskunde moest hij naar Nederland.

Studeren in Nederland

In het jaar 1930 verliet hij Java en ging met een grote hutkoffer met kleding en andere bezittingen per boot naar Nederland. Vanuit zijn kosthuis in Den Haag ging hij studeren aan de Universiteit in Amsterdam. Hier leerde hij ook zijn vrouw Anna Groen afkomstig uit Enkhuizen kennen, die in Amsterdam een studie voor heilgymnastiek volgde. Vanwege de dreigende oorlog trouwden ze en kon hij als waarnemer in Aalsmeer beginnen. Daar vonden ze ook woonruimte. Omdat hij een Indisch uiterlijk had, werd hij in de oorlogsjaren een keer aangehouden en gesommeerd mee te gaan. Geschrokken toonde hij zijn legitimatiebewijs en zei dat hij onderweg was naar een bevalling. Gelukkig mocht hij verder gaan.

De praktijk in Broek op Langedijk

In 1946 kwam hij met zijn vrouw en 3 kinderen Dick, Marion en Mart (later werd zoon Lex nog geboren) naar Langedijk. Eerst nog als waarnemer van dokter Verdonk, maar al snel kon hij de praktijk overnemen. Bij de overname hoorde ook de dokterswoning aan de Dorpsstraat 204 te Broek op Langedijk, gebouwd aan het eind van de 19e eeuw. Bij de woning zat ook een aanbouw met de apotheek en de wachtkamer. In dit gedeelte was de ingang naar de praktijk en apotheek.

De praktijk bestond uit zo'n 3.000 patiënten, verdeeld over de dorpen Broek op Langedijk, Zuid-Scharwoude en Noord-Scharwoude.

De grote praktijkwoning, nu Dorpsstraat 204 met links de aangebouwde apotheek ca. 1915-1920. In die tijd bewoond door dokter Verdonk, de voorganger van dokter Manjoero.

Zo kwam hij als Indische dokter in een kleine plattelandsgemeente terecht en maakte hij kennis met de Westfriezen en ook met het toen nog vaak gesproken Westfries dialect. De familie Manjoero werd probleemloos in de gemeenschap opgenomen en voelde zich al snel thuis in Langedijk. De zoons voetbalden bij DTS en werkten in de vakantie op de akker bij de Langedijker tuinders. Toen dokter Bruinsma zich in Noord-Scharwoude vestigde, gingen trouwens verschillende rooms-katholieke patiënten over naar deze katholieke arts. Niet omdat ze ontevreden waren over dokter Manjoero, integendeel, maar waarschijnlijk omdat de Rooms-Katholieke Kerk hier flinke druk op zette.

Een jonge dokter Manjoero in 1950

De apotheek

Voor het klaarmaken van de medicijnen was juffrouw J. Bakker aangesteld. Zij kwam uit Broek op Langedijk en had een opleiding tot apothekersassistente gedaan.

Na het spreekuur van de dokter kreeg zij de recepten door die de dokter had voorgeschreven.

Deze werden 's middags klaargemaakt en konden opgehaald worden bij de apotheek van de dokter, of op het verdeelpunt bij mevrouw Semeins in Noord-Scharwoude. Ook werden er tegen een kleine vergoeding medicijnen rondgebracht door de familie Pluister.

De grondstoffen voor de medicijnen werden gebracht door de bodebedrijven. Dit was in het begin door transporteur Thijs Maars die toen nog met paard en wagen reed. Later ging Maars samen met Rentenaar en hadden ze een vrachtauto waar de naam Rema op stond. Zo werden in rieten manden verschillende flessen met medicijnen afkomstig van de firma Brocades en van de Amsterdamse Chinine fabriek, alles goed ingepakt in houtwol, afgeleverd bij de apotheek. Na gebruik moesten de flessen weer goed schoongemaakt worden. Dit was vaak een mooi klusje voor de al wat grotere kinderen en in dezelfde manden werden de flessen weer retour gezonden naar de leverancier.

De door de dokter voorgeschreven drankjes, pillen, poeders of zalfjes werden in de apotheek verder en zo mogelijk nog dezelfde dag klaargemaakt door juffrouw Bakker. Drankjes gingen in flesjes, pillen en zalfjes in doosjes, en poeders in dichtgevouwen papierensachets. Vaak konden de medicijnen 's middags nog worden opgehaald. Voor een herhalingsrecept moesten de flesjes teruggebracht worden, deze flessen werden dan weer grondig gereinigd en opnieuw gebruikt.

Spreekuur en visites

Dokter zelf had elke dag om 8.00 uur inloopspreekuur en dit duurde totdat de wachtkamer leeg was. Dat kon behoorlijk uitlopen, zodat het warme eten tussen de middag er wel eens bij inschoot. Vanaf 14.00 uur ging hij visites rijden en bezocht hij de zieke mensen thuis. Hoewel de dokter al een auto (altijd een Fiat) had, nam dit met al die paden en bruggetjes in de Langedijk heel wat tijd in beslag. Hij moest veel te voet doen en had een hekel aan de in de winter gladde bruggen.

Mocht het nodig zijn dan werden er 's middags ook door de dokter en zijn vrouw nog medicijnen klaar gemaakt. Ook 's avonds kwamen er nog mensen op afspraak langs en het werd meestal na twaalfen voordat hij naar bed ging. In die tijd moest een huisarts 24 uur per dag beschikbaar zijn.

Bij de voordeur was een dag- en nachtbel en het gebeurde regelmatig dat de familie wakker schrok door de nacht-

bel en dokter eruit moest voor een spoedgeval of een bevalling. Bevallingen vond hij altijd een zeer mooie belevens en als alles goed was gegaan met moeder en kind gaf hem dat veel voldoening.

Visites rijden was ook veel lopen, zoals hier op het Langebrugpad in Boek op Langedijk

Ook in de weekenden was hij niet altijd vrij. Hij ging op zondag vaak naar het ziekenhuis in Alkmaar om patiënten te bezoeken. Hij bezocht zelfs TBC-patiënten in het sanatorium in het Gooi.

Eenmaal in de 4 weken draaide hij met de overige artsen van Langedijk en Sint Pancras een weekenddienst. Dat waren in zijn tijd dokter De Wit uit Oudkarspel, dokter Wilmink uit Zuid-Scharwoude en dokter Destrée uit Sint Pancras.

Zelfs bereikbaar op de tennisbaan

Voor ontspanning tenniste hij op de maandagavond met zijn vrouw op het sportpark De Hout in Alkmaar. De kinderen waren toen al wat ouder en moesten 's avonds de telefoon opnemen. Als het een spoedgeval betrof, moesten ze hun vader bellen via de groenteboer die aan de Nieuwpoortslaan naast de tennisbaan woonde.

Deze moest dan snel naar de tennisbaan om te zeggen dat de dokter onmiddellijk naar huis moest bellen. Alleen de naam van de patiënt die gebeld had, was niet voldoende. Als het bijvoorbeeld een Balder betrof, moest je wel weten welke Balder het was.

De kinderen moesten dan ook altijd vragen om welke Balder het precies ging: Balder-Glas, Balder-Bak, Balder-Kostelijk of Balder-Balder.

*Tennis was een fijne uitlaatklep.
Hier in 1936 op de tennisbaan in Enkhuizen
met zijn toekomstige vrouw An Groen.*

Personeel

Voor het schoonhouden van het grote huis, de verzorging van de kinderen en het bijhouden van de tuin waren er verschillende mensen in dienst. Allereerst kwam er een meisje in huis voor dag en nacht, ter ondersteuning in de huishouding en de verzorging van de kinderen toen die nog klein waren. Het meisje was toen nog maar veertien jaar en kwam uit Aalsmeer.

Zij kwam bij de familie inwonen en kreeg een kamer boven op zolder. Voor het schoonhouden van het grote huis en de praktijk waren er twee werkers en voor het onderhoud rondom het huis kwam er een tuinman.

Na twintig jaar intensieve arbeid als huisarts wilde dokter Manjoero het wat rustiger aan doen. Hij deed de praktijk in 1966 over aan dokter Both en werd controlerend geneesheer voor het G.A.K. in Hoorn.

Inzet voor het verenigingsleven

Naast zijn drukke werkzaamheden maakte hij nog tijd voor EHBO vereniging "De Verbondenheid" om de cursisten te instrueren. Dit deed hij samen met de heer Willem Vader en zijn vrouw Grada Vader in het gymnastieklokaal bij de gasfabriek te Noord-Scharwoude. Hij trainde de cursisten die meededen aan de EHBO-wedstrijden gedurende vele jaren. Het was bijzonder dat een arts uit het overwegend christelijke Broek op Langedijk instructie gaf bij een rooms katholieke EHBO vereniging.

Daarnaast deed hij ook de sportkeuringen voor de voetbalverenigingen BOL en DTS. De gang en de wachtkamer werden dan gedurende enkele avonden gevuld met de voetballers. In ruil hiervoor kreeg hij vaak vrijkaarten voor interlandwedstrijden van Oranje. Zo is zijn zoon Mart diverse keren mee geweest naar een interland in onder andere Rotterdam en Amsterdam. Hij werd in die tijd gezien als een soort clubarts en hij deed het met liefde.

Op 31 maart 1966 was de druk bezochte afscheidsreceptie

Imponerend afscheid van dokter Manjoero

*Dokter Manjoero nam afscheid van zijn patiënten. Het werd
een indrukwekkende bijeenkomst in het grote LGC-gebouw.
(Foto Jaap Schoen)*

Afscheid van EHBO Vereniging "De Verbinding" vlnr. Chris Wolf, dokter Manjoero, Dirk Deken en Jaap Kos

Contacten met Indonesië

De communicatie met familie overzee was in de jaren niet zo gemakkelijk als dat nu zou zijn. Communiceren per brief of telegraaf was zo ongeveer het enige dat mogelijk was.

Sinds 1930 is dokter Manjoero nog twee keer teruggeveest naar zijn geboorteland. De eerste keer in 1939. Hij was in februari 1940 met het ms. Oranje net op tijd weer terug in Nederland voordat drie maanden later de Tweede Wereldoorlog uitbrak. Ook in 1972 is hij, maar toen per vliegtuig nog een keer teruggeveest. In 1952 kwam zijn moeder met het ms. Johan van Oldenbarneveld op bezoek in Broek op Langedijk. Ze had het maar moeilijk met het koude Hollandse klimaat en zat het liefst in haar sarong tegen de verwarming.

Dokter Manjoeroplantsoen

Voorzitter Lou Kalverdijk van DTS heeft zich er later voor ingespannen dat er in Broek op Langedijk een plantsoen naar dokter Manjoero is vernoemd. Dat dokters een belangrijke rol speelden in het dorpsleven, blijkt wel uit het feit dat, net als dokter Manjoero ook zijn collega's en tijdgenoten dokter De Wit, dokter Wilmink en dokter Destrée zijn vereerd met een straatnaam. Deze artsen hebben zich dan ook buitengewoon ingezet voor de Langedijker en Sint Pancrassser gemeenschap.

Een ontspannen dokter Manjoero rond 1970

Dokter Manjoero heeft in ons koude klimaat tropenjaren gedraaid. Velen zullen dat beamen. Zijn hele leven heeft hij zich voluit ingezet voor het welzijn van de mens. Dit gaf hem veel voldoening maar kostte ook veel van zijn energie. Op 30 juli 1973 is hij op 62-jarige leeftijd helaas veel te jong gestorven na een zeer intensief en productief leven.

Bronnen:

Archief familie Manjoero, Stichting Langedijker Verleden en Kroniek van Enkhuizen.

De 18^e eeuwse runderpest in Langedijk

In de 18e eeuw werd de Republiek der Verenigde Nederlanden geteisterd door drie grote lang aanhoudende en bijzonder felle runderpest-epidemieën.

De eerste duurde van 1713 tot 1720, de tweede van 1744 tot 1764 en kort daarop de derde van 1769 tot 1784. Deze rampen, door tijdgenoten 'Gods tuchtroede' of 'Jammerlijke Landplaeg' genoemd, vaagde een groot gedeelte van de veestapel weg. Overheid, religie en wetenschap boden geen passende oplossingen. Biddagen, bidstonden en processies werden uitgeschreven door overheden en kerkgenootschappen tot diep in de 19e eeuw.

De runderpest of veepest was een virusziekte afkomstig uit Azië. De ziekte brak vier tot zeven dagen na de besmetting uit en eindigde meestal binnen tien dagen met de dood. De besmette runderen kregen hoge koortsen, etterachtige ontstekingen en bloederige afscheidingen. De ziekte was uiterst besmettelijk. Vers vlees, verse mest en zelfs verse huiden brachten de besmetting over. Ook schijnbaar gezonde dieren waren verdacht, omdat de smetstof na afloop van de acute ziekteverschijnselen nog een tijdje actief bleef. Men deed in de 18e eeuw wat men kon. Stallen werden uitgemest, import- en exportverboden werden van kracht, hele streken werden onder quarantaine gesteld waardoor ook de handel stil viel. Dit haalde echter allemaal niets uit. De ziekte verspreidde zich van dorp naar dorp, van streek naar streek en stoorde zich niet aan landsgrenzen. Ook de veehouderij in Langedijk heeft zwaar geleden onder de veepest, waardoor hele veestapels verloren gingen.

De epidemie van 1713 tot 1720

Over deze eerste 18e eeuwse runderpestepidemie is weinig bekend. De besmetting kwam uit Azië vanwaar zij in 1709 startte op haar weg naar Europa. Langs de Kaspische Zee, via Europees Rusland, de Balkan en de rest van Europa arriveerde zij in 1713 in Nederland. Waarschijnlijk is de runderpest meegekomen met de handelskaravanen naar het westen. In 1714 sloeg de epidemie over naar Engeland. Hoogstwaarschijnlijk via invoer van ziek vee uit Nederland.

Over deze eerste epidemie is weinig cijfermateriaal.

In Friesland schijnen er tussen december 1713 en februari 1715 zo'n 66.000 stuks rundvee gestorven te zijn. In Zuid- en Noord-Schermer, Schermerhorn en Schermeer schijnen

tussen 1713 en 1718 zo'n 8.000 runderen het leven gelaten te hebben (in 1744 waren hier 5.056 runderen). In Nederland stierven ongeveer 300.000 runderen aan de ziekte. In Europa gingen gedurende deze epidemie zowat 3 miljoen runderen verloren.

Gegevens over de handelswijze tegen de eerste epidemie in Langedijk zijn er nauwelijks. Een enkele brief -een verzoek van Gecommitteerde Raden (dagelijks bestuur van Holland) om toezending van een lijst met het aantal in de steek¹ gelaten landen- van 5 augustus 1718 suggereert dat de veepest ook toen in de Langedijk geheerst heeft. Maar dat kan ook net zo goed in verband gebracht worden met de algemene economische crisis van de eerste helft van de 18e eeuw. Dat was een slechte tijd voor het boerenbedrijf met dalende prijzen, stijgende kosten, strenge winters, misoogsten en veel ongedierte. Aangenomen kan worden dat deze eerste epidemie niet aan Langedijk voorbijgegaan is. ¹ Geruïneerde boeren lieten hun land voor wat het was en trokken weg.

De epidemie van 1744 tot 1764

In 1744 verspreidde de runderpest zich ten gevolge van de Oostenrijkse Successieoorlog via Hongarije naar Zuid-Duitsland en Italië. Frankrijk werd in 1743 besmet toen de Franse troepen over de Rijn terugtrokken. Nederland werd het jaar daarop besmet. Engeland kreeg de ziekte wederom uit Nederland in 1745. Van deze ernstigste runderpest is wat meer cijfermateriaal bekend. Gedurende het eerste jaar was een sterftcijfer van 70% van alle runderen in een gebied geen uitzondering. Tussen november 1744 en augustus 1745 stierven er in Friesland alleen al 135.000 stuks rundvee. In Utrecht stierven er tussen 1744 en 1746 bijna 34.000 van 3 jaar en ouder.

Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht waren de gebiedsdelen waar de veepest in de 18e eeuw de boer het zwaarst getroffen heeft.

Tabel 1 Sterfte in het eerste jaar van de veepest
(1744 tot voorjaar 1745)

Steden en dorpen daaromheen	Totaal dieren ⁽¹⁾	Totaal ziek ⁽²⁾	In %	Totaal gestorven	In % van ⁽¹⁾	In % van ⁽²⁾	Hersteld	In %
Alkmaar	32.381	20.700	63,9	18.007	55,6	86,9	2.693	13
Hoorn	13.108	12.754	97,2	11.090	84,6	86,9	1.664	13
Enkhuizen	6.533	5.580	85,4	4.950	75,7	88,7	630	11,3
Edam	5.086	4.900	96,3	4.308	84,7	87,9	592	12
Monnickendam	4.296	3.863	89,9	3.294	76,6	85,2	569	14,7
Medemblik	7.337	6.262	85,3	5.547	75,6	88,5	715	11,4
Purmerend	8.592	8.208	95,5	7.148	83,1	87	1.060	12,9
Totaal	77.333	62.267	80,5	54.344	70,2	87,3	7.923	12,7

Over het eerste veepestjaar van 1744 tot voorjaar 1745 zijn er cijfers van West-Friesland en het Noorderkwartier. Deze cijfers zijn samengebracht in tabel 1. Uit de cijfers blijkt dat er gedurende dit eerste jaar 80,5% van de koeien met de ziekte besmet raakte. Hiervan stierf 87,3% terwijl 12,7% van de ziekte herstelde. In totaal is in dit eerste jaar 70,2% van alle runderen in Noord-Holland gestorven. Kijken we naar de verschillende steden en hun dorpen daaromheen dan valt op dat Alkmaar en omgeving, waaronder Langedijk valt, ver onder het gemiddelde zit. Hier raakte 'slechts' 63,9% besmet en stierf 'slechts' 55,6%. Mogelijk, dat Alkmaar er in dit geval uitspringt, omdat Alkmaar een veel groter gebied om zich heen had dan de andere steden. Ook is bekend dat er een aantal plaatsjes rond Alkmaar waren, waar de ziekte niet of nauwelijks heerste in dit eerste jaar. Bakkum en Callantsoog nauwelijks en in de vissersdorpen Egmond aan Zee en Huisduinen helemaal niet. Steden en hun omgeving waar de ziekte sterk geheerst heeft, zijn Hoorn, Edam en Purmerend. Alle drie met een sterftepercentage van in de 80%.

Dorpen	Totaal dieren	Totaal ziek	In %	Totaal gestorven	In %	Hersteld	In %
Oudkarspel	553	487	88	382	69	105	21,5
Noord-Scharwoude	182	77	42,3	65	35,7	12	15,5
Zuid-Scharwoude	140	47	33,5	43	30,7	4	8,5
Broek op Langedijk	96	35	36,4	32	33,3	3	8,5
Totaal	971	646	66,5	522	53,7	124	19,1

Tabel 2 Sterfte door de veepest in Langedijk
(1744 tot voorjaar 1745)

De cijfers van Langedijk zijn samengebracht in tabel 2. In deze tabel valt vooral Oudkarspel op. Oudkarspel was het grootste dorp van de vier en had het meeste grasland tot zijn beschikking. In 1744 werden er in Oudkarspel 553 runderen gehouden. Hiervan stierven er 382, dat is 69% van de veestapel. De andere dorpen kwamen er met een sterftepercentage tussen de 30,7 en 35,7% wat gunstiger af. Toch stierven in Noord-Scharwoude van de 182 runderen er 65. In Zuid-Scharwoude hield men in dat jaar 140 runderen en werden er 43 slachtoffer van de gevreesde ziekte. In Broek op Langedijk werden 96 koeien gehouden waarvan er 32 sneuvelde. Opvallend is dat in vergelijking met Oudkarspel in de drie andere dorpen zeer weinig ziek geworden dieren herstelden. Een sterftcijfer van 70,2% in Noord-Holland gedurende het eerste jaar was al ernstig, maar wat de runderpest-epidemie echter catastrofaal maakte was het langdurig karakter ervan. Steeds opnieuw braken er epidemieën uit en de pogingen om er iets tegen te doen hielpen niet. Verhalen van boeren die hun veestapel tot vijfmaal toe achtereen zagen uitsterven zijn legio in deze tijd. De klachten

zijn vooral veelvuldig in de winter. Het vee stond dan op stal waardoor de besmetting (dieren dicht bij elkaar) veel groter was dan 's zomers wanneer de dieren in de wei liepen.

De epidemie van 1769 tot 1784

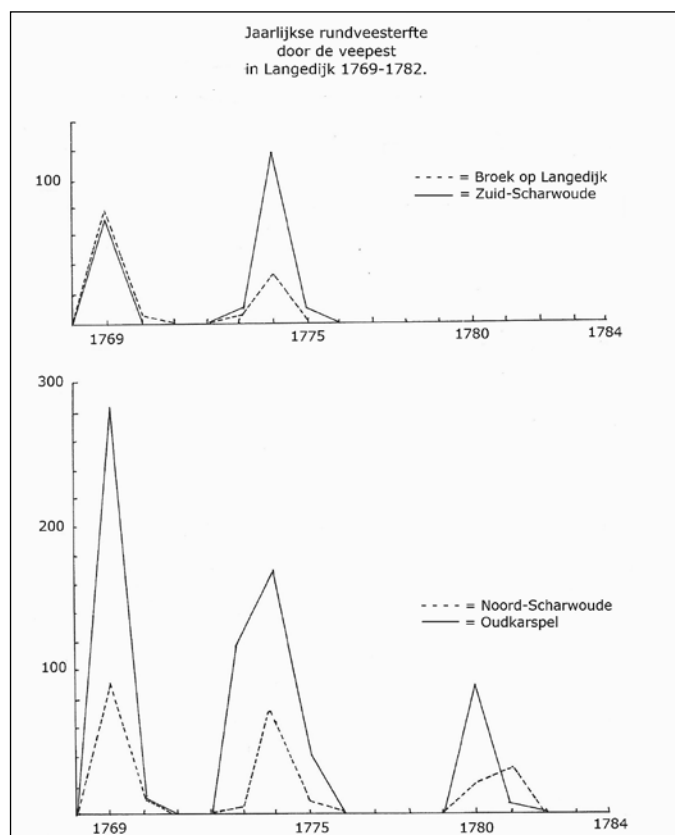
De tweede runderpestepidemie was in 1764 nog nauwelijks uitgewoed toen de derde en laatste 18e -eeuwse ziektegolf haar weg begon. Vanuit het oostelijk deel van de Balkan kwam de ziekte in 1765 in Hongarije, waarna de ziekte via het Oostzeegebied en Duitsland in de lente van 1768 Gelderland bereikte. In september 1769 was heel Nederland besmet. Via de Zuidelijke Nederlanden werd ook Frankrijk besmet. Van deze laatste epidemie is vrij veel cijfermateriaal bekend. Het eerste jaar (april 1769 - maart 1770) van deze epidemie is het ergste geweest. Hoewel deze epidemie het minst erge van de drie geweest is stierven er in deze tijd in Holland (het Noorder- en Zuiderkwartier) nog altijd 159.228 runderen (kalveren niet meegerekend). Het totaal aantal runderen (exclusief kalveren) was in 1769 ongeveer 225.000. Dat is een

sterftepercentage van 70,76%. Dit percentage gedurende het eerste jaar doet dus niet onder voor de cijfers bekend van de beide eerdere epidemieën. Gedurende de hele periode werden er bijna 170.000 runderen

besmet en daarvan stierf zo'n 67%. Ook het cijfermateriaal uit Friesland geeft aan dat hier gedurende de eerste tijd nogal wat koeien de dood vonden. Hier stierven tussen mei 1769 en december 1769 zo'n 98.000 runderen. Het totaal aantal runderen in Friesland in de 2e helft van de 18e eeuw wordt geschat op 160.000 runderen zodat het sterftepercentage 61,25% bedraagt.

In Langedijk begint deze epidemie in Oudkarspel. Op 15 juli 1769 worden de eerste ziektegevallen aan de Gecommitteerde Raden gemeld. Iedere twee weken daarna zijn er meer sterfgevallen. Hoe razendsnel de ziekte zich verspreidde is te zien aan de sterftemeldingen voor Oudkarspel tussen 15 juli en 30 september 1769: 4, 18, 114, 162, 301, 386. Eind augustus wordt ook Noord-Scharwoude besmet. In de 2e helft van september zijn ook Zuid-Scharwoude en Broek op Langedijk besmet. De ziekte maakte tussen oktober 1769 en juli 1770 nog vele slachtoffers maar was daarna -tijdelijk - uitgewoed.

In oktober 1772 komt de epidemie weer terug. Deze keer duurde het tot februari 1775 voordat Langedijk weer vrij van de ziekte was. Tussen november 1780 en februari 1781 woedde de ziekte nog even in Noord-Scharwoude en Oudkarspel.

Sterftegrafiek: Jaarlijkse rundveesterfte door de veepest

Uit de sterftegrafiek van Langedijk is de afnemende sterftegraad af te lezen. Een uitzondering vormt Zuid-Scharwoude waar de sterftegraad juist toenam. Duidelijk is te zien dat in Oudkarspel weer de meeste runderen stierven. Bij de percentages is dit verschil echter verdwenen. De ziektepercentages over oktober 1769 tot september 1770 schommelen tussen de 64% en 77% en de sterftepercentages tussen de 40% en 54%. Van de ziek geworden dieren stierf gemiddeld 63%. Tussen deze pieken liggen perioden waarin nauwelijks dieren het leven hebben gelaten. Deze epidemie is dus lang dus niet zo destructief geweest als die van 1744 tot 1764 toen de ziekte jaar na jaar bijna zonder ophouden voort sleepte.

Maatregelen tegen en bestrijding van de ziekte

Van alle kanten is geprobeerd de ziekte tegen te gaan. De overheid kwam hiervoor met verordeningen. Zodra de ziekte ergens was gesignaleerd regende het 'plakkaten' met maatregelen en verboden over het land. Al in 1713 kwamen de eerste verordeningen. Deze werden ook later in 1744 en in 1768 weer van kracht.

Wat heeft de overheid gepoogd te doen tegen deze ramp? Allereerst ging men over tot isolatie van de getroffen gebiedsdelen. Er kwam een invoerverbod van vreemd vee. Hierdoor hoopte men de verspreiding van de ziekte te

gen te gaan. Dit had één nadeel: als de ziekte bijzonder sterk heerste konden de boeren hun veestapel niet aanvullen en raakten hele gebiedsdelen 'ontvolkt' van rundvee. Soms werd dit verbod tijdelijk, vaak gedurende de zomer, opgeheven. Dit gebeurde pas als de ziekte toch al algemeen heerste en het dus toch niet meer uitmaakte of de pest nu wel of niet via de invoer van vreemd vee verspreid werd. De eerste keer dat dit verbod opgeheven werd gebeurde in 1751. Het vee dat toen ingevoerd werd kwam uit meestal uit Denemarken (Jutland) en Noord-Duitsland.

Het gestorven roodbonte vee, zie hieronder werd hierdoor vervangen door het geïmporteerde zwartbonte vee.

Roodbont vee was typerend in de 17e en 18e eeuw
(schilderij Paulus Potter uit 1647)

Vaak werd dit invoerverbod aangevuld met een uitvoerverbod. Het nadeel hiervan was dat sommige gebiedsdelen 'verstoppt' raakten met te veel vee. Dit had weer tot gevolg dat het vee in deze gebieden spotgoedkoop werd. Weer een nieuwe tegenslag voor de toch al zwaar getroffen boer. Deze maatregel werd wel eens, onder druk van de plaatselijke bevolking, opgeheven. De dieren die dan in- of uitgevoerd mochten worden moesten zijn vergezeld van de nodige certificaten van gezondheid. Tevens moesten de dieren acht dagen of langer na de in- of verkoop in quarantaine gehouden worden.

Dit in- en uitvoerverbod gold meestal ook voor de huiden, de hoorns en de klauwen van het gestorven dier. Dit alles werd ontsmet met kalk. Ook het vet van de dieren werd in het oog gehouden. Zelfs de invoer van vers hooi is wel eens verboden. Er kwam ook een verbod op het houden van veemarkten. Deze maatregel was vaak niet vol te houden zodat er wel eens een tussenoplossing gevonden werd in het houden van een markt buiten de stad.

Het begraven en villen van het gestorven vee werd aan bepaalde regels gebonden. Op de gravure van Jan Smit uit 1745 is dit goed te zien. Aan de rechterkant is een koets te zien met daarvoor een persoon die er duidelijk beter gekleed uitziet dan de rest op de gravure. Hij is de schout die toezicht komt houden hoe men de gestorven dieren begraaft. Dat moest vrij diep gebeuren en het villen mocht alleen gedaan worden door een erkende viller. Liever had men dat de dieren ongevild begraven werden, liefst met een grote hoeveelheid ongebluste kalk wat de kans op besmetting verminderde. Aan de gravure te zien maakt de bevolking van de gelegenheid gebruik om uitvoerig tegen de schout te klagen over de (te) hoge belastingen.

Gods slaandehand over Nederland door de pest-siekte onder het rundvee, Jan Smit, 1745

Zieke dieren moesten afgezonderd worden van de gezonde en honden moesten op het erf vastgelegd worden om de besmetting tegen te gaan.

Er kwam een meldingsplicht voor ziek en gestorven vee. Een gestorven koe moest binnen acht dagen gemeld worden. Als de ziekte op een stal voor het eerst gesignaleerd werd moest dat binnen 48 uur gemeld worden. Stallen waar de ziekte heerste moesten gemerkt worden. Sommige stallen in Friesland kregen een zwarte streep op de staldeur of op het toegangshek.

In Noord-Holland deed men het anders: *“tot een teken dat de Siekte op zijn Stal is, sal moeten stellen voor de deur van zijn Huis of Stal, of beide, en aan het einde van zijn uitpad, daar het teegen de gemeene Weg komt, een opgerecht teeken van een Plank, ten minsten van een voet in het vierkant, vastgehegt aan een paal of staak, ten minste vier voet hoog uit de grond staande, en wel secuur in de grond geset, soo dat die ligt kan omwayen of omgestooten worden”*.

Men loofde tijdens de tweede epidemie een prijs van 10.000 gulden uit voor diegene die een middel zou vinden tegen de veesterfte. De prijs is nooit uitgereikt.

Veepestbosje

De kadavers van de gestorven dieren werden vaak op grote afstand van de boerderij aan de rand van een weiland begraven. Om besmetting te voorkomen werd er een sloot omheen gegraven. Dit stukje weiland werd vervolgens overgeslagen met maaien en andere bewerkingen. Hierdoor konden er bomen en struiken op ontstaan. Zo'n stukje land noemde men dan een veepestbosje, pestbosje, koebosje of krogenbosje. Op de oudere landgoederen en op plekken waar het boerenlandschap niet door grote ruilverkavelingen is veranderd komt men nog weleens een pestbosje tegen.

In Langedijk worden vaak 2 plekken genoemd waar, aan de veepest, gestorven dieren zijn begraven: het Vrouwenland(je) in Oudkarspel en het Schoutenbosje in de Noordscharwouderpolder. Een bewijs is hiervan echter nooit gevonden.

Vrouwenland(je) in het Barnewiel, gezien vanaf de NH-kerk

Schoutenbosje in de Noordscharwouderpolder

Een veepestbosje moet niet verward worden met een geriefhoutbosje. Geriefhoutbosjes werden door de boeren aangeplant om zichzelf van hout te voorzien. Elke boer had veel hout nodig. Vandaar de verscheidenheid aan soorten: essenhout voor gereedschapsstelen, berkentwijgen voor bezems, wilgenhout voor in de kachel. De kenmerkende ringsloot heeft dan de functie om de bomen tegen het vee te beschermen.

‘Scheuren’ van het land

Door de epidemieën werden de boeren ieder jaar armer, maar de belastingen bleven gelijk. Er waren boeren die liever afstand van hun land deden, dan ieder jaar maar weer verliezen te lijden. In 1749 waren er boeren in Oudkarspel die 7 morgens en in Noord-Scharwoude boeren die 2 morgens wegschonken aan de regenten (Geestmerambacht morgen is ca. 8799 m²). Anderen meenden heil te zien in het ‘scheuren’ van de weidegrond om tuinbouwproducten te gaan verbouwen.

Destijds stond de veeteelt in ons land hoger aangeschreven dan de land- en tuinbouw. Gecommitteerden van de Staten van Holland en West-Friesland waarschuwden dan ook tegen het scheuren van het land. Zij achten het scheuren een hachelijke zaak die de kwaliteit van de grond zou benadelen waardoor de eigenaars hun belasting niet meer zouden kunnen betalen. Daarom vaardigden zij een resolutie uit met de bepaling, dat niemand mocht scheuren dan wanneer hij alle lasten tot vier jaar terug had voldaan.

De veepest heeft uiteindelijk nergens geleid tot structurele veranderingen. Het zuivelbedrijf werd niet vernietigd. Na elke veepestaanval bleken de boeren toch weer in staat om hun veestapel aan te vullen en soms zelfs uit te breiden. De massale overschakeling op tuinbouw vindt later plaats en is niet aan de veepest in de 18e eeuw te wijten. Natuurlijk betekende elke epidemie een vermindering van de welvaart, die tijdens de eerste twee epidemieën veel boeren catastrofaal geweest is. Maar tijdens de derde epidemie was de situatie waarschijnlijk alleszins overkomelijk.

Onder controle

Na zeer grote inspanningen is runderpest wereldwijd gelukkig uitgeroeid. De laatste meldingen in Europa dateren uit 1996 in het Europese deel van Turkije. Na een wereldwijde campagne om het runderpestvirus uit te roeien met intensieve vaccinatiecampagnes, kwam de runderpest vermoedelijk het laatst voor in Somalië in 2003. Sinds 2011 is de wereld officieel vrijverklaard van runderpest.

Met dank aan Egbert Barten daar ik veel feiten en gegevens uit zijn boek: „ ... EN RUKTE OVERAL ALLES WEG, WAER ZIJ TROF...” De runderpest in Nederland, met nadruk op de Langedijk, in de 18de eeuw (1713-1784) mocht gebruiken.

Literatuurlijst:

Barten, E.

„ ... EN RUKTE OVERAL ALLES WEG, WAER ZIJ TROF...” De runderpest in Nederland, met nadruk op de Langedijk, in de 18de eeuw (1713-1784).

Berg, J. v.d.

De veepest en haar gevolgen, geplaatst in haar tijd, VL/VU scriptie.

Faber, J.A.

De veepest in Nederland in de achttiende eeuw, in Spiegel Historiae 1, nov. 1966, blz. 67-74.

Faber, J.A.

Cattle plaque in the Netherlands during the eighteenth century, Wageningen 1-7-1962.

Hekmeijer, F.C.

F. C. Korte geschiedenis der runderpest, 1845.

Kuiper, M.

Een kijkje in de geschiedenis van de Langedijk, Hoorn 1980.

Nederlandse jaarboeken

Amsterdam, 1747 – 1765.

Regionaal Archief Alkmaar

Roessingh H.K.

Landbouw in de Noordelijke Nederlanden, 1650-1815. Gepubliceerd in *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, deel 8

Wttewaal, B.W.

Eene bijdrage nopens de veeziekte, in de Economist 1865.

De grote schoonmaak

Op het moment dat in de Prinses Irenestraat in Broek op Langedijk zich de eerste signalen van een nieuwe lente voordeden, sloeg de onrust bij ons in huis toe. Moeder begon te praten over de grote voorjaarsschoonmaak en dat bracht voor ons kinderen de nodige onrust.

Slaapkamers

Van de vier slaapkamers die wij boven hadden waren er drie in gebruik en de vierde was logeerkamer. Hoewel we zelden of nooit logees hadden was deze kamer altijd als eerste aan de beurt om onder handen genomen te worden. De schoonmaak kwam bovenop het reguliere huishoudelijke werk. Dit hield in dat als wij tussen de middag uit school kwamen om warm te eten, wij achter in de tuin de kapokken matrassen van het logeerbed op de houten keukentrap in het grasveld zagen liggen. Moeder troffen we met bezweet hoofd achter de pannen in de keuken aan. Mijn broer en ik kregen in de keuken de spullen mee om in de kamer de tafel te dekken en na het eten moest eenieder weer wat mee naar achter nemen, want je liep nooit met lege handen. Mijn broer, vijf jaar ouder, kreeg in de keuken de mattenklopper in zijn handen gedrukt om de twee matrassen van het logeerbed uit te kloppen en moest moeder, die ondertussen had afgewassen, helpen om de matrassen weer naar boven te tillen. De gordijnen, de vitrage en het beddengoed hingen op dat moment nog aan de lijn. Wij kregen dan vrijaf om naar school te gaan. 's Middags uit school leek de rust in huis weer te zijn teruggekeerd. Met de schoonmaak werd altijd op dinsdag begonnen, want maandag werd besteed aan de was.

Kano's

Als het weer een beetje meezat dan troffen wij het niet, want dan werd op woensdag begonnen met de slaapkamer van de ouders en die leek altijd wel het smerigst te zijn, maar dat gevoel kan ik ook overgehouden hebben aan het feit dat wij op woensdagmiddag vrij van school waren en het hele middagritueel van de schoonmaak van nabij meemaakten.

Links op de foto het herbouwde bollengebouw en rechts de bakkerij en lunchroom van Weder, nu 't Bakkershuys

Tegen de tijd dat moeder klaar was, kreeg mijn broer geld mee om bij de bakker drie kano's te kopen voor bij de koffie, want dat was wel het positieve aan die schoonmaak; Als je kamer was gedaan dan hoorde je te trakteren. Mijn vader ontliiep ieder jaar de schoonmaakstress die over ons huis kwam. Hij zat op zee en was in die periode ook vaak langer van huis, omdat rond die tijd de Oostzee en de Botnische Golf in dat jaargetijde nog dichtgevroren waren en zij met hun coaster op de Middellandse Zee voeren. De kano's moesten worden gekocht bij bakker Weder bij de veilingbrug in Broek.

Onderweg naar bakker Weder passeerde je vanuit de Irenestraat als eerste bakker Koolaard op de Dijk.

Tweede pand rechts is de winkel van C. van der Poll, daarnaast zichtbaar bij de pijl de winkel van bakker Koolaard. (thans Dijk 124) Tussen Koolaard en Van der Poll staat nog een huis (niet zichtbaar) van de familie Koedijk.

Naast Koolaard slager Van 't Riet en op de achtergrond de manufacturenzaak van P.C. Goodijk (thans de Uitvalsweg).

Iets verder op de Dorpsstraat kwam je langs bakker Vreeken. Er waren volgens mijn moeder in Broek geen betere kano's dan die van Weder, maar ik twijfelde er ernstig aan of zij bij die andere bakkers wel eens kano's had gekocht.

School

Broekers waren en zijn in mijn ogen een raar volkje (ik ben er zelf één!). Er waren leeftijdsgenoten van mij die van hun ouders niet met mij mochten spelen, omdat ik "aars" was. In het normale schoolse leven had het wel zo zijn voordeel, want wij hoefden nooit verder dan de Hervormde kerk om op de Staatse school te komen en die "aren" moesten altijd nog een stief eindje verder om op de Van Arkelschool te komen. Met de Brandsmaatjes had ik helemaal te doen, want die moesten op de fiets helemaal tot de katholieke kerk in Noord-Scharwoude fietsen voor ze op school waren. Tegen de tijd dat de Openbare Lagere School ging verhuizen naar het Oxhoofdpad zat

ik al in de vijfde klas en maakte het me op die leeftijd niet meer erg uit dat we nu tweehonderd meter verder moesten dan de Van Arkelschool. Vanwege de afstand mochten we toen ook op de fiets naar school.

Kano's van andere bakkers

Tegen de tijd dat ik rond de schoonmaaktijd de leeftijd had om kano's te kopen kreeg mijn moeder ook eindelijk de kano's van de andere bakkers en ze heeft me nooit aangesproken op het feit dat ze niet te vreten zouden zijn. Waarom van ver je spullen halen als je ze om de hoek kan krijgen?

Toen wij pas in de Irenestraat woonden hadden we de ene week brood van bakker Fillekes, die op het Noordend van Broek zijn bakkerij had en de andere week van bakker Weder.

Toen Fillekes stopte met bakken hielden we bakker Weder aan. Bakkerij Koolaard en Vreeken die ook in de wijk ventten werden slechts voor brood benaderd als moeder bakker Weder was misgelopen.

Bakkers van tegenwoordig in Broek

Bij het schrijven van mijn herinnering realiseerde ik me dat de keus aan bakkers in Broek op Langedijk ook behoorlijk kleiner is geworden. Jaco Koolaard van de Dijk had al vrij snel in de gaten dat als hij afzet wilde behouden hij zou moeten uitbreiden. Begin jaren negentig vestigde hij zich ook in het Winkelcentrum Broekerveiling. Deze zaak is overgenomen door Piet Kerssens en eigenlijk de enige bakker die nog winkelverkoop heeft in Broek.

Jaco Koolaard geeft in zijn locatie op de Dijk nog enkel bak-workshops voor de liefhebbers.

Broek op Langedijk kent op het industrieterrein Zuiderdel nog twee industriële bakkerijen, namelijk 'De Aviateur' en bakkerij Jonker die zijn oorsprong heeft in Oudkarspel, maar vanuit Broek een vijftal brood- banket-zaken van hem in de regio bediend.

Centralisatie van de middenstand

Tot in de jaren zestig was de middenstand in Langedijk gevestigd van het zuideinde van de Dijk in Broek op Langedijk, via de Dorpsstraat van Broek op Langedijk, Zuid-Scharwoude, Noord-Scharwoude en Oudkarspel tot in de Luizeknip. Een groot deel van de middenstand van Noord-Scharwoude is nog steeds gevestigd aan de Dorpsstraat. In Broek op Langedijk is hij nagenoeg verdwenen.

Zes bakkers

Broek op Langedijk had bij mijn weten zes bakkers. Van Noord naar Zuid waren dat op het Noordend rond 1910 bakker Blokker, later Meima en Fillekes.

Iets zuidelijker kreeg je de bakkerij van Stapel, later overgenomen door bakker Groot in het pand Dorpsstraat 165.

Op de foto van rond 1930 in het eerste pand links poseert Wils Aardema en zijn vrouw in de deuropening van hun kruidenierszaak. Daarvoor was het de winkel van Aaltje Strijbis. Het derde huis links bij de pijl, was de bakkerij van Groot (thans Dorpsstraat 165).

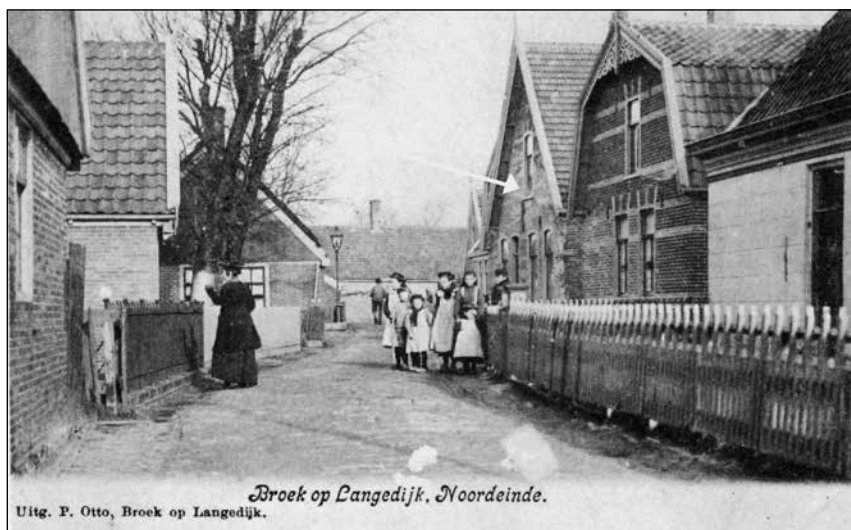

Foto uit omstreeks 1905.

Rechts het huis van Jan Slotemaker, Gerard Jol had daar later zijn aannemingsbedrijf. Daarnaast het huis van Ab Koopmans, later Luit Buis met zijn baggerbedrijf. Nog weer later het reparatiebedrijf van Arnold Wit. Daarnaast bij de pijl het huis van bakker Blokker, Meima en Fillekes (thans Dorpsstraat 218).

Het huidige pand Dorpsstraat 222, niet zichtbaar, was tot 1926 de manufacturen-winkel van de weduwe van Jacob Wagenaar, daarna werd het verkocht als woonhuis aan Jan Visser.

Dan iets ten zuiden van de oprit naar het Oxhoofdpad het pand van bakker Arie Kok die later naar het zuidende van Broek verhuisde en daar een beschuitbakkerij had.

Bij de veilingbrug had je de lunchroom en bakkerij van Weder, tegenwoordig restaurant 't Bakkershuys. Ter hoogte van de gereformeerde kerk zat bakker Vreeken.

In het streng kerkelijke Broek op Langedijk waren op zondag de winkels dicht, maar met Pasen, op tweede Paasdag was het snoepertjesmiddag en kregen we als kind van de familie een cent of stuiver om op tweede Paasmiddag bij bakker Vreeken snoep te kopen. Vrouw Vreeken had grote glazen potten met snoep waar je dan uit kon kiezen. Als kind is dat nog verrekte moeilijk als je één cent hebt voor één snoepje en de keus zo groot is. Moeder Vreeken raakte dan nog wel eens ongeduldig. Snoepertjesmiddag is begin jaren zestig al opgehouden met te bestaan. Bakker Kok is na zijn verhuizing van de Dorpsstraat naar de Dijk zich nog uitsluitend gaan toelagen op de bereiding van beschuit.

Eerste huis rechts is de bakkerij van Arie Kok (Ter hoogte van thans Dorpsstraat 144). Het huis bestaat niet meer.

Op de plek van de stolp meteen naast het pand van Kok stond later het koelhuis van Schoon. In de stolp daarnaast zat de smederij van Arie Dekker.

Foto hieronder uit 1961 rechts, deels nog te zien de dameskapsalon van Schouten, daarvoor van de dames Nederland. Het pand, thans Dorpsstraat 30 is gebouwd op de plaats waar P. Slot een kruidenierswinkel had.

Het eerste volledige pand rechts is de vis- en groentewinkel van P. Jong. Daarnaast bij de pijl bakker J. Vreeken (thans Dorpsstraat 34).

Foto hierboven. Eerste huis links is van kruidenier M. Bult, later de melkzaak van Piet Aardema. Later overgenomen door zijn zwager Bram Hoogschagen die er een Végé winkel had. Het derde huis links werd bewoond door schoenmaker Jo Pluister, later M. van de Zeyde. Het vierde huis bij de pijl was de beschuitbakkerij van K. Kok (foto 1925) (thans Dijk 64) en later de drukkerij van Wiebe Nijenhuis.

Gemeenschappelijk Gasbedrijf Noord-Scharwoude

Vorig jaar kreeg de Stichting Langedijker Verleden een aantal objecten in bezit, die bij de verhuizing van het gemeentehuis aan de Vroedschap naar de Binding tevoorschijn kwam. Een van deze zaken was een prachtige maquette van de gasfabriek. Deze maquette is begin jaren 30 gemaakt door W. Tuijn en C.J. Kleimeer en is in 1980 in opdracht van het toenmalige Gasbedrijf Kop Noord-Holland gerestaureerd door de heren Jaap van Baar en Henk Beemsterboer. Vervolgens is deze maquette aan de gemeente Langedijk geschonken en sinds 2019 maakt deze een vast onderdeel uit van onze expositie. Al met al reden om eens in de geschiedenis te duiken van de gasfabriek die opgericht werd in 1909 en tot 1951 in bedrijf was.

De maquette van de gasfabriek

Verlichting in vroeger tijden

Eeuwenlang waren woningen en openbare gebouwen zeer spaarzaam verlicht. Fakkels, kaarsen, snotneuzen en olielampen waren heel lang de enige lichtbronnen die beschikbaar waren. Het licht was nauwelijks geschikt om bij te lezen of te handwerken. Het was dan ook niet zo gek dat het levensritme van veel mensen vroeger sterk afhankelijk was van de lengte van de dag, mensen gingen letterlijk en figuurlijk met de kippen op stok.

Acetyleneegas

Ongeveer vanaf het jaar 1870 gingen de ontwikkelingen mede dankzij de Industriële Revolutie, wat sneller. Acetyleneegas bleek een goed toepasbaar gas voor verlichtingsdoeleinden. Dit gas ontstaat door water toe te voegen aan carbid, de eerste koets- en fietslampen werkten via dit principe. Het gaf een heel helder licht, maar het was voor het grootste deel van de arme bevolking niet weggelegd om gasverlichting in hun huis aan te brengen. In Oudkarspel heeft ooit achter de woning Dorpsstraat 778 een acetyleneegasfabriekje gestaan, opgericht door de heren Kuiper en Nap. Een aantal jaren geleden stuitten

de huidige bewoners tijdens tuinwerkzaamheden op de fundamenteën van dit fabriekje. Het leverde het gas voor de straatverlichting, aan een aantal bedrijven en slechts enkele gegoede inwoners die een aansluiting hadden en hun woning verlichtten op dit gas.

Oudkarspel was hiermee het eerste dorp aan de Langedijk, maar ook in de regio, die straatverlichting op gas had. Dit bleek niet alleen veel goedkoper te zijn dan de eerdere olieverlichting maar de verlichting was ook nog eens veel beter. Het acetyleneegasfabriekje werd in december 1905 door de gemeente Oudkarspel overgenomen voor de som van f 5000. De prijs van het acetyleneegas was f 1 per m³.

Voorbeeld van een gaslamp zoals die in het Regthuis te zien is

Lichtgas

Al rond 1904 spraken de gemeentebesturen met elkaar over het verbeteren van de straatverlichting. De hoge kosten bleken lang een struikelblok maar op 28 januari 1909 waren de vier raadscommissies, tijdens

een gezamenlijke vergadering in het raadhuis van Broek op Langedijk, eruit.

Met algemene stemmen vond men dat steenkolenegas, dat toen ook wel lichtgas werd genoemd en al in 1785 door de Maastrichtse natuurkundige Jan Pieter Mincklers was ontdekt, de beste oplossing zou zijn. Er werd aan de vier gemeenteraden geadviseerd om tot de oprichting van een gemeenschappelijke steenkolenegasfabriek over te gaan, waarin elk van de vier deelnemende gemeentes voor een vierde deel zou deelnemen. Natuurlijk werd ook stilgestaan bij de gevaren van gas, er hadden zich hier en daar al gasexplosies voorgedaan en er waren mensen vergiftigd bij gaslekkages.

Oudkarspel had al geïnvesteerd in acetyleneegas en men leek aanvankelijk in Zuid-Scharwoude meer te zien in elektriciteit.

NV of GR?

Ook werd er gesteggeld over de rechtsvorm van de gezamenlijk op te richten gasvoorziening. In Noord-Scharwoude en Zuid-Scharwoude was er een voorkeur om er een Naamloze Vennootschap (NV) van te maken. In Broek op Langedijk was men sterk voor een Gemeenschappelijke Regeling (GR).

De vrees bij andere gemeentes voor een GR bestond eruit dat men bang was het heft uit handen te geven. Al zouden in het bestuur van de GR leden uit de deelnemende gemeenteraden worden benoemd. Wethouder de Geus van Noord-Scharwoude was bang dat het bestuur van deze GR een kletsclub zou worden met weinig besluitvaardigheid. Bovendien bestond het gevaar dat raadsleden uit de rivaliserende dorpen elkaar geregeld in de haren zouden vliegen.

Oudkarspel wil compensatie

De burgemeester van Oudkarspel wilde, als de nieuwe gasfabriek uiteindelijk winst zou maken, worden gecompenseerd met tenminste f 2250 voor de investering die Oudkarspel al had gedaan in de acetyleenfabriek. Met deze toezegging op zak kon Oudkarspel ook instemmen met de oprichting van een GR. Iedere deelnemende gemeente zou garant staan of een lening aangaan voor de te maken kosten. Alleen al de kosten voor het bouwen van de gasfabriek werden begroot op f 180.000, een gigantisch kapitaal in die tijd.

De eerste Gemeenschappelijke Regeling van Nederland

Uiteindelijk gaf Gedeputeerde Staten toestemming om een Gemeenschappelijke Regeling op te richten wat voor gemeenten een primeur was. Maar het idee om voor de inwoners iets te realiseren dat de draagkracht van de individuele gemeenten te boven ging, vond men zo'n goed idee dat dit later veel navolging zou vinden. Het dagelijks bestuur werd gevormd door de vier burgemeesters van de deelnemende dorpen. Daarnaast werd de Gascommissie (algemeen bestuur) opgericht bestaande uit de vier burgemeesters en twee door de gemeenteraad van ieder dorp benoemde leden. Dit waren meestal wethouders maar soms ook wel raadsleden. De eerste voorzitter werd burgemeester A. Slot van Broek op Langedijk.

Er moest ook een directeur komen

Allereerst moest er een directeur worden benoemd die ook de bouw van de gasfabriek zou kunnen leiden. Deze directeur moest veel ervaring met gasfabricage hebben.

De eerste directeur dhr. W.J. Smit

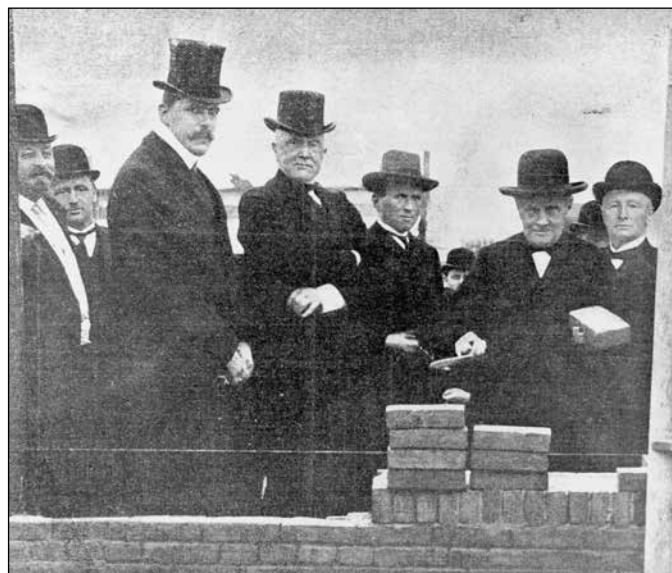
Verder moest hij personeel werven en de boekhouding voor zijn rekening nemen. Het salaris werd bepaald op f 1000 per jaar wat beslist niet hoog was, maar er meldden zich toch genoeg kandidaten. Uiteindelijk werd W.J. Smit benoemd, die op dat moment adjunct-directeur van de gasfabriek te Almelo was.

Nog voordat er ook maar gas werd geleverd, werden in mei 1909 de tarieven al vastgesteld. Het lichtgas ging 9 cent per m³ kosten en voor de geplaatste gasmeter moest een vergoeding worden betaald. Ook kon er worden gekozen voor een muntmeter waarbij voor elke m³ gas 10 cent zou moeten worden betaald. Lichtgas was dus aanzienlijk goedkoper dan acetyleengas, dat 1 gulden per m³ kostte.

Een snelle bouwtijd

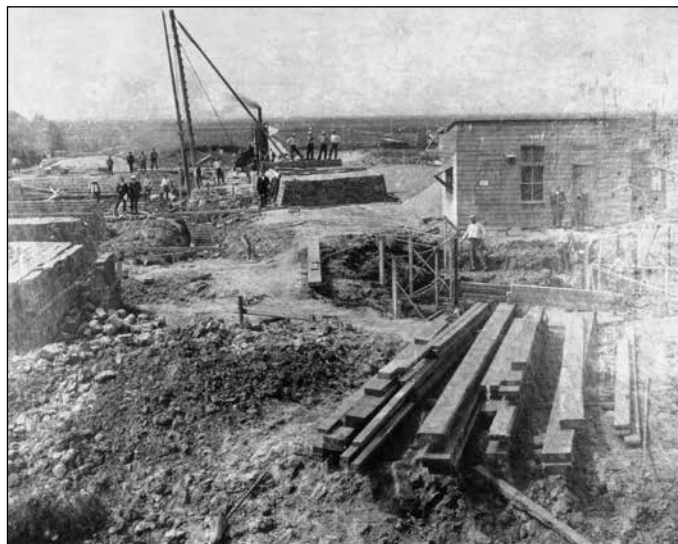
Op 24 augustus 1909 was het dan zover en kon de bouw van de gasfabriek beginnen. Het leggen van de eerste steen werd gegund aan wethouder de Geus uit Noord-Scharwoude, met zijn 81 jaar de oudste wethouder uit de vier gemeentes. De bouw ging ongelooflijk snel en op 22 december werd de gasfabriek door de burgemeester A. Slot van Broek op Langedijk officieel geopend.

Er hadden zich in mei 1909 al 762 gezinnen aangemeld als klant en bij de opening was dit aantal al opgelopen tot 1008.

De eerste steenlegging op 24 augustus 1909. Vlnr. zien we; J.W.C. Kroon, burgemeester van Zuid-Scharwoude, secretaris Gascommissie C. Slotemaker, penningmeester (Gascommissie?) W. Cool, civiel-ingenieur uit Rotterdam A. Slot, burgemeester van Broek op Langedijk, voorzitter Gascommissie A. Barten, lid Gascommissie D. de Geus, legger van eerste steen en wethouder van Noord-Scharwoude J. Slotemaker

Na de opening ging, voor zover het leidingstelsel reikte, de gasleverantie van start. Het liep zo goed dat er in 1910 maar liefst 350.000 m³ gas aan de klanten werd geleverd, ook financieel liep het uitstekend zodat in dat jaar de gemeente Oudkarspel met 3000 gulden al kon worden gecompenseerd voor de opheffing van de acetyleen-fabriek.

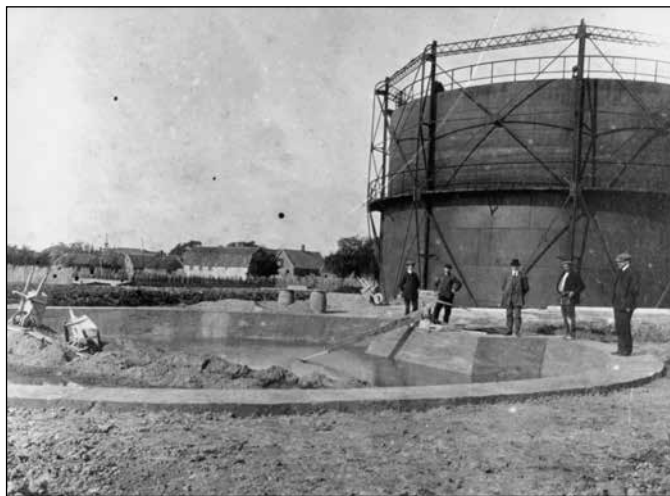
Een opname van de bouw tussen augustus en december 1909

Een hele verbetering

De afnemers waren zeer te spreken over het gas, de verlichting was goed en ook koken op gas was een hele verbetering ten opzichte van de tot dan toe gebruikte petroleumstellen en vuurduvels. Dit nieuws bereikte al snel de buurgemeente Sint Pancras die een uitnodiging had gekregen zich aan te sluiten bij de Electricische Centrale van West Friesland. Dit aanbod ging de draagkracht van Sint Pancras ver te boven. Vandaar dat het gemeentebestuur van Sint Pancras informeerde naar de mogelijkheden en de condities om zich aan te sluiten bij de Langedijker gasfabriek.

Over 1910 werd al een winst behaald van 8.500 gulden een deel van de winst vloeyde in de kas van de gasfabriek maar de gedachte was dat de deelnemende gemeentes hier ook in zouden moeten delen. Het salaris van de directeur kon omhoog, in 1910 kreeg hij 1200 gulden en in 1911 werd dit 1400 gulden met daarna jaarlijks een verhoging van 50 gulden. Ook de afnemers werden niet vergeten en de gasprijs per m³ ging omlaag naar 8 cent.

De gasproductie steeg ook snel: in 1911 werd er 400.000 m³ afgeleverd en in 1912 was dit al 480.000 m³. De capaciteit van de fabriek was maximaal 500.000 m³. Met de mogelijke deelname van Sint Pancras was het noodzaak om de gasfabriek in capaciteit uit te breiden. Deze uitbreiding zou f 30.000 moeten kosten, dus per gemeente f 7.500.

De uitbreiding van 1912 in uitvoering, er werd onder andere een tweede gashouder gebouwd

Sint Pancras wil ook gas afnemen

Voor de deelneming van Sint Pancras was door de directeur een concept-contract opgesteld. Dat ging uit van een deelname van tenminste 30 jaar en een gegarandeerde afname van 36.000 m³ op jaarbasis en een opslag van 1 cent per m³ gas op de prijs die de Langedijker afnemers betaalden. Voor het buizenstelsel en de aansluitingen in Sint Pancras werd f 20.000 begroot dus moesten de vier gemeentes elk f 5000 ophoesten.

Met ingang van 1 januari 1913 kon in Sint Pancras gas worden geleverd. In datzelfde jaar werd er een winst gemaakt van f 10.000, van deze winst ging f 3000 in de kas voor de exploitatie van de gasfabriek. De overige f 7000 kwam ten goede aan de gemeentes.

Voor de overdekte steenkolenopslag en daarachter de blustoren

Drukproblemen

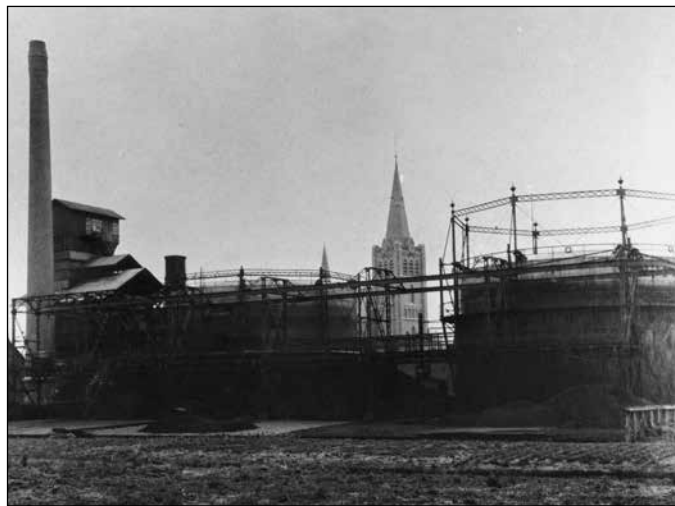
In de praktijk bleek Sint Pancras door de wat verdere ligging van de gasfabriek nogal wat problemen te hebben met de gasdruk die vaak te laag was. En toen er tijdens

de Eerste Wereldoorlog geen kwalitatief hoogwaardige buitenlandse steenkool kon worden geïmporteerd, werd de situatie er niet beter op. De Limburgse steenkool was kwalitatief minder en bovendien bijgemengd met bruinkool wat ten koste ging van de gaskwaliteit. Er werd dus aan de klanten gevraagd spaarzaam met het gas om te gaan.

Begin 1918 doet de directeur het bestuur een voorstel om de fabriek verder uit te breiden, hiermee zouden de problemen met de te lage gasdruk kunnen worden opgelost. Gezien de bijzondere omstandigheden, en omdat het ernaar uitzag dat de oorlog snel zou worden beëindigd en er weer buitenlandse steenkool kon worden geïmporteerd besloot de Gascommissie niet tot uitbreiding over te gaan.

De directeur liet het hier niet bij zitten en kwam er in de volgende vergadering op terug.

Hij had berekend dat het gasverbruik in januari 38% hoger lag dan in januari van het jaar daarvoor en dat alleen daarom al de uitbreiding zou moeten doorgaan. De gemoederen liepen hoog op en de directeur waste de leden van de Gascommissie flink de oren. De leden van de Gascommissie waren zeer slecht te spreken over het eigengereide optreden van de directeur, er was immers al besloten de fabriek niet uit te breiden. Uiteindelijk kreeg de directeur drie jaar later toch zijn zin.

*Tot 1968 waren de gashouders nog in gebruik;
op de achtergrond de RK Sint Jan de Doper*

In 1917 werd de gemeente Sint Pancras ook aandeelhouder, ze moesten zich daarvoor inkopen en deelden daarna ook mee in de winst.

Burgemeester Jb. Kroonenburg trad toe tot het bestuur. De problemen over de gasdruk bleven maar spelen en ook uit de andere dorpen kwamen klachten, bij inspectie bleek dat er zich naftaline in de gasleidingen had vastgezet. De leidingen moesten worden gespoeld en dat gaf een verbetering, pas toen er in 1925 in Sint Pancras als

buffer een gashouder werd gebouwd behoorde het drukprobleem tot het verleden. Vanaf 1927 werden ook delen van de gemeentes Koedijk en Oudorp op het gasnet aangesloten.

Elektriciteit

In 1917 werd besloten om een elektriciteitsdistributiebedrijf op te richten en werd de naam gewijzigd in "Gemeenschappelijk gas en electriciteitsdistributiebedrijf voor de Langedijk en St. Pancras". Elektriciteit bleek een geduchte concurrent voor gasverlichting, waardoor men besloot zich ook hierop te richten. De gedachte was om de mogelijk teruglopende gasinkomsten te compenseren met inkomsten vanuit elektriciteitsverkoop. De elektriciteit werd niet zelf geproduceerd, maar er werd voor de leverantie een contract afgesloten met het in datzelfde jaar opgerichte Provinciaal Electriciteitsbedrijf van Noord-Holland (P.E.N.) in Bloemendaal.

De Commissie van Beheer moest in 1937 onder druk van het P.E.N. de gemeenteraden adviseren om per 1 januari 1938 het elektriciteitsbedrijf aan datzelfde P.E.N. te verkopen. Dit was vanuit het oogpunt van het gasbedrijf geen gelukkige beslissing omdat hiermee de concurrentie voor kookdoeleinden werd verscherpt.

In 1927 werd er op het terrein van de gasfabriek ook nog een badhuis van het Witte Kruis in gebruik genomen. Door de opkomende crisis is dit badhuis slechts een paar jaar in gebruik geweest. (zie Otterplaat 1998)

Gascorruptie

Eind 1927 was de Nederlandse gaswereld in rep en roer. In de pers verschenen verschillende artikelen dat er door leveranciers in den lande schenkingen of kortingen werden gegeven aan directeurs of bestuursleden van gasfabrieken. Twee gemeenteraadsleden uit Oudkarspel, Paarlberg en Bakker, lazen deze artikelen en vroegen per brief aan de gascommissie of de directeur of andere betrokkenen bij de gasfabriek deze emolumenten ook wel eens hadden genoten. De voorzitter, burgemeester P. Slot van Broek op Langedijk, vond dit niet de weg om zo iets te vragen en stelde voor de brief voor kennisgeving aan te nemen en aldus besloot de Gascommissie. Gascommissielid Kroon uit Zuid-Scharwoude had weliswaar geen opmerkingen over de directeur of over de bestuursleden, maar het feit dat gascorruptie elders wel aan de orde was maakte wat hem betreft dat dit wel een punt van bespreking zou moeten zijn.

Voorzitter Slot reageerde heel kort en zei dat de directeur het volste vertrouwen van het bestuur genoot en geheel vrijuit ging. Gascommissielid Kroon uit Oudkarspel vroeg vervolgens waaruit de beloning van de directeur bestond, deze was toen f 4400 op jaarbasis plus vrij wonen en gas voor verlichting en verwarming.

De riante woning, waarin de directeur vrij woonde, inclusief gas voor verlichting en verwarming

Commissielid Kroon uit Zuid-Scharwoude wist te melden dat een oud-voorzitter van de gascommissie hem eens had verteld dat deze f 300 was aangeboden door een leverancier van de gasfabriek, dit in ruil voor zekere diensten. Zijn vraag of de directeur ook wel eens een dergelijk aanbod had gehad, werd ontkennend beantwoord.

Deze hele kwestie werd aan het rollen gebracht door ene Van der Stel, destijds directeur van de gasfabriek in Schoten. Zijn bestuur had vernomen dat hij zich had verrijkt en dat dit ook financiële schade aan zijn fabriek had toegebracht. Van der Stel wist de hand te leggen op een deel van de boekhouding van de firma Gautzsch, een bedrijf dat apparatuur en diensten verleende aan gasfabrieken. In deze boekhouding zat ook een overzicht welke beloningen aan wie waren verstrekt. Van der Stel begon de in het overzicht genoemde functionarissen af te persen en vroeg forse bedragen om deze informatie buiten de openbaarheid te houden. Veel directeurs waren niet bereid aan Van der Stel te betalen en moesten daardoor wel openbaar bekennen wel eens geld te hebben aangenomen, maar hiermee hun fabriek niet te hebben benadeeld. Diverse onderzoeken in gemeenten leidden tot verschillende uitkomsten, hier en daar werden directeurs en ook andere functionarissen ontslagen en in andere gevallen konden zaken niet voldoende hard gemaakt worden om tot sancties over te gaan.

Maar hoe ging dat in Langedijk?

In de vergadering van de Gascommissie van oktober 1927 merkte commissielid Van Spengler, burgemeester van Noord- en Zuid-Scharwoude, op dat de toeleveranciers van gasbedrijven hadden gemeld geen steekpenningen meer te zullen geven. Zijn conclusie was dat ze dat dus blijkbaar eerder wel hadden gedaan. Dit deed bij Van Spengler de vraag rijzen of er bij de gasfabriek in Noord-Scharwoude ook dergelijke voorstellen waren gedaan. Dit werd door de directeur ontkend. Een aantal maanden later kwam de voorzitter van de Gascommissie

terug op de brief van Paarlberg en Bakker die eerder voor kennisgeving was aangenomen. In dagblad "Het Volk" was namelijk een artikel verschenen dat de directeur van de gasfabriek in Noord-Scharwoude ook betrokken was. De directeur vroeg hierop het bestuur een onderzoek in te stellen. Aan de leveranciers werd gevraagd of er in het verleden ook kortingen aan de gasfabriek van Noord-Scharwoude waren gegeven, deze vraag werd ontkennend beantwoord. Wel bleek dat directeur Smit al een aantal jaren lid was van een commissie van directeurs die tegen betaling adviezen gaf om problemen in de bedrijfsvoering op te lossen onder andere aan de gasfabriek van Nieuwer-Amstel. Voor dit adviseurschap werd Smit rijkelijk beloond. Er is Smit door de firma Gautzsch ook één of tweemaal geld geboden in ruil voor zijn medewerking, maar dit heeft Smit geweigerd. Het bestuur hield het volste vertrouwen in directeur Smit. Gascommissielid Van Kampen uit Sint Pancras merkte vervolgens op dat er vroeger bij flinke uitbreidingen aan de fabriek 5% van de aanneemsom aan de directeur werd uitgekeerd. De directeur merkte daarbij op dat deze regeling nog steeds bestond maar dat hij, na het fors optrekken van zijn salaris, daarvan geen gebruik meer had gemaakt. Raadslid Lek uit Sint Pancras merkte op dat de meeste directeurs pleitten onschuldig te zijn maar hij pleitte voor onderzoek.

Directeur Smit werd verzocht een onderzoek in te stellen. Van Spengler is woedend en is van mening dat dit onderzoek door een onafhankelijke persoon moest worden ingesteld. Hier keurt de slager zijn eigen vlees. In het door de directeur uitgebrachte verslag werd vermeld dat de firma Gautzsch aan de Langedijker gasfabriek een korting van 25% had gegeven. Van Spengler vond dat daar geen woord van waar was en vond de directeur ongeschikt voor zijn taak. Ook vond hij dat Smit f 16.600 moest teruggeven aan de fabriek. Van Spengler bleek een roepende in de woestijn en kreeg geen enkele steun. Wel werd later nog gesproken over de 5% van de aanneemsom beloning die de directeur ontving bij uitbreiding van de fabriek. Hierover liepen de meningen nogal uiteen. De Commissaris van de Koningin bood aan te bemiddelen, maar dan moesten partijen zich conformeren aan de eindconclusie van de Commissaris. Hierbij werd in ieder geval de 5% regeling ingetrokken. Of er in Langedijk sprake was van gascorruptie werd niet bewezen. Of het werkelijk heeft plaatsgevonden blijft dus een open vraag. Directeur Smit schreef in 1935 in zijn gedenkschrift helemaal niets over de gascorruptie.

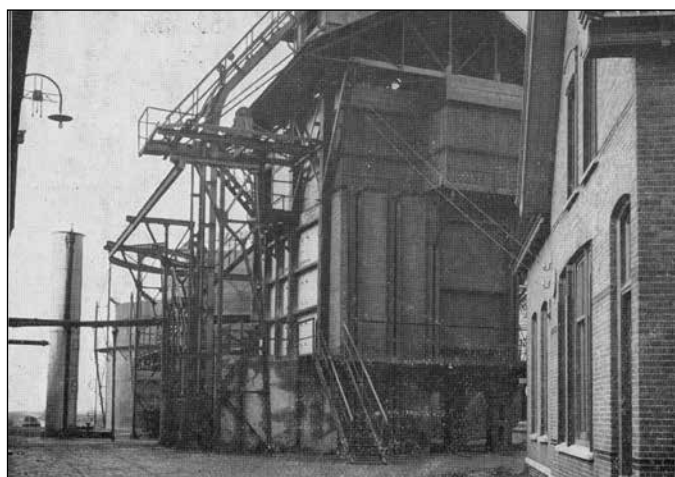
Restproducten

Bij de gasproductie uit steenkool blijven ook een aantal restproducten over, te weten cokes en teer. Cokes kon worden verkocht als brandstof voor de kachel, omdat het bij verbranding minder warmte afgeeft dan steenkool is het ook goedkoper. Deze cokeskolen werden zoveel

mogelijk aan brandstoffenhandelaren in de deelnemende gemeentes verkocht. Het andere restproduct teer was goed te verkopen, denk alleen maar eens aan de vele scheepswerfjes die dit goed konden gebruiken. Maar ook voor wegverharding werd het veel gebruikt.

Tweede Wereldoorlog

In de Tweede Wereldoorlog was het opnieuw heel moeilijk om aan goede steenkool te komen en moest de gasproductie worden teruggeschroefd. Hierdoor kon er vooral in de laatste oorlogsjaren regelmatig geen gas worden geleverd. In 1944 was er nog maar anderhalf uur per dag voldoende gasdruk om te kunnen koken. Vanwege de Spoorwegstaking vanaf 17 september 1944 stagneerde de aanvoer van steenkolen in zijn geheel. Op 11 december 1944 was alle steenkool op en kon er geen gas meer worden geleverd. Voor de cokeskolen was in die tijd wel heel veel belangstelling en het gebeurde regelmatig dat er cokes van het fabrieksterrein werd gestolen. Het terrein was gemakkelijk varende te bereiken en de cokes kon 's nachts ongemerkt in de schuit worden geschept.

Gezicht op de kamerovens

Begin juli 1945 kwam de steenkoolleverantie weer op gang en kon er vanaf 1 augustus 1945 ook weer beperkt gas worden geproduceerd.

De eerste jaren na de oorlog moest de gasafname gerantsoeneerd worden. Door het achterstallige onderhoud vanuit de oorlog en de moeilijkheden om aan onderdelen te komen, liep de productie moeizaam en moest naar andere wegen worden gezocht.

Het einde van de gasproductie

De gasfabrieken in de regio zochten na de oorlog steeds meer samenwerking en werd de N.V. Gasvoorziening in de Kop van Noord-Holland opgericht. Inmiddels kwam er ook cokesgas beschikbaar, in de volksmond hoogoven-gas genoemd. Dit kon door de Alkmaarse gasfabriek worden geleverd, wat erin resulteerde dat de gasproductie in Noord-Scharwoude in juni 1951 werd gestopt.

Er werd bij de Provinciale weg (N242) een aansluiting gemaakt op de gaspersleiding van Alkmaar naar Nieuwe Niedorp. Bij de gasfabriek in Noord-Scharwoude werd een nieuw gasontvangststation gebouwd en de gashouders werden vergroot. De productie-installaties werden ontmanteld en verkocht. De gemeente Langedijk kocht de overbodig geworden opstallen en het opslagterrein. Het hoogoven-gas werd vervolgens vervangen door aardgas dat in 1968 beschikbaar kwam. In de eerste vijftig jaar van het bestaan van de gasfabriek hebben de vier en vanaf 1917 vijf deelnemende gemeentes totaal f 72.656,50 aan winstuitkering ontvangen en hadden zij elk een investeringskapitaal van f 37.900,23 bijgedragen.

Overzichtsfoto uit de jaren 60 toen er al geen gasproductie meer plaatsvond maar het complex alleen nog een distributiefunctie had

Bestuur

De eerste bestuursvoorzitter was burgemeester A. Slot van Broek op Langedijk in 1921 opgevolgd door C. Brinkman, burgemeester van Noord-Scharwoude. In 1922 nam Jhr. A.L. van Spengler, burgemeester van Noord- en Zuid-Scharwoude, het stokje over. In 1926 werd burgemeester P. Slot van Broek op Langedijk voorzitter in 1932 opgevolgd door burgemeester J. Kroonenburg van Sint Pancras. In 1949 ging directeur Smit na een dienstverband van 40 jaar met pensioen en werd opgevolgd door J. Akkerboom die als assistent al sinds 1936 bij de gasfabriek in dienst was.

Op 22 december 1959 was de Gascommissie nog in functie en bestond uit burgemeester H. Schelhaas van Langedijk (voorzitter) en burgemeester C.K. Kroonenburg van Sint Pancras (secretaris) en verder vanuit Langedijk W. Kuiper, W. Balder, K. van Nienes, J.C. Stoop en Jb. Weel, vanuit Sint Pancras J. van Kampen en C.K. Kloosterboer. Aanvankelijk was het gasbedrijf nog een gemeentelijke aangelegenheid en kregen de deelnemende gemeenten een aandeel van de winst. Dit aandeel was ongeveer 4,5% van het geïnvesteerd vermogen plus een deel voor een redelijke reservevorming ten behoeve van de bedrijfsvoering. Als er meer winst werd gemaakt dan kwam dat ten gunste van de gebruikers.

Rond 1988 kwamen er meer gemeentes krap bij kas te zitten waardoor gemeentes ervoor kozen de winsten niet meer ten goede van de gebruikers te laten komen maar ten gunste van de gemeentes zelf. Rond de eeuwwisseling kozen de meeste gemeentes ervoor het gasbedrijf aan marktpartijen te verkopen. De gemeente Langedijk heeft daar niet voor gekozen en is tot op heden nog steeds aandeelhouder van de NV Houdstermaatschappij GKNH. Via deze NV ontvangt de gemeente Langedijk dividend dat wordt uitgekeerd door Alliander NV.

Het bestuur van de Commissie van Beheer der Gemeenschappelijke lichtbedrijven in 1935.

Vlnr. K. Reinders, secretaris, A.J. Wijnveld, burgemeester Oudkarspel. J. Kroonenburg, voorzitter, burgemeester van Sint Pancras. Jhr. L.A. van Spengler, burgemeester van Noord- en Zuid-Scharwoude, P. Slot, burgemeester van Broek op Langedijk en directeur W.J. Smit

Bouw van de brug en de aanleg van de Westerstraat

In juni 1952 wordt de sloot tussen het Westerpas en de gasfabriek gedempt en wordt er een brug gebouwd naar de Dorpsstraat.

De in 1952 gebouwde brug van het gasfabriekterrein naar de Dorpsstraat gefotografeerd vanaf de toren van de RK Sint Jan de Doper kerk

Nieuwe functies voor de opstallen

De opstallen van de Noord-Scharwouder gasfabriek hadden na het stoppen van de gasproductie al verschillende nieuwe bestemmingen gekregen. De Gemeente Langedijk gebruikte delen voor huisvesting van de buitendienst, brandweerkazerne, een schoollokaal voor de Openbare

Lagere School Noord-Scharwoude en een garage voor de ambulance. Verder was er een gymzaal en een naaiatelier van C&A, genaamd NCI.

De in 1952 gedempte sloot tussen de gasfabriek en het Westerpas is nu Westerstraat (foto uit 1967)

Rond het jaar 1990 zijn alle nog bestaande opstallen gesloopt en moest er flink worden gesaneerd. In de ondergrond zaten PAK-stoffen (Polycyclische Aromatische Koolwaterstoffen), teer en zware metalen. Hiervoor is enorm diep gegraven en werd met bronbemaling het grondwater gezuiverd, deze sanering heeft een aantal jaren geduurd en is in 1993 afgerond. Hierna kon in januari 1995 op de plek waar ooit de gasfabriek stond, eindelijk de bouw van Westervenne beginnen. Dit na een slepende rechtszaak aangespannen door de winkeliersvereniging Noord-Scharwoude-midden. De winkeliersvereniging maakte bezwaar tegen de bouw omdat ze de sanering van de grond onvoldoende vonden. Deze zaak werd door de winkeliersvereniging verloren.

Van de gasfabriek is sindsdien helemaal niets meer terug te vinden. Alleen een informatiebord met een foto en tekst op de hoek van de Westerstraat en Voorburggracht herinnert aan de gasfabriek.

De situatie in 2020 op een informatiebord na herinnert niets meer aan de gasfabriek

Bronnen:

Gedenkschrift Gemeenschappelijk Gasbedrijf

Noord-Scharwoude 1910-1935. W.J. Smit

Gemeenschappelijk Gasbedrijf Noord-Scharwoude 1909-1959 50 jaar gas. J. Akkerboom

De Klin, Jaarboek van de Historische Vereniging Sint Pancras Nr. 18, 2003

Gratis autotochtje

Door de Stichting Dagtocht Senioren Langedijk werd mij gevraagd eens in hun historie te duiken voor een artikel in de Otterplaat. Van een van de voorgangers van de huidige stichting, de Commissie Ouden van Dagen Noord-Scharwoude-Oudkarspel, zijn de notulen vanaf het begin bewaard gebleven. Aan de hand van onder andere die notulenboeken heb ik dit artikel geschreven, waarbij de nadruk ligt op de beginjaren.

De aanloop

De omstandigheden voor senioren, en zeker voor arbeiders en kleine tuinders zoals die er in Langedijk veel waren, waren tot na de Tweede Wereldoorlog niet best. In 1900 werd de Bond voor Staatspensionneering opgericht, die zowel socialisten als liberalen onder haar leden telde. De socialisten wilde het staatspensioen alleen uitkeren aan degenen die dat nodig hadden, de liberalen streefden naar een staatspensioen voor iedereen. In 1919 werd de Invaliditeitswet ingevoerd, welke uitging van een verplichte verzekering voor loonarbeiders en een vrijwillige verzekering voor zelfstandigen. Bij ouderdom of invaliditeit werd dan een pensioentje uitgekeerd.

Ouderdom werd in de wet gelijkgesteld met invaliditeit en trad in bij het bereiken van de leeftijd van 70 jaar. Onder de toenmalige omstandigheden moest men wel heel sterk zijn om die leeftijd te bereiken. De groep die al 70 of ouder was, kreeg van staatswege een pensioentje van 2 gulden per week, omdat die zich niet had kunnen verzekeren en dus geen premie had betaald. Dit pensioentje was net voldoende om eenvoudig van te leven, maar was niet waardevast. Veel senioren bleven daarom afhankelijk van liefdadigheid. Pas met de invoering in 1947 van de Noodwet Ouderdomsvoorziening door minister van Sociale Zaken Willem Drees, waar de AOW in 1956 uit ontstond, kwam er verbetering voor senioren.

Willem Koordes
uit Oudkarspel met
het vaandel van
de Bond voor
Staatspensionering
van de afd.
Oudkarspel -
Noord-Scharwoude

De Bond voor Staatspensionering kende veel lokale afdelingen, zo ook aan de Langedijk, waar 2 afdelingen actief waren.

Naast vele andere activiteiten organiseerden de lokale afdelingen van de Bond voor Staatspensionering een autotocht voor de ouden van dagen.

De eerste melding vond ik op Delpher.nl in de Schager Courant van 11 juni 1927, hierin wordt verslag gedaan van de autotocht door de afdelingen Zuid-Scharwoude en Broek op Langedijk. Deze autotocht ging naar Haarlem en Bloemendaal aan Zee.

— ZUIDSCHARWOUDE.
Reeds lang was bij het Bestuur van de afd. Zuid-scharwoude-Broek op Langedijk van den Bond voor Staatspensionneering de gedachte opgekomen, den rentetrekken eens een genoeglijken dag te bezorgen. Dat is nu verleden Donderdag geschied, na weken van voorbereiding. De medewerking bleek al spoedig algemeen en zoo kon het genoemde Bestuur uitvoering geven aan zijn wensch, wetende dat met deze daad de sympathie werd verkregen van zoo goed als de heele burgerij. Het beroep, dat op financieelen steun werd gedaan, vond bijna overal weerklank en de medewerking, die gevraagd werd aan de houders van luxe-auto's om deze voor een autotocht beschikbaar te stellen, werd verkregen op een tweetal uitzonderingen na, die het Staatspensioen in strijd achten met hun principe. Deze autotocht is er echter niet te minder om geslaagd: hij is een succes geworden, waaraan de oude menschen uit Zuidscharwoude en Broek ongetwijfeld steeds met de grootste voldoening zullen terugdenken.
Zes luxe-auto's van de heeren P. Kostelijk uit Hugowaard, C. Wagenaar uit Broek, C. Swager, C. Keeman, W. J. Smit en P. Deutekom uit Noord-scharwoude met nog twee groote autobussen van de firma Kok en Tuinman, brachten een 65-tal oudjes naar enkele van de mooiste plekjes van Mooi Nederland. Over Alkmaar ging het naar Heilo, Lim-

Schager Courant, 11 juni 1927

De afdeling Oudkarspel-Noord-Scharwoude volgde een jaar later met een autotocht naar Amsterdam en Haarlem.

— OUDKARSPÉL.
De autotocht, welke door de afd. B. v. S. is georganiseerd voor de ouden van dagen uit deze gemeente en Noordscharwoude, zal gaan naar Amsterdam en Haarlem en wordt gehouden op 30 Mei a.s.

Schager Courant, 8 mei 1928

In de jaren daarna zijn af en toe berichten in de kranten te vinden over door de Bond voor Staatspensionering georganiseerde autotochten. Van door de afdeling Oudkarspel-Noord-Scharwoude georganiseerde autotochten echter alleen in 1930. Aangenomen mag worden dat deze afdeling alleen in 1928 en in 1930 een autotocht heeft georganiseerd.

In 1930 wordt in Broek op Langedijk en Zuid-Scharwoude besloten om een zelfstandig comité voor de autotochten voor de ouden van dagen van die gemeenten op te richten. Zodat voor- en tegenstanders van een Staatspensioen kunnen deelnemen.

Schager Courant, 5 juli 1930

De oprichting van de commissie

Waarschijnlijk aangezet door initiatieven in buurgemeenten, nam J. Bruin uit Oudkarspel in mei 1933 het initiatief om een commissie te vormen om "de ouden van dagen een gratis autotochtje te bereiden". Uit zijn initiatief om met ondernemers en middenstanders uit Langedijk met een personenauto, aan oudere mensen die zich dat niet konden veroorloven een uitje te bieden, is de huidige Stichting Dagtocht Senioren Langedijk ontstaan.

Zoals vermeld, zijn van de Commissie Ouden van Dagen Noord-Scharwoude – Oudkarspel de notulen vanaf het begin bewaard gebleven. In deze notulen wordt uitgebreid, vaak beeldend en soms humoristisch, verslag gedaan van de vergaderingen en de jaarlijkse tochten.

Het verslag van de oprichtingsvergadering begint als volgt: *Door den heer J. Bruin van Oud-Karspel werd op 25 mei '33 het initiatief genomen, om een commissie te vormen, die zich ten doel zou stellen de Ouden van Dagen een gratis autotochtje te bereiden. Het gelukte hem uit alle gezindten enkele heeren te vinden die gaarne hun medewerking wilde verleenen, zodat een voorlopige Commissie werd gevormd, bestaande uit de volgende 9 personen: J. Bruin, K. Bruin, P.J. Kat, P. Rijper, P. Kuilboer allen te Oud-Karspel P.F. Slot, D. Barten, G. Bos en J. Deutekom te Noordscharwoude.*

Op den 1 Juni werd de eerste vergadering belegd in Hotel Concordia, en bij stemming een voorlopig bestuur gekozen. Hierin werden gekozen de heeren J. Bruin, die voorlopig de leiding had genomen, verder K. Bruin, P.F. Slot en J. Deutekom. Als penningmeester werd benoemd K. Bruin, omrede die in zijn kwaliteit als meester timmerman direkt een duidelijk inzicht heeft in de diverse rekeningen die wel zouden binnen komen". Als secretaris werd benoemd den heer J. Deutekom, omdat ze in hem toch de man zagen, die goed brieven kon adresseren, wat ook wel gebleken is, met het bericht naar Velserbeek. Vermoede-

lijk door de drukte of door andere diepgaande besprekingen is op deze vergadering vergeten een voorzitter te benoemen".

De eerste tocht

De ambities waren groot, want al op woensdag 14 juni 1933 stond de eerste autotocht voor de Ouden van Dagen gepland, "mits de Mosselbrug nog in contact zou zijn". Kennelijk was de Mosselenbrug nog 'in contact', want op die datum vond inderdaad de eerste tocht plaats. De voorgenomen bouw van de nieuwe Mosselenbrug begon pas ná de tocht van 14 juni 1933.

*Schager Courant,
13 mei 1933*

Voor de deelnemers aan de tocht waren geen kosten verbonden. Omdat het te kort dag was voor een advertentie in Ons Weekblad, werden pamfletten gedrukt die in Oudkarspel en Noord-Scharwoude huis aan huis bezorgd werden. Het voor die tijd niet geringe bedrag van f 428,35 werd via intekenlijsten onder de burgers van Oudkarspel en Noord-Scharwoude ingezameld. Voor de autotocht waren 40

auto's beschikbaar. Dit was echter niet voldoende om alle deelnemers te vervoeren, daarom werd ook nog een bus van de firma Kok en Tuinman ingezet.

De route van de tocht liep over Alkmaar naar Haarlem, door beide steden met politiebegeleiding. Dit ging niet steeds van een leien dakje, omdat in wagen nr. 15 een wagenzieke passagier zat.

En bij de pont in Velsen was nog een klein incident:

"De heer Bruin die als leider bij de secretaris in auto nr. 1 had plaatsgenomen, verliet aan de overzijde van het pont te Velsen zijn zitplaats, om de nog komende auto's te wijzen dat ze niet in de richting van Velserbeek moesten rijden, doch in de richting Haarlem. Voorwaar een zeer goed inzicht, maar door onoplettendheid, ???, van onzen penningmeester, die in de HABO Bus de leiding had, en onzen heer J. Bruin had moeten medenemen, liet hem staan en vertrok de file zonder den kapitein in de richting Haarlem. Gelukkig had de leider geen last van zijn vet en zette het op een lopen om geheel buiten adem de bus te berei-

ken. Over de discussie tusschen de heeren Bruin, die elkander toch niet blauw hebben geslagen, wil ik niet uitweiden".

Van Haarlem ging het via Halfweg naar Schiphol. Na een bezoek aan Schiphol ging het via Heemstede en Zandvoort naar Velsersbeek, waar zou worden gepauzeerd. Helaas was men daar niet voorbereid op de grote groep, omdat de brief niet was ontvangen. Gelukkig konden ze in de buurt wel terecht in Hotel De Prins in Velsen.

Via Castricum, Bergen en Schoorl werd Oudkarspel weer bereikt, om een laatste versnapering te gebruiken in het café van Jan de Bakker onder het genot van muziek van de Gebr. Dekker. Financieel was deze eerste autotocht ook een succes, want er werd afgesloten met een positief saldo van f 107,18.

In de eerstvolgende vergadering op 27 juni 1933 was ook duidelijk wie de voorzitter van de commissie was geworden, de heer P.F. Slot. In die vergadering werd uitgebreid gediscussieerd (en genotuleerd) wie er mee mochten met de autotocht. Uiteindelijk werd besloten dat iedereen die de leeftijd van 65 jaar had bereikt mee mocht. Een ander belangrijk punt in deze vergadering was de eventuele samenwerking met de zustervereniging van Zuid-Scharwoude en Broek op Langedijk.

FIRMA VROEGOP - NOORDSCHARWOUDE

Gebr. DEUTEKOM HOLLAND

Telegr. Adr.: „VROEGOP“ Noordscharwoude
Telef.: No. 60, 129 & 233, Broek op Langedijk

BANKRELATIE:

Twentsche Bank N.V., Alkmaar
Amsterd. Bank N.V., Amsterdam
Postcheekonto 19957

Indeeling, Auto tocht 31 Mei 1934.

- W. Koordes en Vrouw*
- No. 1. J. Deutekom, Jn Bruin, K. Bakker & Vrouw, A/ Maassen & Vrouw.
No. 2. A. Cornelissen, G. Kuilboer en vrouw, Wed Wagenaar.
No. 3. G/ Wagenaar, G. Dekker en vrouw, Meij Gr Paarlberg.
No. 4. Mr C. P. Eecen, P. Groot en vrouw, Wed Mol.
No. 5. G. Swager, D. Haasart en vrouw, Wed Hartland.
No. 6. G/ BOB, Mevr Bos, A. Langendijk en vrouw.
No. 7. G. Rooy, P. van Dyk, H. Jes en vrouw.
No. 8. T. Hart, Meij P. Kuilboer, G. Paarlberg en vrouw,
No. 9. Dr J. de Wit, Mt Borst en vrouw, Dk Bregman,
No. 10. G. de Wit, Meij K. Bruin, J. Koe en vrouw,
No. 11. P. Slot Frans, Mevr Slot Frans, G. Schuit en vrouw,
No. 12. Boonstra, Meij N/ Karnaas, A. Cötjers en vrouw, *Vet*
No. 13. J. Heeman, J. Goudsblom en vrouw, Vrouw C/ Molenaar.
No. 14. G. van Loenen, G. v.d. Abele en vrouw, Wed V. Dert. *Kierman*
No. 15. Jn Jonker, A v Zonen & Vrouw, A Barten & Vrouw, D Swager. *J. Boer*
No. 16. P. RYPER, Meij Annis Ryper, G. Dignum en vrouw,
No. 17. P. Blom, H. Carnas, Wed de Vet, Wed G. Kramer.
No. 18. W. J. Smit, W. Zwest en vrouw, Wed Alerams, v. Hart
No. 19. S. Knegt, A. Myts en vrouw, Wed Jb Cötjers.
No. 20. ~~Boonstra~~, P. J. Kest en vrouw, Wed ~~Wagenaar~~
No. 21. J. N. Otto, J. Boerjes en vrouw, Wed A. Schrieken.
No. 22. S. Timmerman, A. Keadyk en vrouw, Wed Mol.
No. 23. C. Langendijk, J. Beers en vrouw, Wed Kampen.
No. 24. D. Barten, ~~Wed Alerams~~ en vrouw, wed H. Kramer. *vrouw. Jansen - M. Maassen*
No. 25. A. Borst, C. Kieft en vrouw, Wed Bankersen.
No. 26. J. H. Meyer, Jb Bruin, A. Cötjers, Aaltje Cötjers.
No. 27. HAGO K/ BRUIN, Jn Rutten, K. Gelder, S. Stam, H. Moras,
W. Hiland, Jb Kuiper, J. de Wit, K. Dekker,
J. Blesseboer, P. Rezelman, J. Kalverdyk,
A. Moeljes, W. Busker, Jb Makel, Jb Groot,
Jn Vlug, Jb Moeljes, Jb Beers, St Smit,
C. Kuilman, B. Kuilman, G. Boerman,
T. Bruin, Mx. S. Swager, *J. Boerman, W. Kuiper, A. Cötjers*
No. 28. HAGO P. Kuilboer, J. Bumer, G. Bet, J. de Vries, Dekker
en vrouw, G. Goudsblom, K. Gelder, Wed Zeeman.
G. Otto, J. Visser, Pette, Jb Molenaar en
vrouw, Dk en vrouw, P. Bakker en vrouw,
Jb de Vet en vrouw, B. Hoogland en vrouw,
D. Blom en vrouw, J. Vink en vrouw,
C. Blaauw en vrouw, *C. Kuilboer, Wed A. Groot*
No. 29. HAGO. A. B. O. O. T. Mevr Root, J. Beenen en vrouw,
H. Schuit, en vrouw, P. Kossen en vrouw,
P. Raven en vrouw, P/ Cötjers en vrouw,
Wed Hoogstroom, Wed Peper, C/ Molenaar,
J. Put en vrouw, P. Henke, W. Stam, Jb Tim-
merman, Jb Blokner, H. Dekker.
J. Schuurman en vrouw, Brouwer
- 30? O. Kuiper*

Schager Courant, 26 september 1933

Deelnemerslijst 1934

LANGEDIJK

De laatste jaren is het de gewoonte geweest, dat den ouden van dagen van Zuidscharwoude en Broek op Langedijk een autotocht werd aangeboden, waarvoor dan ook personen uit Noordscharwoude en Oudkarspel hun luxe auto beschikbaar stelden. Nu echter ook voor Noordscharwoude en Oudkarspel een dergelijke autotocht is georganiseerd, meent men, dat men ook van het goede te veel kan krijgen. Het comité Noordscharwoude—Oudkarspel heeft nu aan dat te Zuidscharwoude—Broek op Langedijk voorgesteld om elk jaar slechts 1 autotocht te organiseren en dit om de beurt te doen. Beslissingen daaromtrent zullen eerlang worden genomen.

Na een gezamenlijke vergadering tussen beide commissies stierf dit initiatief helaas een stille dood, de tijd was er niet rijp voor en het zou nog tientallen jaren duren voordat het zover was.

Van de tweede tocht, op donderdag 31 mei 1934, is de deelnemerslijst en indeling van de auto's en bussen tussen de notulen bewaard gebleven.

De eerder genoemde W. Koordes zit met zijn vrouw bij A. Cornelissen in auto nr. 2.

Als auto nummer 5 op de lijst staat C. Swager vermeld, die als passagiers mee krijgt de heer D. Haasert en zijn vrouw en de wed. Hartland.

C. Swager met zijn auto

Van deze C. Swager is een foto bekend waarop hij bij zijn auto staat. Achter hem staat een oude vrouw, nog gedeeltelijk in klederdracht met het Westfries hulletje op. Wie de oude vrouw en ook de jongere vrouw daar achter zijn, is niet bekend. Enig speurwerk op internet leverde mij op dat de auto van C. Swager van het Amerikaanse merk Oakland is, type 212 van bouwjaar 1929 of 1930.

Autobus van Kok en Tuinman

Wat verder ter tafel komt

Enkele kleine opmerkelijkheden uit de notulen wil ik u niet onthouden.

Voor de tweede tocht, op donderdag 31 mei 1934, worden 2 motorrijders gevraagd om assistentie te verlenen, bijv. door vooruit te rijden naar het restaurant waar geluncht wordt om die in kennis te stellen dat de stoet in aantocht is. In het verslag van de tocht van 1934 lezen we:

"7 minuten voor den gestelde tijd bereikten we ons eindpunt Bolsward. Door den gediensigen heer Boelmans, die nog met moeite door den heer Bos uit zijn rijwiel bevrijd werd, kregen we onze politie-geleide, die volgens den heer Boelmans nog wel lag te slapen en niet present was, omdat we 7 min. te vroeg waren. Onder politie-geleide ging de tocht door Bolsward".

In 1935 werd een bezoek gebracht aan de Floratentoonstelling in Heemstede. De tocht begon met 202 deelnemers, maar eindigde met 1 minder, omdat die te voet Heemstede in was gegaan en niet op tijd terug was voor vertrek.

In het verslag van de tocht van 1936 valt te lezen dat voor het eerst een vrouwelijke chauffeur deelnam, helaas wordt niet vermeld wie zij was. Verder valt te lezen dat er geen notulen zijn gemaakt van de slotvergadering van 1936, omdat de aantekeningen weg waren.

In het verslag van de tocht van 1937 (voor het eerst getypt) kwam ik de volgende fraaie zinnen tegen: *"Jammer was het dat een der commissieleden niet op tijd was en nog gewekt moest worden. Onbegrijpelijk is het echter dat zo iemand met dit warme weer nog achter een tamelijk gezette vrouw kan blijven liggen, maar verder mogen wij de oorzaak hiervan niet uitpluizen".*

Verder valt te lezen dat dr. De Wit van deze tocht een film heeft gemaakt, op diverse plaatsen wordt vermeld dat hij staat te filmen.

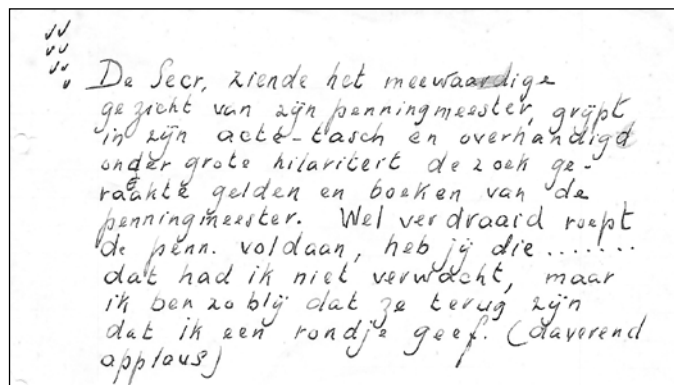
De politiebegeleiding in Den Haag was verbluffend, 4 motorfietsen met zijspan en 2 gewone motoren. Gezien de aanwezige politiemacht hadden toeschouwers verwacht dat de koningin in aantocht was, maar daar kwamen Ouden van Dagen van Noord-Scharwoude en Oudkarspel. Het bezoek aan het Vredespaleis was opmerkelijk, omdat een van de deelnemers uit Noord-Scharwoude op klompen binnentrad. Het moet daar een gek gehoor zijn geweest, op klompen over de marmeren vloer. Maar de secretaris relativeerde het vervolgens, het schandaal zou misschien groter zijn geweest als de deelnemer zijn klompen uitgedaan zou hebben, want wie garandeert dat hij geen gaten in zijn kousen had?

De terugreis verliep zo spoedig dat ze ruim vóór de afgesproken tijd terug waren, harmonie Excelsior verzorgde 5 minuten na terugkomst alsnog voor een muzikaal onthaal.

Na terugkomst van de tocht in 1938 werd door dr. De Wit de film van de tocht van 1937 vertoond, alsmede films van zijn reis naar Zwitserland en van de rally van Monte Carlo.

Vergadering van 4 mei 1939

Tussen de notulenboeken zat het volgende losse briefje.

Notulenboek 1939

In het verslag staat te lezen dat de penningmeester met het schaamrood op de kaken moet bekennen dat er iets met de boeken en het geld gebeurd moet zijn. Het briefje zal ongetwijfeld bij die vergadering horen.

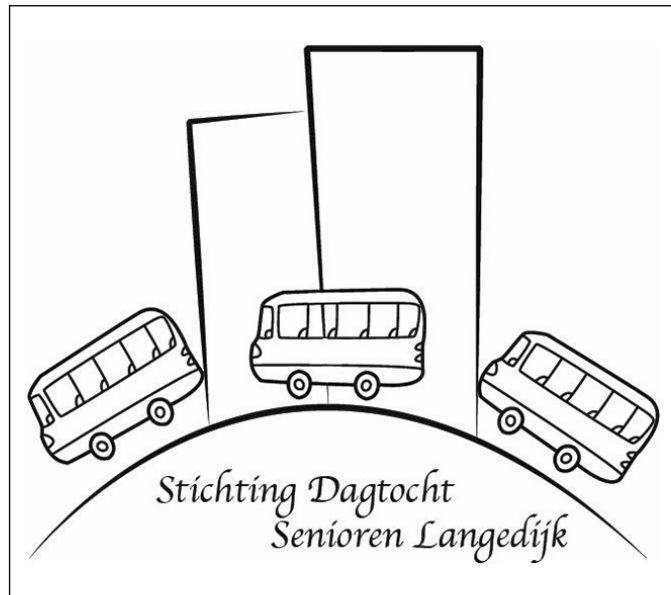
In deze vergadering werd verder uitgebreid gesproken over de bestemming voor de tocht van dat jaar. Er werd zelfs het voorstel gedaan om naar de tentoonstelling in Luik te gaan. Een ander stelde voor om met motorvletjes naar Schoorlham te varen en vervolgens naar de duinen. De heer K. Bruin waarschuwt voor de vele kanonnen die daar opgesteld staan en de soldaten. Nederland zou de algemene mobilisatie pas eind augustus 1939 afkondigen. Uiteindelijk werd een tocht naar Rhenen voorbereid.

Over de tocht zelf en dan vooral het diner, schrijft de secretaris:

"Bijv. de consumptie in Rhenen was niet 100%. De gehaktbal was zeer droevig en niemand zou graag een tweede geconsumeerd hebben. Aan den heer Kuilboer wordt gevraagd, als deskundige in dit vak, wat hij er van dacht. Een van de heeren interpelleerde en meende dat het gehakt van een olifant of een nijlpaard moet zijn geweest." en "...tevens werd besloten om nooit geen gehaktbal meer aan de Ouden van Dagen voor te zetten. Een stem uit de commissie meende dat de heren Molenaar en Bruin die inmiddels waren gestorven misschien wel een tweede gehaktbal genuttigd hadden".

Op 3 mei 1940 wordt weer vergaderd, onder andere over de bestemming voor de tocht van dit jaar. "De secretaris zou het aardig vinden om naar Amersfoort te gaan om daar de geïnundeerde gebieden te zien en de overige militaire maatregelen". Slechts één week later brak de Tweede wereldoorlog uit in Nederland en werd er geen autotocht voor Ouden van Dagen meer gemaakt.

In 1941 werd weer vergaderd om te zien of een andere invulling mogelijk was, omdat autotochtjes uiteraard niet meer mogelijk waren. Uiteindelijk werd op 17 juni 1941 een succesvolle filmvoorstelling gegeven in Concor dia. Na de Tweede Wereldoorlog wordt in 1946 de draad weer opgepakt.

Huidig logo

Tegenwoordig

De huidige stichting heeft verschillende namen en samenstellingen gekend, maar de doelstelling is steeds hetzelfde gebleven. Het huidige dagelijks bestuur van de Stichting Dagtocht Senioren Langedijk bestaat uit Marieke Henselmans (voorzitter), Linda de Vries (secretaris) en Willem van Leeuwen (penningmeester).

Net als in de jaren '30 van de vorige eeuw, bestaat de huidige doelgroep uit senioren vanaf 65 jaar die nog fit genoeg zijn om zelf te lopen. Het bestuur en de vrijwilligers organiseren de dagtocht en zorgen voor sponsoring daarvan door de Langedijker ondernemers. Om kosten-dekkend te zijn, betalen de senioren zelf ook een bijdrage. Gelukkig is de gemeenschapszin in Langedijk groot, zodat de sponsoring het grootste deel van de kosten dekt. De laatste jaren namen ongeveer 180 senioren uit Langedijk deel. Voor de dagtocht zijn 4 bussen beschikbaar en 16 begeleiders van de stichting. Wat in al die jaren is gebleven is, naast de auto- of bustocht, is het kopje koffie met gebak, de lunch en als afsluiting het gezamenlijk diner.

Door het coronavirus zal 2020 helaas het eerste jaar zijn sinds de Tweede wereldoorlog dat het uitje geen door-gang vindt.

Het kortste huwelijk van Langedijk

Bij het op internet zoeken in oude kranten (o.a. Delpher.nl) kwam ik in de Schager Courant van 11 februari 1875 een bericht tegen over een bijzonder huwelijk in Oudkarspel en op 12 februari in de Heldersche en Nieuwedieper Courant. Op zondag 7 februari 1875, gingen Aart Bood en Neeltje Kooij naar het raadhuis in Oudkarspel om hun voorgenomen huwelijk te laten voltrekken. Niet wetende dat zij in de week daarna door heel Nederland in veel kranten zouden staan. En helaas zou Neeltje dat niet meer mee mogen maken. En of Aart als arbeider kennis heeft genomen van al die krantenartikelen over heel Nederland is zeer de vraag.

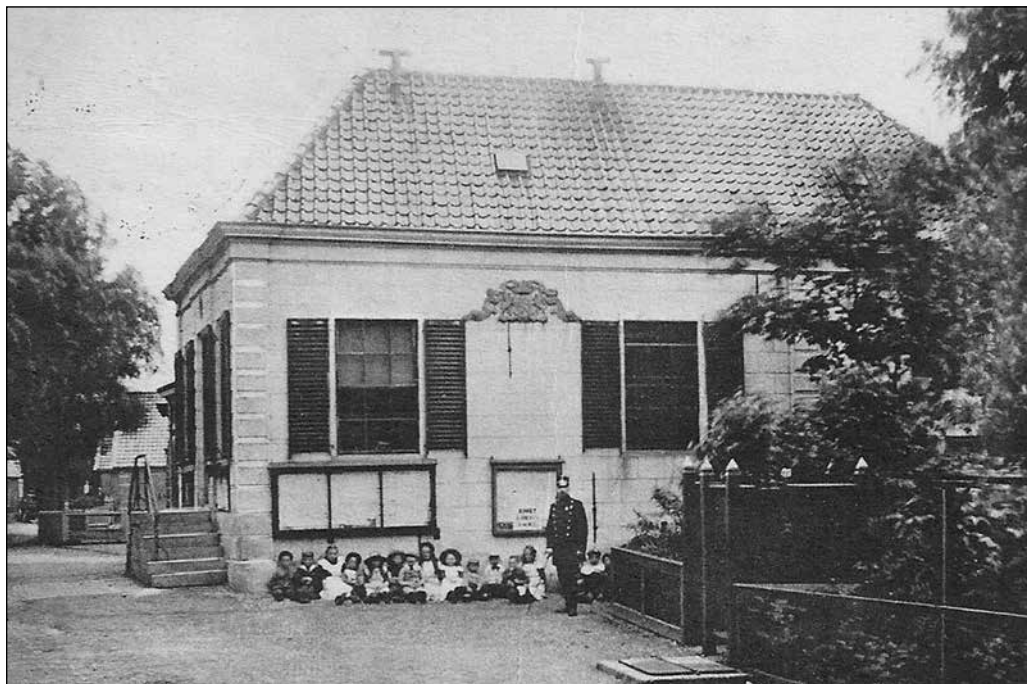
— Op Zondag jl. had te Oudkarspel eene gebeurtenis plaats, die gelukkig tot de hoogst zeldzame behoort.

Ten raadhuiſe aldaar werd het huwelijk voltrokken tusschen Aart Bood en Neeltje Kooij. Naauwelijks was de huwelijksacte door de jonggehuwden, de getuigen en den ambtenaar van den burgerlijke stand in orde en voldoende geteekend, of de pas gehuwde vrouw werd eensklaps ongesteld, en na weinige oogenblikken gaf de, zoo even te voren, nog gelukkige bruid, den geest; zoodat zij die als bruid ten raadhuiſe verſcheen als lijk werd weg gedragen, en de voor even weinige oogenblikken gelukkige bruidegom moest als weduwnaar, het lijk zijner zoo kort gehuwde gade volgen. Een en ander wekte groote verbazing in de gemeente.

Heldersche en Nieuwedieper Courant, 12 februari 1875

Wie waren zij?

Aart is geboren op 5 november 1836 in het Waarland als het achtste kind van Cornelis Bood en Antje Bakker. Aart heeft zijn hele leven als arbeider gewerkt, voornamelijk als landarbeider. Aart was in augustus 1869 vanuit Barsingerhorn naar Noord-Scharwoude gekomen, waar hij ging inwonen bij zijn broer Jan Bood en zijn gezin. Zij wonen in huis nr. 93k.

getuigen en de ambtenaar van de burgerlijke stand werd het huwelijk als gesloten verklaard.

Zeer kort na het sluiten van het huwelijk werd de bruid echter onwel en overleed ter plekke in het raadhuis. Volgens de overlijdensakte is Neeltje overleden in huis nummer 69. Dit zou heel goed het raadhuis kunnen zijn, nummer 69 komt niet voor in het bevolkingsregister over die jaren, omdat er niemand in het raadhuis zelf woont.

Ansichtkaart van het raadhuis, uitgegeven door P. Kok Jbz., circa 1920

Nb. de letter “k” staat bij veel adressen in het bevolkingsregister van die jaren en betekent dat de woning in de kom van het dorp staat, dus niet in het buitengebied.

Neeltje Kooij is geboren op 23 januari 1840 in Oudkarspel als tweede kind van Jan Kooij en Maartje Stam. Volgens het bevolkingsregister woonde Neeltje op het moment van het huwelijk in 1875 in Broek op Langedijk in bij Arie Bakker in huis nr. 157. Zij staat genoteerd als dienstbode.

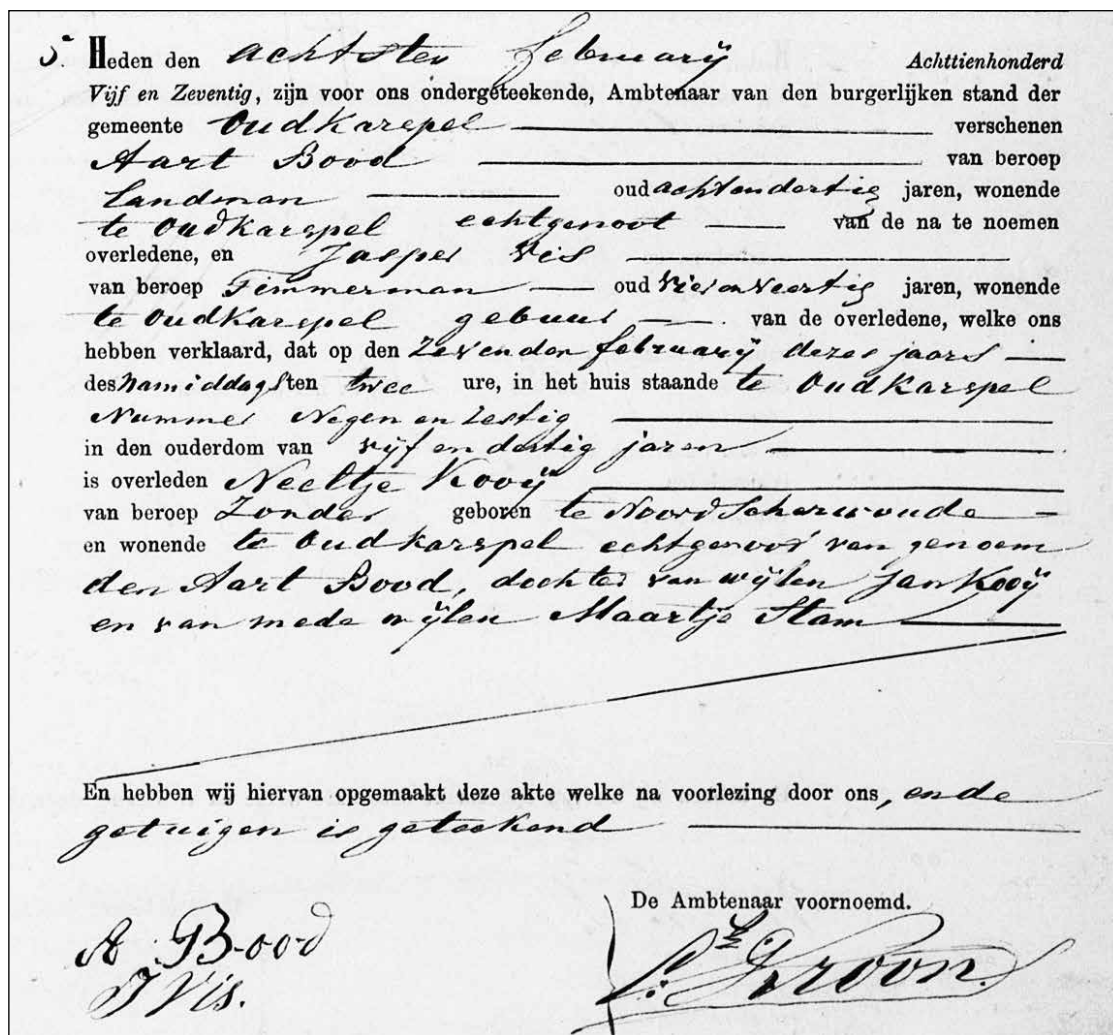
Hoe zou het gegaan kunnen zijn die zondagmorgen?

Al een tijd geleden hadden Aart en zijn toekomstige vrouw Neeltje Kooij elkaar leren kennen. Op die koude zondagmorgen¹ in februari gingen zij in hun zondagse pak met een dikke winterjas onderweg naar het raadhuis in Oudkarspel.

Als getuigen voor hun huwelijk had Aart gevraagd Wouter Bregman (een bekende van hem) en veldwachter Jan Kuijper. En Neeltje had als getuigen gevraagd haar broer Cornelis Kooij en haar zwager Cornelis Rootjes. Dat de veldwachter als getuige bij een huwelijk aantrad kwam vroeger vaak voor, de veldwachter was toch al op het raadhuis of hij woonde er vlakbij.

Zoals wettelijk vereist, waren zij een paar weken geleden in ondertrouw gegaan, op zaterdag 23 januari. Zoals toen gebruikelijk werd hun voorgenomen huwelijk daarna tweemaal afgeroepen door de veldwachter, nl. op de zondagen 24 en 31 januari.

Op het raadhuis aangekomen werd het huwelijk voltrokken door de ambtenaar van de burgerlijke stand, volgens de handtekening L. Borst. Na alle plichtplegingen en alle handtekeningen gezet te hebben door het bruidspaar, de

Overlijdensakte van Neeltje Kooij

De herbergier van de herberg Huis De Brederode staat in het bevolkingsregister ingeschreven op nr. 65. En kantoorbediende J. Kroon staat ingeschreven op nr. 67, mogelijk werkte hij op het raadhuis en woonde hij in de directe nabijheid.

Hoe het huwelijk van Aart en Neeltje door Nederland raasde

Het bericht van dit huwelijk en het plotselinge overlijden verschijnt op 10 februari in *De Standaard* (anti-revolutionair dagblad uit Amsterdam).

Op 11 februari in de *Schager Courant*, de *Maasbode* (dagblad uit Rotterdam), het *Algemeen Handelsblad* en de *Provinciale Drentsche en Asser Courant*.

Op 12 februari in de *Heldersche en Nieuwedieper Courant* en in de *Nieuwe Goessche Courant*.

Op 13 februari in het *Vliegend Blaadje* (thans *Heldersche Courant*).

Op 14 februari in de *Vlissingsche Courant*. En ten slotte op 16 februari in het *Sluisch Weekblad*.

Opvallend is dat de datum van het ongelukkig afgelo-

pen huwelijk in al deze kranten heel verschillend wordt overgenomen, die datum loopt van 6 februari (in de Prov. Drentsche en Asser Crt.) tot 10 februari in het *Sluisch Weekblad* en alle data daar tussen.

Overigens viel mij op dat ik het voorval niet in de *Alkmaarsche Courant* (in die tijd een weekblad) heb kunnen vinden.

Hoe verging het Aart verder?

Volgens het bevolkingsregister blijft Aart de rest van zijn leven ongehuwd. Hij verhuist verschillende keren en vrijwel steeds woont hij in bij familie of bij zijn werkgever.

Op 14 mei 1877 verhuist Aart met zijn broer Jan en diens gezin mee naar Oudkarspel, zij gaan

daar wonen in huis nr. B 5. In 1880 verhuist Aart binnen Oudkarspel om als landarbeider te gaan werken en wonen bij Aalbert Borst in huis nr. D 27.

Op 16 maart 1882 vertrekt hij naar Wijk aan Zee en Duin om daar als knecht te gaan werken en wonen bij W. v.d. Meer. Binnen een jaar verhuist hij naar Alkmaar, maar een paar maanden later komt hij weer inwonen bij zijn broer Jan Bood in Oudkarspel in huis nr. B 5.

Op 4 juni 1886 vertrekt hij weer naar Alkmaar, om daar op 20 oktober 1902 te overlijden op het adres Compagniestraat 7 (een klein zijstraatje van de Schelphoek).

Zijn overlijden wordt door zijn jongste broer Pieter Bood aangegeven, in die overlijdensakte wordt hij overigens Arie Bood genoemd.

Hiermee eindigt het leven van Aart Bood, de bruidegom van zeer waarschijnlijk het kortste huwelijk van Langedijk en zelfs van Nederland.

¹ Bron: www.meteolink.nl

Het leven in de Kerkmeer

Jonge mensen vragen wel eens naar mijn jeugd. Dan vertel ik ze over mijn eerste levensjaren, toen ik met mijn familie in het Kerkmeershuis woonde. Vanaf februari 1952 tot half mei 1961 groeide ik op in dit afgelegen huis in de Kerkmeerpolder zonder waterleiding en elektriciteit. En om in het dorp te komen, moest ik eerst een kleine kilometer varen. Dan staan zij vaak heel raar te kijken. In dit artikel doe ik verslag van mijn herinneringen aan deze tijd.

Het Kerkmeergemaal (links), het Kerkmeershuis (midden) en de koeienboet (rechts) vanaf de noordkant gezien in 1960.

Voor het Kerkmeergemaal ligt de motorschuit met een Albin benzinemotor van 5 pk.

Vader Veltum:

machinist en molenaar van de Kerkmeerpolder

Het avontuur van de familie Veltum begon toen mijn vader in 1933 een nieuwe baan kreeg als machinist en molenaar van de Kerkmeerpolder.

Binnen de grote Geestmerambacht polder lagen voor de ruilverkaveling een aantal kleinere polders met een aparte bemaling. De Kerkmeer was zo'n poldertje, gelegen ten westen van Oudkarspel. Iets verderop naar het noordwesten lagen de Dergmeerpolder en het Kromme-water. Deze polders waren met grondduikers met elkaar verbonden. In 1864 werd de Dergmeermolen afgebroken en nam de Kerkmeermolen de bemaling van alle drie de polders voor zijn rekening. De twee waterschappen werden ook verenigd onder één bestuur.

Op 29 december 1914 verbrandde de molen als gevolg van blikseminslag tijdens een heftig noodweer. Juist een maand eerder was er in de molen een Kromhout ruwolliemotor geïnstalleerd, die de molenvijzel aandreef via een drijfriem. De motor raakte beschadigd, maar kon worden gerepareerd. In 1916 werd op de molenfundamenten een machinegebouwtje om de motor heen gezet. Hierin stond de Kromhoutmotor die met een tandwielkast zorgde voor de aandrijving van de vijzel, die ook bij de brand behouden was gebleven. De capaciteit was 14 kubieke meter per minuut. De opvoerhoogte was 2,1 meter.

Verder zuidwaarts langs de Kerkmeerkade stond een Amerikaanse windmolen die de bemaling kon ondersteunen. Die had een opvoerhoogte van 2,5 meter en een capaciteit van 10 kubieke meter per minuut. Deze molen was geplaatst in 1942, omdat olie voor het motorgemaal in de oorlogsjaren steeds schaarser werd.

Op de exacte plek van de afgebrande Kerkmeermolen werd in 1915-1916 het machinegebouwtje neergezet. De motor die in de molen stond was bij de brand behouden gebleven en kon worden hergebruikt. Hetzelfde geldt voor de vijzel. Links op de foto het Kerkmeershuis en daarvoor de restanten van de molen.

Ruim 1 kilometer voorbij de noordpunt van de kade van de Kerkmeerpolder lag de Dergmeerpolder. Hier stond een watergemaal met een Kromhout ruwolliemotor van 9 pk en ook een Amerikaanse windmolen. Vanaf 1933 werd mijn vader dus verantwoordelijk voor het handhaven van het juiste waterpeil in de Kerk- en Dergmeerpolder. En met een onderbreking van 1945 tot 1952, heeft hij dit tot 1961 gedaan.

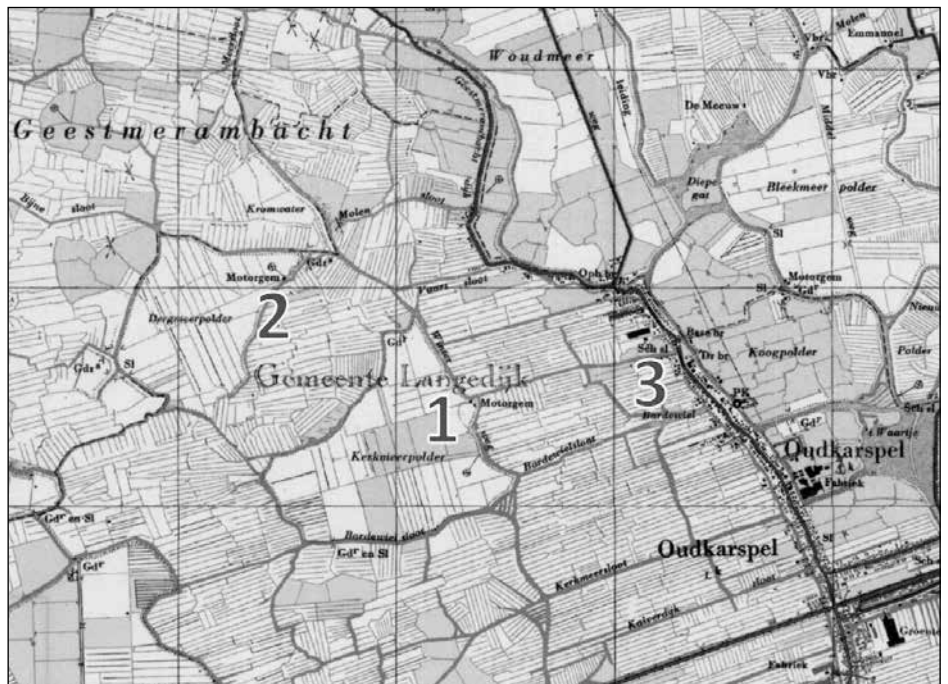

Amerikaanse windmolen en poldergemaal van de Dergmeerpolder in een kaal polderlandschap

Volle bak in het Kerkmeershuis

Voor de betrekking van machinist was er naast het Kerkmeergemaal een woonhuis in eigendom van het waterschap, dat Kerkmeershuis werd genoemd. Naast een salaris mocht de machinist hier vrij wonen en gebruik maken van het bouwland eromheen. In 1936 zijn mijn vader en moeder getrouwd en gingen samen in de dienstwoning wonen. In het Kerkmeershuis zijn in de eerste periode 4 kinderen geboren. Dat zijn Aagje, Henk, Bram en Coba. In 1944 zaten er ook twee Joodse onderduikers ondergedoken. De Duitse soldaten hadden een hekel aan varen, en er was voor hun nooit een boot beschikbaar. De onderduikers waren dus betrekkelijk veilig in de Kerkmeer.

In het voorjaar van 1945 raakte de familie Veltum weg uit de Kerkmeer. Vanaf dan tot 1952 had mijn vader een andere baan en moest het gezin de dienstwoning dus verlaten. Er werd een boerderij gehuurd aan de Ambachtsdijk in Oudkarspel. Gedurende deze periode werd de familie Veltum groter en werden Jaap, Jan en Herman geboren. In 1952 werd mijn vader opnieuw machinist en verhuisden

Topografische kaart uit 1952. Bij nummer 1 bevinden zich het Kerkmeershuis en Kerkmeergemaal. Bij nummer 2 was het gemaal van de Dergmeerpolder. Bij nummer 3 waren de aanlegplaats voor de bootjes en de fietsenboot.

we weer naar het Kerkmeershuis, waar mijn broers Kees en Bert zijn geboren. Beneden was de woonkamer met bedsteden, de slaapkamer van mijn ouders en de keuken. Het huis werd op verzoek van moeder wat aangepast.

Op zolder zijn slaapkamertjes gemaakt, en er kwamen een nieuwe waterbak en een betere koeienstal van steen.

Om bij het Kerkmeershuis te komen moest er gevaren worden, want wegen over land waren er niet. We hadden hiervoor een kloetschuit en 2 roeibootjes, waarvan eentje was uitgerust met een Penta buitenboordmotor. Met deze boot kon vader naar de Dergmeerpolder varen om daar de molen en het gemaal te bedienen. Mijn vader runde naast zijn baan als machinist ook een klein gemengd bedrijf. In de winter stonden 4 koeien op stal in de koeienboot.

In de zomer stonden ze in de wei. Hij was ook tuinder en verbouwde diverse tuinbouwproducten zoals aardappelen, spruitkool, boerenkool, slabonen, snijbonen en wortelen.

In 1951 was familie Veltum al een flink gezin.

Op deze foto staan van links naar recht: (boven) Bram, Henk, Aagje (onder) Coba, Herman, moeder Anne, Jaap, vader Jan Jacob en Jan Veltum. In 1954 werd broer Kees en in 1958 broer Bert geboren. Uiteindelijk bestond het gezin dus uit 11 mensen.

Gas, water en licht

Het Kerkmeerhuis lag helemaal alleen in de verder kale polder. Er was geen waterleiding en ook geen elektriciteit. Voor de opvang van regenwater was vanaf de goten van het Kerkmeerhuis en de koeienboet een speciaal leidingstelsel gemaakt. Zo kon al het regenwater naar de regenbak stromen. Via een aker (emmertje met ketting) werd het water opgeschept en in een andere emmer gedaan en naar de keuken gebracht. Later werd er in de keuken een handpomp geplaatst, als gratificatie van het polderbestuur voor goed gedane arbeid van mijn vader. Vanuit de regenbak kwam een leiding, die op de handpomp werd aangesloten. Je moest flink pompen voordat het water in de keuken kwam. Wassen deden wij desondanks iedere dag. En één keer per week werden wij in de wasteil gewassen. Bij een droge zomer raakte het regenwater op. Dan konden wij bij de familie Bakker op de Engelenburg in Oudkarspel water halen. Met de boot haalden wij dan 2 teilen en 2 emmers vol water. Daarna moesten wij heel voorzichtig terugvaren, want het water moest wel in de teilen en de emmers blijven. Tijdens barre winters moest moeder Veltum wel eens sneeuw smelten om aan water te komen.

Mijn zus Coba heeft met de aker water uit de waterbak geschept. Broer Bert kijkt toe.

De verlichting van het Kerkmeerhuis was op butagas. Op zolder stond een grote gasfles. Hieraan zat een gasleiding gemonteerd, die uitkwam in de keuken, de slaapkamer en de woonkamer. Aan deze gasleiding werden de drie gaslampen gemonteerd. Iedere gaslamp had een speciale gaskraan met twee kettingen. Hiermee kon je de gaslamp aanzetten. Deze waren voorzien van gaskousjes. Als de lampen aanstonden dan gaven zij veel licht. Mijn broer Jaap vond het gaskousje heel interessant en stak zijn vinger erin. De lamp stopte direct en Jaap gilte het uit. Hij had flink zijn vinger verbrand...

De Hos

Aan de oostkant van het huis stond een houten schuurtje. Die noemden wij de hos. De hos had een deur, die helemaal of half open kon. De bodem van de hos was aan de oostkant hoger dan aan de westkant. De bodem was dus schuin gebouwd. Aan de onderkant van de westkant was een verbindingsluikje gemaakt naar de gang van het huis. In de winter lagen hier antracietkolen. Vader moest die zelf halen uit het dorp. Die kolen zaten in jutezakken. Het bovendee van de deur ging open en zo kon vader de zakken met kolen leegstorten in de hos. In de gang konden wij het luikje open schuiven en de kolenkit vol scheppen met kolen en deze bij de kachel neerzetten. In het huis waren twee kolenkachels, één in de slaapkamer en één in de woonkamer. Ook hadden wij een kat of soms twee katten. Die kregen alleen maar melk en brood. Ze moesten vooral veel muizen vangen. Op een winteravond lag de kat lekker achter de hete kachel. Gingen wij naar bed, dan pakte moeder de kat. Het raam ging open en de kat werd met een fraaie boog in de sneeuw geworpen.

Varen

Aan het einde van het plein van Hart Zuurkool konden de bootjes worden vastgelegd. Daarna liepen wij naar de fietsenboet waarin onze fietsen stonden.

Herman en Kees samen op een slee in de winter van 1956, vlakbij het Kerkmeerhuis. De slee was tamelijk breed, zodat er melkbussen op konden staan.

Wij moesten naar Noord-Scharwoude fietsen om naar school te gaan. Soms zaten wij vast in de polder. Als het in de winter vroor dan konden wij soms niet door het ijs varen. In de jaren 1954, 1955 en 1956 waren er best flinke winters. Dan gingen wij over het ijs naar het dorp en de melkbussen met koeienmelk gingen op een grote slee naar het dorp.

In 1955 hebben wij eens drie dagen vastgezeten. Er stond een keiharde westerstorm. Wij waren bang dat wij niet tegen die storm konden varen en durfden niet naar het dorp te gaan. Na 3 dagen konden vader en Henk eindelijk naar het dorp.

Moeder wat eten we vandaag?

Om eten te koken was er een gasstel, die op een butagasfles was aangesloten. Ook stonden er meerdere oliestellen, die op petroleum werkten. Er was een grote weckketel in huis. Hier stonden 6 grote weckpotten van 2 liter in, waar gekookte slabonen of snijbonen in werden bewaard. Die bonen moesten eerst geplukt worden. Wij moesten hier allemaal aan meehelpen. De geplukte bonen werden verzameld in een grote teil. Die werd gelegegd op een grote tafel en vervolgens moesten wij de bonen afhaken. Iedereen kreeg een mesje waarmee alle uiteindes van de slabonen werden afgesneden. Als het snijbonen waren dan moesten ze allemaal door het snijbonenmolentje heen. Dit was heel veel werk. Vervolgens werd alles schoongemaakt en werden de slabonen en de snijbonen in de weckflessen gedaan. De weckflessen waren van glas. Hier zat een glazen deksel op met een ring en een ijzeren klem. Alle weckflessen werden in de weckketel gezet, de ketel gevuld met water en aan de kook gebracht. Zo werden de slabonen en snijbonen gekookt. Tijdens het koken werden de glazen potten vacuüm getrokken. Moeder lette heel goed op dat de rubberen ring goed was aangebracht. Nadat de bonen gaar waren, haalde moeder de potten uit de weckketel. De ijzeren klemmen werden voorzichtig losgehaald. De potten werden in de voorraadkast gezet. Door deze manier van koken bleven de bonen heel lang goed. Moeder hield alles goed in de gaten. Soms raakte een ring los. Dan moest de weckfles gelijk soldaat gemaakt worden. Ook andere groenten als wortelen, kool en aardappelen hadden wij voor eigen gebruik.

In de fietsenboet van Hart zuurkool stond een speciale broodmand voor de familie Veltum. Bakker Van Vuure was onze vaste bakker. Die legde 6 dagen in de week brood in de broodmand. Eén keer in de week gingen wij naar de bakker om te betalen. Dan kregen wij als kinderen een lekkere grote koek. Moeder had ook een zwart baktrommeltje. Hierin kon zij met gist en meel zelf brood bakken. Voor de kruidenierszaken gingen wij naar de winkel van Van Buren. Voor gehakt en vlees gingen wij naar slager Henk Mooij. Op zondag kregen wij een stukje vlees en op woensdag een gehaktbal.

Schrijver van dit stuk al kloetend onderweg

Spelen

In 1956 werd er bij de firma Vlug in Noord-Scharwoude een radio gekocht. Die werd gevoed door twee hele grote ronde batterijen, die één keer in de zoveel tijd moesten worden bijgeladen. Zo kwam voor het eerst het nieuws en weerberichten bij ons binnen en leerde Jaap de muziek kennen. Hij had een trommeltje en een mondharmonica. Daar speelde hij veel op. Ook speelde hij buschauffeur. Dan rende hij met de groepskruiwagen rondom het huis, want hij ging in die tijd met de bus naar school.

*Dit is de zuidkant van het Kerkmeershuis.
Links van het huis is de koeienboet. Helemaal rechts de
WC boven de sloot. Goed zichtbaar zijn de regenpijpen
die vanaf de regengoot naar de regenbak lopen.*

Ook Jan, Herman en Kees konden mooi spelen met elkaar. Wij gingen het beroep van vader na doen: machinistje spelen. Voor het Kerkmeergemaal werd er door ons een greppel gespit. Die liep van de ene kant naar de andere kant en kwam uit in de waterloop van het gemaal. De greppel stelde een sloot voor.

Het Kerkmeershuis vanuit het zuiden gezien in de winter van 1955. Van links naar rechts: het gemaal, koeienboet, de woning met daarvoor de kapberg en de wc boven de sloot.

Er werd een krooshek gemaakt van een balkje met een heleboel kleine latten bijna tegen elkaar. Aan de voorkant van de greppel werd het krooshek gemonteerd. Verderop in de greppel kwam de plank met een lat dwars over de greppel om het water tegen te houden. Om de boel in gang te zetten moest er water geschept worden uit de sloot. Hiervoor hadden wij een prachtige ijzeren tuutemmer. Er werden wel 5 tot 6 emmers water geschept en in de greppel gedaan. Er moest water met veel kroos en flap uit de sloot worden gehaald. Dan kon je goed zien dat het krooshek werkte. Daarna stroomde het water door de greppel tot aan de plank. Om het water op te pompen moest er onder de plank heel hard in het water met de lat gepoerd worden. Dit moest de vijzel voorstellen. De rolverdeling was als volgt. Eén moest water scheppen, de ander zorgde ervoor dat het water goed door stroomde en de derde ging malen met de lat onder de plank. Het water scheppen was het zwaarst. Het malen was het leukste en het water goed door laten lopen was ook belangrijk. Ieder ging netjes op zijn beurt. Zo konden wij geweldig mooi spelen met elkaar.

De post

De post werd soms in het schuitje gelegd of soms in de broodmand in de fietsenboet. Formeel moest de postbode 1 of 2 keer per week de post naar het woonhuis brengen. Dit gebeurde bijna nooit. Zelf ben ik op 1 augustus jarig. In de grote schoolvakantie, en dan was iedereen thuis. Dan kwam Adriaan Spanjaard, de postbode, met zijn ei-

gen motorbootje naar de Kerkmeer varen. Dan had hij post mee en voor mij waren er altijd wat leuke kaarten voor mijn verjaardag. Adriaan kreeg koffie en een lekkere koek en bleef gezellig praten met de familie. Na een klein uurtje ging hij weer naar huis.

Een nieuwe baan

In mei 1961 stopte vader definitief als machinist en molenaar. De koeien werden verkocht en met de opbrengst en een kleine hypotheek van de bank werd een huis in de Kroonstraat gekocht met een grote boet ernaast.

Opa Veltum verkocht zijn huis in het dorp en kwam bij de familie wonen. Moeder heeft ervoor gezorgd dat opa Veltum zijn eigen kamer met kachel kreeg. Begin juni van dat jaar ging vader bij houthandel Eecen werken. En zo eindigde na ruim 9 jaar mijn avontuur in de Kerkmeer.

Noot van de redactie:

De polders Kerkmeer, Dergmeer en Kromwater zijn tegenwoordig onvindbaar weggevaagd bij de herverkaveling rond 1968-1974. Maar het pompgebouwtje van de Kerkmeerpolder en het Kerkmeershuis bestaan nog steeds en zijn nu over de weg bereikbaar (Kerkmeeweg 20, Oudkarspel). Bjørn de Vries (eigenaar sinds 1981) heeft de nog aanwezige oorspronkelijke vijzel gerestaureerd en er een Samofa-motor op aangesloten. Hij heeft hierover ook een boek geschreven: Een West-Friese affaire, Malers in de Kerk- en Dergmeer (2010). Het boek is tijdens openingstijden in te zien in de bibliotheek van het Regthuis en een beperkt aantal exemplaren is nog te koop.

Het nieuws van 100 jaar geleden

Het jaar 1920 was een jaar vol hoop op een betere toekomst, maar ook een met veel armoede. De Vrede van Versailles trad in werking en daarmee kwam formeel een einde aan de Grote Oorlog die later de Eerste Wereldoorlog werd genoemd. Frankrijk, Engeland en België maakten misbruik van de onrustige situatie in Duitsland en bezetten onder andere het Ruhrgebied. Door de Sowjet-Unie werd met verschillende omringende landen oorlog gevoerd, waarbij die met Polen het heftigst was. Door de onrustige toestand in de wereld had de pas opgerichte Volkenbond het heel druk.

In de Verenigde Staten van Amerika begon de drooglegging, welke tot 1933 zou duren en waar de georganiseerde misdaad listig op inspeelde.

In Antwerpen vonden van 20 april tot 12 september de eerste Olympische Spelen na de Eerste Wereldoorlog plaats met ijshockey als demonstratiesport. Duitsland, Oostenrijk en Hongarije waren nog uitgesloten van deelname. De KLM opende in mei de eerste lijnvlucht op London, zij gebruikten hiervoor in Engeland gehuurde toestellen met een capaciteit van 4 passagiers. Theefabrikant Van Nelle publiceerde het eerste Piggelmeeboekje: Het Toovervischje. Met welk nieuws haalde Langedijk de regionale en soms nationale dagbladen?

Ook dit jaar heb ik een greep hieruit gedaan.

Problemen in de tuinbouw

De tuinbouwers in Langedijk (en ook elders) kregen grote klappen te verwerken. De prijzen van hun producten bereikten een dieptepunt, omdat er weinig vraag was of zelfs helemaal niet. In februari/maart was er even hoop dat de export naar Duitsland weer op gang kon komen, maar dat bleek ijdele hoop.

— OUDKARSPSEL.
15 Maart. — Het was heden tengevolge van de veranderde omstandigheden in Duitsland hedenmorgen aan de veilingen een beroerde boel. De meeste producten die werden aangevoerd, werden niet verkocht en wat nog verkocht werd ging tegen een zeer laag prijs van de hand. Van het weinigste dat verkocht werd kon het grootste gedeelte nog niet eens worden vervoerd, omdat er geen wagens waren.
De tuinbouw heeft dit jaar wel met moeilijkheden te kampen.

Schager Courant, 16 maart 1920

Naast de slechte prijzen waren er in 1920 nog meer problemen voor de tuinbouwers. In juni stak de plantenziekte draaihartigheid de kop op in de vroege kool. En begin juli werden grote partijen aardappelen afgekeurd door ziekte. Door beter te sorteren leken de prijzen van aardappelen eind juli iets beter te worden, maar daarna verschenen er weer berichten dat akkers met aardappelen niet werden gerooid, door teveel aardappelziekte.

Bij enkele veehouders in Oudkarspel werd in april tongblaar vastgesteld bij koeien die zij niet lang daarvoor op de Alkmaarse veemarkt hadden gekocht. Zijn het niet de prijzen of ziekten, dan is het wel het weer. Eind juni had-

den de wortelen veel te lijden onder de grote droogte.

De slechte situatie in de tuinbouw leidde ook tot conflicten tussen de tuinders, de veiling en de kooplieden, met dreigende stakingen tot gevolg.

Door de stagnerende afzet van zuurkool naar het buitenland werd in 1920 bewaarheid waarvoor eind 1919 al werd gevreesd. In diverse kranten verscheen vanaf eind mei het volgende bericht. Veel landelijke dagbladen hadden geen goed woord over voor deze voedselvernietiging. Het bericht bereikte iets later ook Suriname.

Voedsel in 't water geworden.
Bij de inmaakfabriek Nederland te Oudkarspel lagen reeds geruimen tijd een groot aantal vaten zuurkool te bederven omdat er geen afzetgebied voor te vinden was. Nu men spoedig de vaten weer voor andere groenten zal nodig hebben, wordt de zuurkool in het water geworpen.

De West, nieuwsblad voor Suriname, 6 juli 1920

Ongeveer op het moment dat het bericht in de Surinaamse krant stond, verschenen hier berichten over de grote vissterfte als gevolg van die zuurkooldumping.

Armoede

De slechte toestand in de tuinbouw had meer gevolgen. Veel arbeiders in de tuinbouw raakten werkeloos, omdat de tuinbouwers te weinig verdienden om hun loon nog te kunnen betalen. En ook de transportarbeiders aan de veiling deelden in deze malaise, ook zij raakten werkeloos. De gemeente Broek op Langedijk regelde dat 50 arbeiders in de haven van Amsterdam konden werken. In het voorjaar van 1920 was daar een grote staking van transportarbeiders, daarop verscheen in het socialistische dagblad Het Volk het volgende bericht.

Onderkruipers uit Broek op Langedijk.
Men schrijft ons uit Langedijk, dat gisteren uit de gemeente Broek op Langedijk een 50-tal onderkruipers naar Amsterdam vertrokken. Wie in de gemeente de ronselaar is, is ons tot heden nog niet bekend; niet onmogelijk is het dat de ronselaar van St. Pancras een zekere P. Kooi zijn verheffend werk tot zijn naburige gemeente heeft uitgestrekt, doch ook kan het zijn, dat het hoofd der gemeente er de hand in heeft.
Van een der werkelozen, die niet wenscht mede te werken de arbeidersklasse in het moeras te brengen, vernamen we, dat hij reeds tweemaal op het gemeentehuis geweest was, om te trachten voor de gemeente aan het werk te komen, doch van burgemeester Slot ten antwoord kreeg: ga maar naar Amsterdam, daar is werk in overvloed.

Het Volk, 21 april 1920

De gemeente Oudkarspel deed het wat bescheidener en zette eind april 10 werklozen aan het werk voor de uitbreiding van het kerkhof. En eind juli vertrokken enkele werkloze arbeiders vanuit Oudkarspel om aan de slag te gaan aan de nieuwe Zuiderzeewerken.

Onderwijs

In 1920 hield de oprichting van de MULO-school de gemeentebesturen bezig. Na een moeizaam verlopen proces, waarbij meermaals de oprichting voortijdig dreigde te eindigen, kwam de oprichting toch tot stand.

Drie van de vier gemeentes deden mee met de oprichting, de gemeente Broek op Langedijk wilde alleen meedoen aan een MULO op christelijke basis.

Eind november kon de aanbesteding van de verbouwing van de voormalige openbare lagere school in Noord-Scharwoude worden afgerond. En ook de voordracht voor het nieuwe schoolhoofd werd bekend gemaakt.

Dat schoolkinderen niet gemist konden worden in de tuinbouw blijkt uit het volgende bericht.

— **LANGEDIJK.**
Het koolplanten is weer in vollen gang en daarmee heeft ook weer het landbouwverlof zijn intrede in de school gedaan. Tal van kinderen verzuimen daardoor de school, wat natuurlijk zeer storend werkt op het onderwijs. 't Is te hopen, dat de Leerplichtwet spoedig moge gewijzigd worden in dezen zin, dat landbouwverlof niet meer mogelijk is.

Schager Courant, 8 juni 1920

In Zuid-Scharwoude werd door particulier initiatief geprobeerd een bewaarschool op te richten.

De bouw van een RK Jongensschool ten noorden van de kerk (thans Deen Supermarkt) werd aanbesteed en gegund aan aannemer Bruin uit Oudkarspel voor het bedrag van fl. 47.845.

Gas, water en licht

In augustus verschenen er berichten dat de gasfabriek moest worden uitgebreid en gemoderniseerd. De kosten hiervan werden geraamd op circa fl. 300.000, toen een astronomisch bedrag voor de inwoners van de gezamenlijke 5 gemeentes. Het zal niet verbazen dat dit bedrag tot veel discussie leidde in de 5 gemeenteraden. Of het met het voorgaande te maken had, maar volgens de Schager Courant kwam de directeur "ernstig" in aanmerking voor een vertrek.

— **OUDKARSP.**
We vernemen dat de heer Smit, directeur van de gasfabriek en administrateur van het electrisch bedrijf, ernstig in aanmerking komt voor een benoeming elders.

Schager Courant, 15 september 1920

Een punt dat verder weinig beroering veroorzaakte was de mededeling van het Provinciaal Waterleidingbedrijf dat ook Langedijk op het waterleidingnet zou worden aangesloten. Ware het niet dat eind november de gemeentes bericht kregen dat de aansluiting op het waterleidingnet veel zou gaan kosten, omdat er gemeentes zijn die zich niet wilden aansluiten.

Ziektes

In 1920 staan enkele berichtjes over ziektes in de kranten.

UIT NOORD-SCHARWOUDE.
Wij vernemen, dat zich in deze gemeente een geval van slaapziekte voordoet.

Alkmaarsche Courant, 2 maart 1920

In een gezin in Zuid-Scharwoude bezweken de moeder en 2 kinderen aan de longenpest. Verder deden zich nog een aantal gevallen van difteritis voor en dook ook de Spaanse Griep weer even op.

In verschillende kranten verschenen berichten over de muskietenbrigade, tot zelfs in De Preangerbode in Ned. Indië. Daarin schreef de verslaggever dat hij een expeditie meemaakte naar Noord-Scharwoude: "waar wij niet minder dan 45 paarden-, koeien-, geiten-, schapen- en varkensstallen bezochten om de malariamuggen te zoeken en kort en bondig te doden of te bedwelmen".

In de gemeenteraad van Oudkarspel werd in februari stevig gesproken over de plaatselijk geneesheer. Die had geweigerd om een kind uit een armlastig gezin te helpen, waarna dat kind per rijtuig door iemand naar Schagen was gebracht om daar te worden behandeld.

Gemeentelijk nieuws

Hoewel de gemeenteraden van de 4 afzonderlijke gemeentes over veel onderwerpen vergaderden in 1920, was er één onderwerp dat de gemeoederen ongeveer het gehele jaar bezig hield. Dat was de vorming van één gemeente. Bij Gedeputeerde Staten lagen plannen om de 4 gemeentes samen te voegen tot één. Het eerste bericht daarover was reeds op 2 januari 1920, waar in het verslag van de gemeenteraadsvergadering van Broek op Langedijk het volgende staat opgetekend.

Verschillende gronden tegen een samen-voeging werden aangevoerd, o. a. over verwijderd zijn van hte centrale punt; verzwaring van financieele lasten; op grond van de historie waarin ze de leiding Gods zien; op grond van groote verschillen van zedelijken, religieuzen aard tusschen het grootste gedeelte van de bevolking hier en dat der naburige gemeenten, enz.

Alkmaarsche Courant, 2 januari 1920

Ook in de gemeenteraden van de andere 3 gemeentes waren voor- en tegenstanders.

Dit was voornamelijk afhankelijk van hun politieke voorkeur en/of hun geloof. Iedereen kent de afloop van de plannen en het verzet daartegen, pas in 1941 worden de gemeentes samengevoegd tot één gemeente.

Alkmaarsche Courant, 21 februari 1920

In de gemeenteraad van Noord-Scharwoude werd een voorstel besproken om liefhebbers de mogelijkheid te geven om kunstwollen dekens en Amerikaanse schoenen te kopen. Het voorstel werd met 3 tegen 5 verworpen.

Tegelijkertijd vergaderde ook de gemeenteraad van Oudkarspel, waar de vraag werd gesteld of er nog iets aan de slechte toestand van de Spoorstraat werd gedaan. Volgens de voorzitter was dit afhankelijk van de gemeente Noord-Scharwoude. Omdat stenen duur zijn, zou het voorlopig wel niets worden.

Alkmaarsche Courant, 6 augustus 1920

In de gemeenteraad van Zuid-Scharwoude werd gediscussieerd over een tapverbod voor sterke drank tijdens de aanstaande kermis. Door 320 inwoners was een adres aan de raad gericht om het besluit terug te draaien. De raad kon het op dit punt niet eens worden en het tapverbod op sterke drank bleef staan.

Schager Courant, 14 augustus 1920

Voetbalvereniging Blauw-Wit verzocht aan de gemeenten Oudkarspel en Noord-Scharwoude een terrein te mogen huren voor haar oefeningen en wedstrijden.

Zoals gebruikelijk werd door de ene gemeenteraad naar de andere gekeken en gebeurde er weinig. Eind november ontstond er in Noord-Scharwoude een plan om het plein van de openbare lagere school iets te verkleinen en de muziktent te verwijderen, zodat daar een voetbalveld kon komen.

Alkmaarsche Courant, 31 augustus 1920

In de gemeenteraad van Broek op Langedijk werd gesproken over een brief van J. Vroegop, waarin die klaagde over een varkenshok dat dicht bij zijn huis stond.

In dezelfde vergadering werden daarna een aantal zaken geconstateerd, dat ergens een betongoot was aangelegd, dat er een hekje bij het brandspuitboetje was geplaatst, dat er eindelijk een plek was gevonden voor het aanplakbord en dat de waterplaats keurig was geschilderd. Vervolgens werd een klacht besproken van bewoners van het Armenhuis over de stank van de waterplaats, maar verder gebeurde er niets met die klacht.

Schager Courant, 23 oktober 1920

In de gemeenteraad van Noord-Scharwoude werd een verzoek van de Langedijker motorclub behandeld om de maximumsnelheid op 20 km per uur te stellen en om op

gevaarlijke punten borden te plaatsen. Het verzoek werd ingewilligd en tevens werd de maximumsnelheid voor vaartuigen op 5 km per uur gebracht. Tenslotte werd besloten om in de verordening ook op te nemen dat het verboden is vuurwerk binnen de bebouwde kom af te steken.

Ongevallen, branden etc.

Alkmaarsche Courant, 7 januari 1920

In het raadhuis van Noord-Scharwoude begaf maandagavond de kachel het en ontstond een begin van brand. De kachel kon de gloeiende massa niet meer binnen houden en verspreidde die over de vloer. Enige toevallig aanwezige werklieden en een paar voorbijgangers wisten het vuur te doven zonder dat er grote schade was ontstaan.

Alkmaarsche Courant, 7 januari 1920

Dinsdagmorgen ontstond brand bij de heer Zijp, ook hier wist men erger te voorkomen.

De Tijd, 13 januari 1920

Door hooibroei ontstond brand op de zolder bij C. Veen in Zuid-Scharwoude. Dankzij snel ingrijpen slaagde men er in de brand te beperken tot de brandspuit kon optreden. Men was de brand spoedig meester, maar de schade aan huisraad en woning was groot.

De krant meldde ook nog dat men laag was verzekerd.

Schager Courant, 14 januari 1920

De storm had ook in Langedijk veel schade aangericht.

Alkmaarsche Courant, 21 februari 1920

De familie Veen trof het begin 1920 niet. Na een brand in januari, raakte nu hun 13-jarige zoon gewond. Het paard dat hij bereed sloeg op hol en daarbij raakte de jongen met zijn been tussen 2 wagens, waardoor zijn been brak. Het paard raakte gewond in de borst.

Enkele dagen later stond er weer een bericht over dit ongeluk in de Alkmaarsche Courant:

De heer M. B. heeft sinds eenigen tijd een Engelsch oorlogspaad in bezit, dat blijkbaar een zeer mak dier is, doch indien het voor een wagen moet of als lastdier moet gebruikt worden, andere eigenschappen toont te bezitten. Zaterdag moest het voor een wagen, die een eind verder dan de stal stond. Het 12-jarig zootje van den heer C. V. vroeg of hij het dier mocht ter plaatse brengen, wat toegestaan werd. Men hielp den knaap op het dier, dat allengs vlugger ging. De knaap trok in angst steeds steviger aan de leidsels, waardoor het paard zich omkeerde en hollend tegen den wagen aanliep. Hierdoor kwam het tot staan. De jongen werd van het paard afgeslingerd. Dr. Hoekstra verleende hulp. Het dier kreeg zeer ernstige borstwonden en werd onder behandeling van een veearts gesteld.

Alkmaarsche Courant, 24 februari 1920

Hoornsche Courant, 1 april 1920

In Oudkarspel schrok een paard van een motorschuit in de sloot naast hem. Hierdoor maakte het paard een sprong en kwam tegen een toevallig passerende fietser aan, die tegen het rijtuig viel en spoedig daarna aan een hersenschudding overleed.

Schager Courant, 27 mei 1920

Tijdens een heftig onweer was het op 4 plaatsen in Langedijk raak geslagen, gelukkig zonder schade of brand te veroorzaken. Ook ontstond er een plensbui zoals men die in jaren niet had gekend. Door deze regen stond de noordkant van de Spoorstraat enige tijd blank.

Schager Courant, 29 mei 1920

Een fietser liet zich trekken door een motorrijder, maar door een slingerende beweging kwam de fietser ten val. Buiten bewustzijn werd hij per rijtuig naar huis gebracht, waar hij in de loop van de nacht weer bijkwam.

Alkmaarsche Courant, 19 juli 1920

Opnieuw een hevig onweer boven Langedijk. In Zuid-Scharwoude werd een man die met zijn schuitje nog onderweg was dodelijk door de bliksem getroffen.

Ons Blad – RK Nieuwblad voor N-H, 7 augustus 1920

Terwijl de ouders elders op visite waren was hun 5-jarige dochter bij haar tante te logeren. Op enig moment ontsnapte het kind aan de aandacht van haar tante. Tante zag vrij snel de kleine in sloot drijven en sprong ook in het water. Samen met omstanders wist zij het kind uit het water te halen. Op de kant werd het bewusteloze kind kunstmatig beademd, wat na een half uur lukte. De inmiddels gewaarschuwde dokter maakte het verder af. Inmiddels waren de ouders telegrafisch ingelicht van het ongeluk.

Haarlemsch Dagblad, 26 oktober 1920

In Oudkarspel was een man uit zijn wagen geslingerd, omdat zijn paard struikelde. Hij werd dood opgenomen.

Alkmaarsche Courant, 15 november 1920

In Noord-Scharwoude is vannacht de bakkerij van Kuin tot de grond toe afgebrand. Door de brand werden 2 gezinnen dakloos. De schoonouders van de bakker, die daar te logeren waren, moesten hun kleren aan het vuurmonster laten.

Schager Courant, 23 november 1920

Omdat het schrok van een passerende motorfiets sloeg het paard van S. op hol. Het rijtuig botste tegen een lantaarnpaal en brak in drie gedeeltes. De inzittenden bleven wonder boven wonder ongedeerd, alleen de heer S. had wat hoofdpijn.

Misdaad, mishandeling en zo

Ook in 1920 stonden met enige regelmaat berichtjes in de kranten over misdaden en mishandelingen in Langedijk

of door inwoners van Langedijk. Vele kleinere zaken passeerden de revue voor de rechtbank, meestal diefstallen, mishandelingen of economische delicten. Enkele zaken heb ik uitgekozen, maar één zaak werd ook in de landelijke pers nogal uitgemeten, zie hierna.

Schager Courant, 15 januari 1920

Soldaat T. v. K. uit Zuid-Scharwoude werd wegens desertie door de krijgsraad veroordeeld tot 2 maanden militaire detentie.

Alkmaarsche Courant, 20 januari 1920

In Café Stoffers in Zuid-Scharwoude werd bij een vechtpartij door een van de bezoekers een vlijmscherp dolkmes van 32 cm getrokken. Veldwachter Prins wist samen met een paar omstanders de messentrekker te overmeesteren. Een van de omstanders was zo woedend dat die de messentrekker daarna nog een harde vuistslag tegen het gezicht gaf.

Schager Courant, 29 januari 1920

Onder bewaking van een sergeant stond P.O. uit Zuid-Scharwoude terecht wegens heling. Omdat hij tijdens de zitting werd bewaakt vermoedde de verslaggever dat hij ook wel eens dienstweigeraar kon zijn. Conform de eis werd hij veroordeeld tot 1 maand gevangenisstraf.

Schager Courant, 18 februari 1920

Wegens de diefstal van 3 tamme eenden moest een inwoner van Zuid-Scharwoude zich bij de rechter melden. Verdachte ontkent de diefstal, want de eenden die hij had "geadopteerd" liepen vrij rond en waren niet gemerkt. Er werd fl. 60 boete of 30 dagen hechtenis geëist.

Alkmaarsche Courant, 23 februari 1920

Veldwachter Prins en rijksveldwachter Van der Molen hebben 2 konijnen- en kattendieven gesnapt. Een partij huiden werd in beslag genomen.

Schager Courant, 26 februari 1920

In een zeer uitgebreid verslag werd stilgestaan bij de rechtszaak over een diefstal van paling bij palinghandelaar Vlug. Tijdens een korte schorsing van de zitting is de advocaat van verdachte weg gegaan, omdat hij nog de trein van 5:43 moest halen.

— De ironie van het lot.

Indertijd werd door den gemeenteraad te Zuid-Scharwoude 'n politieverordening vastgesteld, waarbij ter bevordering van een geregeld verkeer, onbeheerde rijtuigen aan den Westkant van de straat moesten worden geplaatst. Het raadslid De Jong maakte in de laatste raadszitting de opmerking, dat aan deze verordening slecht de hand wordt gehouden en drong er op aan, dat de gemeente politie er beter toezicht op zou houden. Dit is geschied. De eerste, die bekeurd werd wegens overtreding was het raadslid De Jong.

*Texelsche Courant,
18 augustus 1920*

Ons Blad – RK Nieuwblad voor N-H, 21 september 1920
Terwijl de veldwachter een veroordeelde jongen van huis had opgehaald om hem naar het Rijks Opvoedings Gesticht in Alkmaar te brengen, kwamen ze in Alkmaar de moeder van de jongen tegen. Bij het zien van zijn moeder rukte de jonge zich los en ging er met de fiets van zijn moeder vandoor. De moeder hield daarna de veldwachter vast waardoor de gevangene uit het zicht verdween. Tegen de moeder werd 3 maanden gevangenisstraf geëist voor medeplichtigheid bij een ontvluchting. De rechter veroordeelde haar tot 1 maand gevangenisstraf.

Alkmaarsche Courant, 10 oktober 1920

Wegens de diefstal van een fles champagne van caféhouder P. Kramer werd schippersknecht Gijs P. tot fl. 25 boete of 25 dagen hechtenis veroordeeld.

De ex-directeur

De zaak die echter de meeste aandacht trok, ook landelijk, was die van de directeur van het voormalig distributiebedrijf van Noord-Scharwoude. Hij werd er van verdacht ruim fl. 11.700 achterover te hebben gedrukt. Op 20 januari 1920 moest hij voor de eerste keer voor de rechter verschijnen. Hoewel iedereen aanwezig was, werd de zitting meteen verdaagd.

Op 17 februari kon de zitting wel doorgaan, daarvan werd bijna letterlijk verslag gedaan in een zeer uitgebreid artikel. De eis van de officier was 8 maanden gevangenisstraf.

De verdediging is van mening dat het bedrag veel lager moest zijn. Verder stelde de verdediging dat verdachte uit een gegoede, maar aan lager wal geraakte, familie kwam en hij het zelf ook financieel niet zo had getroffen. De verdediging pleitte daarom voor een voorwaardelijke straf. Uiteindelijk werd hij door de rechtbank veroordeeld tot 6 maanden gevangenisstraf.

Op 26 februari is de ex-directeur door de rechtbank failliet verklaard.

Op 8 mei meldt de Schager Courant dat de gemeente Noord-Scharwoude de meubels van de ex-directeur in beslag heeft genomen.

Fraude. — Men bericht ons uit Oudkarspel:
Het totaal-bedrag, dat de gemeente Noord-Scharwoude zal hebben bij te passen, tengevolge van de frauduleuze handelingen van den vroegeren directeur van het distributiebedrijf, is nu vastgesteld kunnen worden op f 29976.61, waarvan echter afgaat een bedrag van ongeveer f 6000, verkregen door verkoop van meubelen en uitkeering van het faillissement.

De Tijd, 28 augustus 1920

Overige berichten

Tenslotte nog een greep uit overige krantenberichten.

Schager Courant, 17 januari 1920

In Langedijk werd een bedrag van fl. 2.500 ingezameld voor de Weense kinderen en was voor de komst van ongeveer 200 kinderen plaats toegezegd.

Alkmaarsche Courant, 20 januari 1920

De toren in Oudkarspel is voorzien van een tweede wijzer. Ook de luidklok werd anders opgehangen, waardoor deze door 1 persoon kon worden bediend, in plaats van 3 a 4.

Schager Courant, 20 januari 1920

De plaatselijke vereniging van bouwvakarbeiders in Oudkarspel heeft zich aangesloten bij het NVV.

Alkmaarsche Courant, 21 februari 1920

De heer van Zuid-Scharwoude, Mispelblom-Beijer, had fl. 150 geschonken aan fanfare Kunst na Arbeid voor het in Zuid-Scharwoude te houden Nationaal concours.

Schager Courant, 3 maart 1920

Door een melkslijter in Oudkarspel werd de melkprijs verlaagd van 20 naar 18 cent per liter. Wie volgt?

Schager Courant, 13 maart 1920

In de vergadering van de gezamenlijke begrafenisverenigingen kwam ter sprake dat timmerman Klinkert de prijs van grafkisten met 10% heeft moeten verhogen.

— OUDKARSPHEL.
De elektrische straatlantaarns moesten tot heden stuk voor stuk worden aangestoken, waardoor een groot gedeelte natuurlijk veel te lang brandde en het andere gedeelte te vroeg geblusht moest worden. Er is nu besloten om een automatische ontsteking te laten aanbrengen, waarvoor inmiddels een inschrijving is opengesteld.

Schager Courant, 25 maart 1920

Ons Blad – RK Nieuwblad voor N-H, 20 maart 1920

Op de druk bezochte vergadering van de burgerwacht van Noord-Scharwoude werd besloten om op maandagen woensdagavond te oefenen.

Alkmaarsche Courant, 13 april 1920

Veehouder Slot in Oudkarspel bezat een vaars met 6 spenen. De uier van het dier heeft 6 delen, welke alle van melk voorzien waren.

Schager Courant, 21 april 1920

De voetbalvereniging in Oudkarspel kan het door hun tot dusver gehuurde terrein niet langer huren. Ze ondernemen nu pogingen om een terrein te kopen.

DE AARDAPPELVOORZIENING VAN AMSTERDAM IN GEVAAR?

Een eigenaardige kwestie houdt te Broek op Langedijk (N.-H.) thans veler toeg en gemoed bezig, een kwestie, die van groot belang kan zijn voor de aardappelvoorziening van de hoofdstad. De arbeiders te Broek op Langedijk willen nl. niet samenwerken en nu hebben zij, die bij den Modernen Bond of het N.A.S. zijn aangesloten, een maatregel getroffen, waardoor de aardappelen, die ingeladen zijn door leden eener arbeidersvereniging, die de Koninklijke goedkeuring heeft, niet worden gelost als zij te Amsterdam aankomen. Daar de laatstbedoelde arbeiders allen vaste werkkrachten zijn van kooplieden, hebben dezen te kiezen tusschen het ontslaan dier werklieden en daarvoor modernen of N.A.S.-mensen in de plaats te nemen, of niet te laden voor verzending naar Amsterdam.

En dat zulks tot schade kan zijn voor Amsterdam, is buiten twiifel. Nog gisteren werden vier motorbooten met aardappelen, uit Broek op Langedijk, te Amsterdam niet gelost.

Het Vaderland, 24 juni 1920

Schager Courant, 26 juni 1920

De 36 Hongaarse kinderen die in Noord-Scharwoude bij particulieren 7 weken waren verzorgd, gaan volgende week terug naar hun vaderland.

Alkmaarsche Courant, 30 juni 1920

Door de melkslijters in Oudkarspel werd de melkprijs verhoogd van 16 naar 18 cent per liter. Kennelijk had de eerdere actie van een melkslijter gevolg gekregen.

Alkmaarsche Courant, 5 juli 1920

In een kolommen groot artikel werd uitgebreid verslag gedaan van het Groot Nationaal Concours dat fanfare Kunst na Arbeid in Zuid-Scharwoude had georganiseerd. Dat het een nationaal concours was bleek wel, zelfs een muziekkorps uit Beek (Limburg) nam deel.

Schager Courant, 7 juli 1920

Als een aardige attentie brachten de Limburgse muzikanten bij hun afscheid een serenade aan de burgemeester van Zuid-Scharwoude.

Alkmaarsche Courant, 2 augustus 1920

Enkele motorrijders hebben de Langedijker Motorclub opgericht. Op de oprichtingsvergadering traden ongeveer 20 leden toe. De leden werden voorzien van een insigne, terwijl op de motor een vlaggetje werd geplaatst.

Ons Blad – RK Nieuwblad voor N-H, 7 augustus 1920

Een kras oudje. De 86-jarige heer Blaauw uit Oudkarspel maakte achter op een motorfiets een ritje naar en van het

station. Hij zou graag nog eens mee willen, maar dan wat verder weg.

Alkmaarsche Courant, 9 augustus 1920

De Langedijker Motorclub maakte een rondrit door Noord-Holland. Het doel van de rit was om propaganda te maken voor het rijden met een snelheid van 20 km per uur. In veel plaatsen lag de maximum snelheid toen lager.

Alkmaarsche Courant, 10 augustus 1920

In Oudkarspel ontstond opschudding omdat een vliegtuig in de Diepsmeer zou zijn geland. Velen hadden het vliegtuig enkele uren lang zien dalen, weer opstijgen, dalen, opstijgen, tot men het vliegtuig in de Diepsmeer zag landen. Velen ging per schuitje richting de Diepsmeer. Zo ook de politie, maar het bootje waarmee die erheen wilde was lek en daarom moest de politie onverrichterzake terug. De velen die in de Diepsmeer aankwamen, kwamen tot de ontdekking dat daar geen vliegtuig viel te bekennen. Wat men gezien had was een vliegtuig dat boven Bergen demonstraties hield vanaf een tijdelijk vliegveld nabij Bergen.

Schager Courant, 31 augustus 1920

De aloude toneelvereniging Cicero te Noord-Scharwoude was ontbonden. Enkele oud-leden hebben een nieuwe vereniging opgericht, Het kleine Tooneel.

Schager Courant, 4 september 1920

Volgende week vertrekken de ongeveer 100 Weense en Hongaarse kinderen weer uit Broek op Langedijk en Zuid-Scharwoude.

Alkmaarsche Courant, 6 september 1920

De geneesheer van het Diaconiehuis van Oudkarspel werd onder dankzegging voor zijn bewezen diensten ontslagen door de regenten van dat huis. De nieuwe geneesheer die de regenten wilden benoemen heeft de benoeming echter niet aanvaard. De verpleegden in het Diaconiehuis zijn daarom al enkele weken verstoken van medische hulp.

Ons Blad – RK Nieuwblad voor N-H, 15 september 1920

De bouw van een rijkspostkantoor in Noord-Scharwoude zal geen doorgang meer vinden.

Schager Courant, 18 september 1920

Grote problemen met het telefoonverkeer. Verbindingen kwamen niet of pas met uren vertraging tot stand. Toen een handelaar aan de veiling van Broek op Langedijk naar de veiling in Noord-Scharwoude wilde bellen hoe de toestand daar was, heeft hij na enkele uren wachten op verbinding maar opgegeven. Hij had beter naar Noord-Scharwoude kunnen lopen. Het werd tijd dat er een rechtstreekse verbinding komt. In dezelfde krant stond dat er grote problemen zijn met de gezamenlijke

stoomdorsmachine in Oudkarspel. De machine raakte in niet geringe mate defect en stond al dagen stil.

Schager Courant, 25 september 1920

De kermis in Zuid-Scharwoude was niet bijzonder druk bezocht. Er waren weinig vermakelijkheden, gelukkig was er nog wel een draaimolen voor de kinderen. Het tapverbod vanaf 8 uur 's avonds had niet veel resultaat.

Schager Courant, 30 september 1920

De oudste inwoner van Noord-Scharwoude, mej. wed. Swager, zal binnenkort 90 jaar worden.

Schager Courant, 30 september 1920

Ook de kermis op De Luizeknip was rustig verlopen. Alleen zondagavond zou gevochten zijn. Woensdagmorgen om half vijf vond de politie dat het genoeg was en sloot de kermis.

— LANGEDIJK.
De elektrische straatlantaarns worden nu allen automatisch aangestoken en geblusht, waardoor ten eerste een stuk nachtdienst van een personeelid afgeschaft kan worden en ten tweede een flinke besparing kan geven, doordat nu het eerste gedeelte niet meer te vroeg en het laatste gedeelte te lang zal branden.

Schager Courant, 6 oktober 1920

Leeuwarder Courant, 22 oktober 1920

Door de gezamenlijke brandstoffencommissie van 7 gemeentes werd besloten om de gemeente Broek op Langedijk voorlopig van de distributie van brandstoffen uit te sluiten.

Er stond nog een schuld open van fl. 300, maar niet bekend is welke brandstofhandelaar uit Broek op Langedijk hier schuldig aan was. De gemeente weigerde zich hiervoor aansprakelijk te stellen. De zaak was aanhangig gemaakt bij Gedeputeerde Staten en de Rijkskolendistributie.

Schager Courant, 26 oktober 1920

Door de eigenaar Buckman werd het café-hotel Huis De Brederode verkocht aan C. Vis.

Alkmaarsche Courant, 14 december 1920

In Langedijk was de kunstzin bij een groep jongelui zo groot, dat ze iedere uitvoering bezochten. Met het vooropgestelde doel om de boel in de war te sturen.

Uitvoeringen van verschillende zangverenigingen konden slechts half afgewerkt worden. "Het is werkelijk ongehoord en we verwachten dan ook dat krachtig tegen hen zal worden opgetreden.", verzuchtte de verslaggever.

Advertenties

Een kleine greep uit advertenties en andere aankondigingen van Langedijker bedrijven.

WARMENHUIZEN.

EET VISCH. De EERSTE LANGEDIJKER VISCHHANDEL te NOORD-SCHARWOUDE telt voortaan des DONDERDAGS beschikbaar te QUALITEIT **SCHELVISCH en SCHOL.**

Deze zal worden aangeboden door A. ZEEUW van KOEDIJK.
BELEEFD AANBEVELEND

Ons Blad – RK Nieuwblad voor N-H, 20 februari 1920

Streng verboden KIEVIETS-EIEREN te zoeken op het land van ondergeteekenden in de DIEPSMEER.

**P. BEEMSTERBOER.
A. DE JONG.
D. LEERING.**

N.-Scharwoude, Maart 1920.

*Ons Blad –
RK Nieuwblad
voor N-H,
15 maart 1920*

Dansclub T.O.P.
te Oudkarspel.

Groot SLOTBAL
op Zaterdag 20 Maart,
in het lokaal van den heer
BUCKMANN.
Introductie aan de zaal à 50 cent.
AANVANG 8 UUR.

*Schager Courant,
17 maart 1920*

ONTVANGEN:
**een groote partij
Kinder- & Klapwagens,**
tegen concurrerende prijzen.
AANBEVELEND,
A. GROOT Nz.,
Noord-Scharwoude.

*Schager Courant,
24 maart 1920*

Ingezonden Mededeelingen.

De Maatschappij „SENKA” te Broek op Langedijk brengt een middel tegen Tuberculose in den Handel, waarmede reeds schitterende resultaten zijn bereikt. Lijders aan genoemde ziekte kunnen wij niet genoeg aanraden zich over dit middel te laten inlichten. Zij kunnen daartoe aanvragen eene brochure, die de Maatschappij gratis en franco toezendt. Ook verkrijgbaar bij Apothekers en Drogisten.

De Amsterdammer, 7 augustus 1920

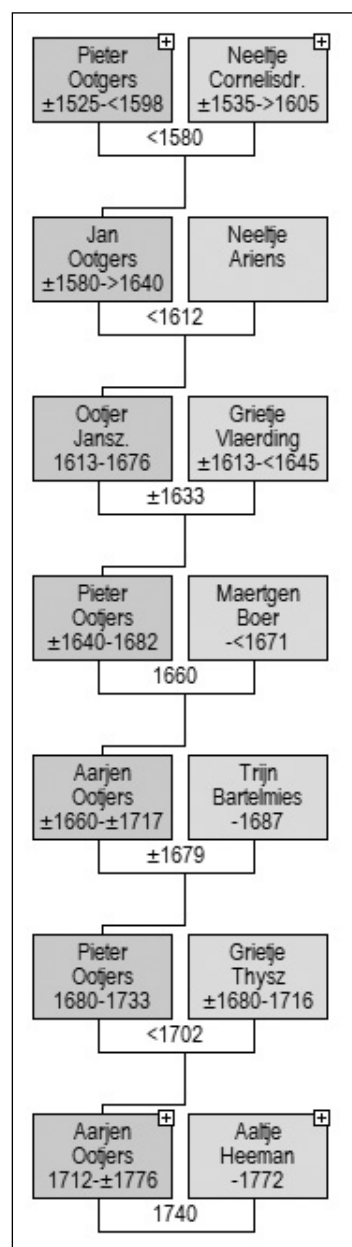
**Beja's Volle Melkcreep is overheerlijk.
Bewaar de Beja-Engeltjes.**
N.V. Stoom Chocoladefabriek „BEJA”, Breda.

VERTEGENWOORDIGER:
J. DE BRUIN Jr., Broek op Langedijk.

Hoornsche Courant, 30 september 1920

Pieter Ootgers (±1525) en enkele verwantschappen binnen Langedijker Verleden

Ik ben me wel bewust van het feit dat onze Stichting geen orgaan is voor genealogisch onderzoek. Daarom wil ik het hier ook niet hebben over de "Genealogie van Pieter Ootgers", maar deze wel gebruiken om de verwantschappen van deze familie met enkele andere families te laten uitkomen op een aantal nazaten die actief zijn voor onze Stichting. Ik kwam deze familiebanden lang geleden al eens op het spoor door lezing van het boek "Stamboek van de familie Ootjers" (1525-1984), samengesteld door Dirk H. Floorijp en Ronald Ootjers.

De reden om dat boek na te pluizen rees bij mij nadat Alie Dirkmaat-Ootjers (mijn oude kleuterschooljuf) me er op attent had gemaakt dat wij verre familieleden waren. De lezing van genoemd boek was als een ontdekkingsreis voor me aangezien ik telkens weer stuitte op verwantschappen met genealogische gegevens van families die ik uit andere bronnen in bezit had.

In onderstaande maak ik overigens maar gebruik van een zeer beperkt gedeelte van de informatie in het boek, de omvang van de familie Ootjers is vele malen uitgebreider dan hier vermeld.

Pieter Ootgers

De naam Pieter Ootgers zal niet direct een belletje bij u laten rinkelen als die van een bekende Langedijker uit vroeger tijden. Toch was deze familie Ootgers, later Ootjers, eeuwen lang een van de in bestuurlijk opzicht meest toonaangevende families in Noord-Scharwoude. Vanaf genoemde Pieter tot ver in de negen-

tiende eeuw komen we hen tegen als schepenen, schout, weesmeester, diaken, kerkvoogd, ouderling e.a. Ook de vele financiële transacties in de notariële archieven uit die tijd geven blijk van een gefortuneerde familie.

Uitgangspunt is het geneagram van Pieter Ootgers, waarvan hiernaast het eerste gedeelte staat.

Het lijkt er hier op dat gedurende generaties slechts telkens één kind telkens voor nageslacht zorgt. Dat is niet het geval, maar dat ligt hem in de beperking die ik me voor dit artikel opleg. Gemiddeld genomen werden er bijna 4 kinderen per generatie geboren. De kindersterfte in die tijd in aanmerking genomen lijkt dat voor die tijd wat weinig en suggereert dat deze mensen in "goede doen" zich betrekkelijk weinig zorgen hoefden te maken voor een onbezorgde oude dag. Ik heb hiernaast slechts alleen de nakomelingen van Pieter Ootgers vermeld om de stamreeks in beeld te brengen.

Opvallend in deze reeks is het gebruik van patroniemen. Bijna alle genoemde personen zijn in Noord-Scharwoude geboren en er ook gestorven. Noord-Scharwoude zal in deze periode nog een kleine boerengemeenschap zijn geweest waarin het gebruik van patroniemen zal hebben volstaan om in het maatschappelijk verkeer duidelijk te maken wie ermee werd bedoeld. Ter verduidelijking een patroniem is (meestal) de tweede naam afgeleid van de voornaam van de vader. De vader van Pieter Ootgers zal "Ootger" hebben geheten.

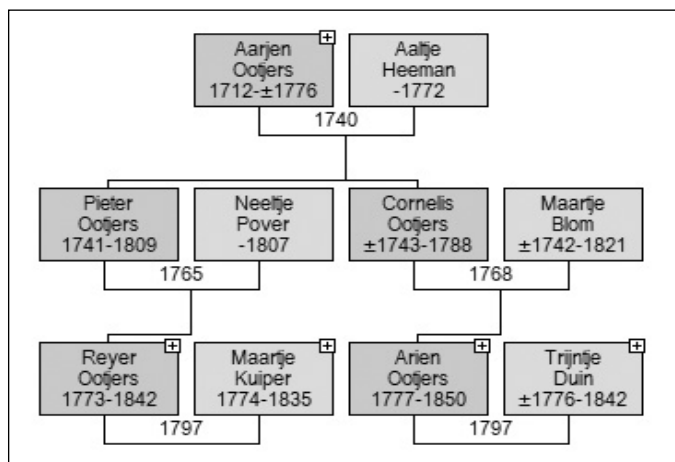
Niet zozeer uit de hiernaast staande stamreeks, maar wel uit de bijbehorende gegevens van de kinderen blijkt dat vernoeming naar ouders of grootouders gewoon was. En het lijkt er wel op dat het aantal toegepaste namen binnen een gemeenschap beperkt was.

Zo zullen er in de kleine gemeenschap waarschijnlijk velen de naam Pietersz. of Jansz. hebben gedragen en geen familie van elkaar zijn geweest. In dat geval lijkt het gebruik van patroniemen niet meer toereikend en werd overgegaan tot het gebruik van uiterlijke kenmerken: "Lange Jan" of "Dikke Piet" en andere.

AFBEELDING 1

De vernoeming van kinderen ging zover dat eerder gegeven namen aan jong gestorven kinderen soms vele malen opnieuw weer werden gegeven aan volgende kinderen.

Ook bij onderzoek in de kerkelijke geboorteregisters van de lokale dorpen blijkt hoe gering de variatie in voornamen in die tijd was.

De volgende generatie Aarjen Ootgers (1712-plm. 1776)

We vervolgen het geneagram met twee nakomelingen van Aarjen Pietersz Ootgers en Aaltje Hendriks Heeman: Pieter, Cornelis en twee van hun kinderen.

De tijd van de grotere gezinnen lijkt angebroken. Het gemiddelde kindertal over deze twee generaties is zeven. Zou de onzekerheid over een goed verzorgde oude dag hier meespelen?

De kindersterfte in deze tijd is groot, dus hoe groter de kinderschaar des te groter de kans op een onbezorgde oude dag voor de ouders.

AFBEELDING 2

Uit de notariële akten die rond deze tijd worden verleden blijkt dat de goede tijden voor de familie zo'n beetje echt verleden tijd zijn. Dat blijkt ook bijvoorbeeld uit de beroepen die bij deze generaties tegen komen: dagloner, landman, schipper, molenaar en dergelijke. Niet dat de

families arm zijn maar de tijd van het grote geld en de talloze bezittingen lijkt voorbij.

Reyer Ootgers en Maartje Kuiper kregen tien kinderen waaronder de twee hieronder genoemde broers Jacob en Arien. Arien Ootgers en Trijntje Duin kregen zes kinderen waaronder een zoon Jan. Deze Jan en zijn achterneven Jacob en Arien gaan verbintenissen aan met families die het doel vormen van dit artikelte.

Reyer Ootgers (1773 -1843)

AFBEELDING 3

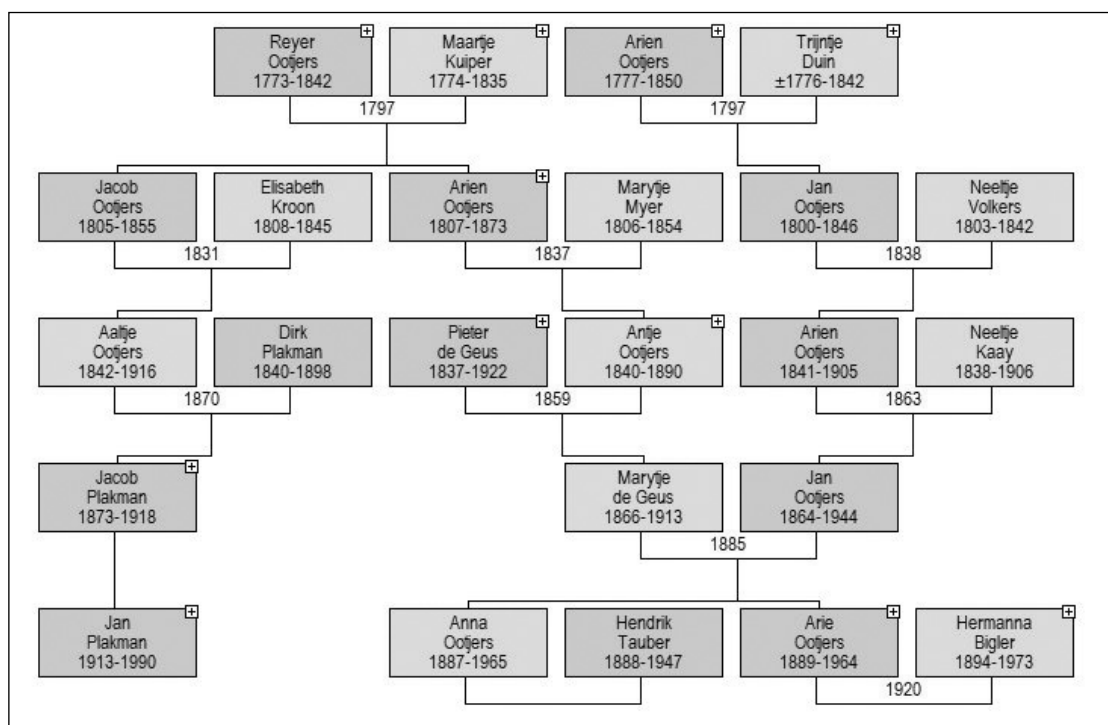
Het zal niet verbazen dat Jacob Plakman mijn opa is. Hendrik Tauber is de opa van Jan Tauber, de nog niet zo lang geleden overleden echtgenoot van Ida. Arie Ootgers tenslotte is de opa van moeders kant van Arie Kaan.

Hierbij heb ik zoals in de inleiding aangekondigd de verwantschappen van drie actieve medewerkers van de Stichting Langedijker Verleden met de familie Ootgers vastgelegd. Toch wel een grappige bijkomstigheid dat drie actieve medewerkers van de Stichting ook enige verwantschap met elkaar hebben.

Er zijn overigens nog wel meer geneagrammen op te stellen uitgaande van stamvader Pieter Ootgers die leiden naar bekende Langedijkers van nu. Menig Langedijker heeft wel iets van een Ootgers in zijn bloed.

Noot van de redactie:

De laatste zinsnede van bovenstaand artikelte geldt voor nog enkele medewerkers van de Stichting, want ook Hans de Graaf en Jan Marsman zijn veel verdere generaties terug gerelateerd aan de familie Ootgers, in beide gevallen via hun moeders kant.

Luchtig en grondig bekeken: Houthandel Eecen

De Stichting Langedijker Verleden heeft een aantal mooie historische luchtfoto's in de beeldcollectie. Op deze luchtfoto's is een schat aan informatie te zien over het oude Langedijk. In vogelvlucht is het perspectief net even anders dan op de grond. Bovendien heeft de ruilverkaveling het landschap zeer ingrijpend veranderd. Reden genoeg om in de Otterplaat stil te staan bij deze bijzondere foto's en het dorp eens 'luchtig' te bekijken, aangevuld met leuke wetenswaardigheden en 'grondige' foto's.

We starten deze serie met een luchtfoto van het complex van Houthandel Eecen in Oudkarspel. De foto is in de jaren 50 van de vorige eeuw gemaakt door de KLM en beziet het bedrijf van west naar oost. Toen was er op deze locatie al 150 jaar sprake van een houtverwerkingsbedrijf. In 1805 kocht Cornelis Eecen uit Schagen namelijk een houtmolen in Alkmaar en liet deze verplaatsen naar Oudkarspel. De molen vond een plekje in de Zuiderkoogpolder. Dat is een kleine polder ingeklemd tussen de Achterburggracht en een meertje genaamd 't Waardje. Dit meertje is een restant van het veel grotere meer dat in 1631 grotendeels werd ingepolderd en bekend is als de Heerhugowaard. De houthandel werd in de twee eeuwen na 1805 steeds verder uitgebreid, totdat het begin deze eeuw bijna het hele poldertje in bezit had genomen.

Van boomstam naar plank

Wat zien we precies op deze luchtfoto? De houthandel floreerde in de wederopbouwjaren na de Tweede Wereldoorlog, omdat er een grote vraag was naar bouwmate-

riaal. Van regionale leverancier in Noord-Holland werd Eecen in deze tijd ook een grote leverancier in Friesland, Groningen en Drenthe. Stichting Langedijker Verleden heeft een prachtige bedrijfsfilm uit die tijd. Deze film toont een goed beeld van alle werkzaamheden op het bedrijf en is op zondagmiddag in Het Regthuis te bekijken.

In de jaren 50 van de vorige eeuw werden er in Oudkarspel nog boomstammen verwerkt tot planken. In de brede sloot rechts op de foto liggen boomstammen in het water te wachten op verwerking in de zagerij. Helemaal aan de bovenzijde van de foto is rechts nog net 't Waardje te zien, waar nog meer boomstammen liggen opgeslagen in het open water. De boomstammen werden voornamelijk ingekocht in Scandinavië en Rusland en per schip vervoerd naar Nederland via de havens van Delfzijl en Zaandam. Daar werden ze samengebonden tot vlotten en vervolgens via het Kanaal Omval-Kolhorn in kolonne vervoerd naar Oudkarspel.

De boomstammen lagen daar eerst langdurig in een balkengat. Wateren, feitelijk het in het water leggen van boomstammen, is nodig omdat anders het gevaar bestaat dat het hout gaat werken. Werking van hout is de vervorming die in hout optreedt onder invloed van vocht. Door opname en afgifte van vocht kan hout namelijk zwellen en krimpen, en in sommige gevallen kromtrekken of scheuren.

Dankzij het proces van wateren raakte het hout uitgewerkt, waardoor de balken en planken die ervan werden gezaagd recht bleven.

Achterburggracht met diverse houtvloten. Ook zijn de noodwoningen voor personeel te zien en daarachter de keukenkastjesfabriek. De foto is genomen vanaf de voormalige voetgangersbrug naar de DTS voetbalvelden.

Terug naar de luchtfoto, waar ongeveer in het midden een ophaalbrug is te zien over de Achterburggracht. Daarvoor is een pleintje (Houtwerf) dat uitkomt op de Dorpsstraat. Deze situatie is ook anno 2020 nog grotendeels herkenbaar, hoewel de ophaalbrug helaas niet meer is te openen.

Op het pleintje stond naast de Achterburggracht enige tijd een kraan. Aan de andere kant, aan de overzijde van de Achterburggracht, was links naast de ophaalbrug de keuken- en kastenfabriek van EZO gevestigd. Over dit bedrijf, dat werd opgericht in 1946, is in de Otterplaat van 2010 een artikel opgenomen. Helemaal links van de luchtfoto zijn enkele huisjes voor personeel van de houtwerf te zien. Ze zijn na de oorlog als noodwoningen gebouwd. Op de plek waar de noodwoningen stonden, is nu de nieuwe toegangsbrug in het verlengde van de Zaagmolenweg.

Houtzagerij omstreeks 1930

Houtzagerij

Rechts naast de ophaalbrug was van oudsher de houtzagerij. De Achterburggracht is hier plaatselijk een stuk breder om het manoeuvreren van de boomstammen mogelijk te maken. Op de foto linksonder is te zien hoe de boomstammen uit het water de zagerij in werden getrokken. De fabriekspijp was nodig omdat in 1918 werd overgestapt van windkracht naar stoomkracht om de zagerij aan te drijven. Met een grote ketel werd stoom gemaakt en via een generator werd elektriciteit opgewekt voor de aandrijving van de diverse zaagbanken en andere apparatuur. Het stoken van de ketel gebeurde heel handig met het vrijkomende houtmot uit de zagerij. In de jaren 60 van de vorige eeuw werd overgeschakeld op elektriciteit van het landelijke net. De stoommachine en schoorsteen zijn omstreeks 1970 afgebroken. Het houtmot werd voortaan verwerkt tot spaanplaat.

Houtopslag

Als we weer terugkeren naar de luchtfoto, zien we op het buitenterrein duidelijk grote hoeveelheden gezaagd hout, die op stapels liggen te wachten om vervoerd te worden naar de klanten. Nadat het hout in de zagerij op maat was gezaagd werden de planken gesorteerd op lengte en op het terrein weggelegd. Het interne vervoer gebeurde met lorries op een uitgebreid spoornetwerk. Op het hoogtepunt lag er bijna 1,5 kilometer spoor. De lorries werden voortgeduwd naar een bepaald vak op het terrein en daar met de hand afgeladen. Op kleine draaischijven konden de lorries een kwartslag worden gedraaid, zodat alle hoeken van het terrein bereikt konden worden. De spoorlijntjes werden in de jaren 60 van de vorige eeuw verwijderd en de heftruck en elektrokar deden hun intrede om het vele handwerk te verlichten. Het hout lag in de jaren 50 van de vorige eeuw nog voornamelijk buiten opgeslagen. In 1951 werd het eerste gedeelte van een grote loods gebouwd. Op de luchtfoto zichtbaar door het lichter gekleurde dak. De fundering was van beton, maar de rest van de loods was uiteraard van hout en werd gebouwd door plaatselijke aannemers.

Vervoer op het bedrijfsterrein ging met lorries. Op het midden van de foto is een draaischijf zichtbaar (foto 1930)

In latere jaren werden steeds meer loodsen gebouwd om het hout overdekt te kunnen bewaren. Uiteindelijk is circa 30.000 m² van het poldertje overkapt geweest. Recent zijn de meeste loodsen gesloopt.

Afvoer naar de klant

De afvoer van het hout naar de klanten ging in de jaren 50 van de vorige eeuw nog grotendeels over water. Eerst per trekschuit en later met de motorschuit. Voor Langedijker schippers was Eecen jarenlang een beste opdrachtgever. Bij de loods op het midden van de luchtfoto ligt een schuit onder een overkapping te wachten om te worden beladen. Vaak lag er een groot aantal schepen te laden.

Ook per paard en wagen en later per vrachtwagen werd hout naar de klanten gebracht. De vrachtwagens reden via de ophaalbrug en door de smalle Dorpsstraat naar de klanten. De huidige vaste brug in het verlengde van de Zaagmolenweg dateert van een veel latere datum.

Afvoer van hout ging voornamelijk per binnenvaartschip

Sportieve hart van Oudkarspel

De 'Eecenpolder' was decennia lang ook het sportieve hart van Oudkarspel. Linksboven op de luchtfoto is nog net een deel van het voetbalveld van DTS te zien. DTS staat voor 'Door Training Sterk' en is opgericht in 1921. Door Eecen werd toen een locatie in het poldertje beschikbaar gesteld. Er werd gestart met één voetbalveld. Later werden er nog twee weilanden ingericht als wedstrijdelden. Deze voetbalvelden waren vanaf de Dorpsstraat via een klein bruggetje over de Achterburggracht te bereiken langs de zuidkant van waar nu café De Heerlijkheid is. Helemaal aan de bovenkant van de luchtfoto is nog een stukje van de oude polderverkaveling te zien. Hier is in 1959 een ijsbaan aangelegd voor IJssclub de Volharding.

De ijsclub moest na 15 jaar weer verkassen om zo ruimte te maken voor nog meer houtopslag. De voetbalvereniging kreeg eind vorige eeuw een nieuwe locatie bij de Oeverzegge, ook om ruimte te maken voor bedrijfsuitbrei-

ding. Van de ijsbaan resteren nog twee oude lichtmasten als stille getuigen van het sportieve verleden op deze plek. Tussen de voetbalvelden en de Achterbruggracht waren ook nog een speeltuin genaamd 'Kindervreugd' en een kleuterschool gevestigd.

Molens

In de Zuiderkoogpolder heeft een aantal molens gestaan. Als eerste natuurlijk de eerder genoemde houtzaagmolen die Cornelis Eecen in 1803 kocht als molen De Kievit en die toen nog in Alkmaar stond. Van het Gedeputeerd Bestuur van Holland en de gemeenteraad van Oudkarspel kreeg hij in 1805 toestemming de houtzaagmolen naar Oudkarspel te verplaatsen. De molen kreeg een andere naam, 'De Vier Gebroeders', genoemd naar zijn zonen Jan, Gerbrand, Klaas en Pieter. Het was een zogenaamde paltrok molen, een specifiek type dat meestal als een zaagmolen werd gebruikt. In de Zaanse Schans is nog een dergelijke molen te zien. De draaiende beweging van de wieken wordt met behulp van een krukas omgezet in een op en neer gaande beweging, die nodig is voor de verticaal opgestelde zaagramen met zaagbladen.

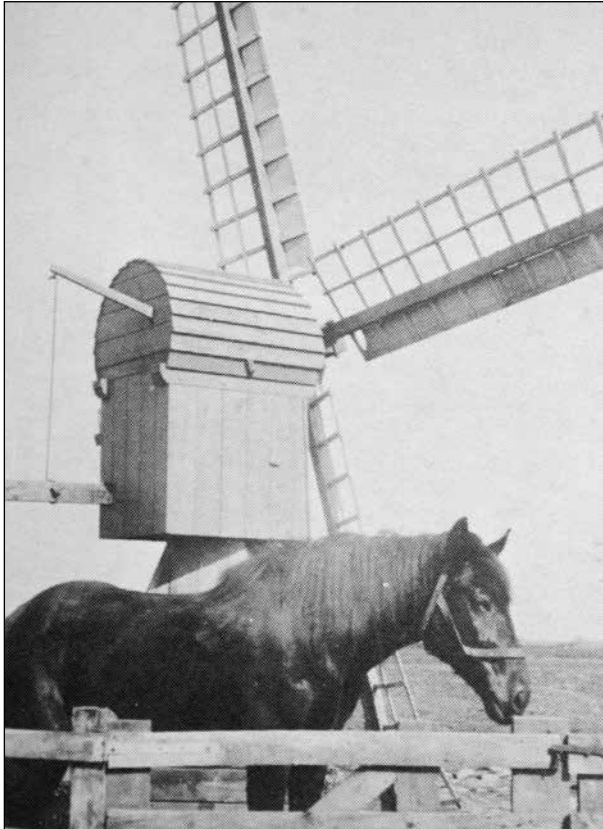

Oude foto van de houtzaagmolen 'De Vier Gebroeders', met daarvoor de ophaalbrug en het pleintje. Op de voorgrond is de diksloot te zien.

De zonen van Cornelis Eecen waren in de loop van de jaren vakkundige molenbouwers geworden. Ze hebben in 1828 de oude paltrok molen gesloopt en daarvoor in de plaats eigenhandig een bovenkruier gebouwd. Een bovenkruier is een windmolen waarbij de kap met daaraan de wieken kan draaien. Het bovenste deel van de molen kan zo in de juiste richting van de wind worden geplaatst.

Bij het overlijden van Cornelis Eecen werd de molen geveild en gekocht door de zonen Gerbrand (aannemer van publieke werken) en Pieter (meestertimmerman), beiden woonachtig te Oudkarspel. Deze molen raakte in 1918 buiten gebruik en ging tenslotte in 1922 verloren bij een brand.

Moderne technieken namen de aandrijving van de zagerij over. Afbeelding 6 toont de 'De Vier Gebroeders' nog in volle glorie. Het is een oude foto waarbij ook nog een zogenaamde Lient (klein insteekehaventje) naar de Voorburggracht is te zien. Dit werd in Langedijk ook wel een diksloot genoemd.

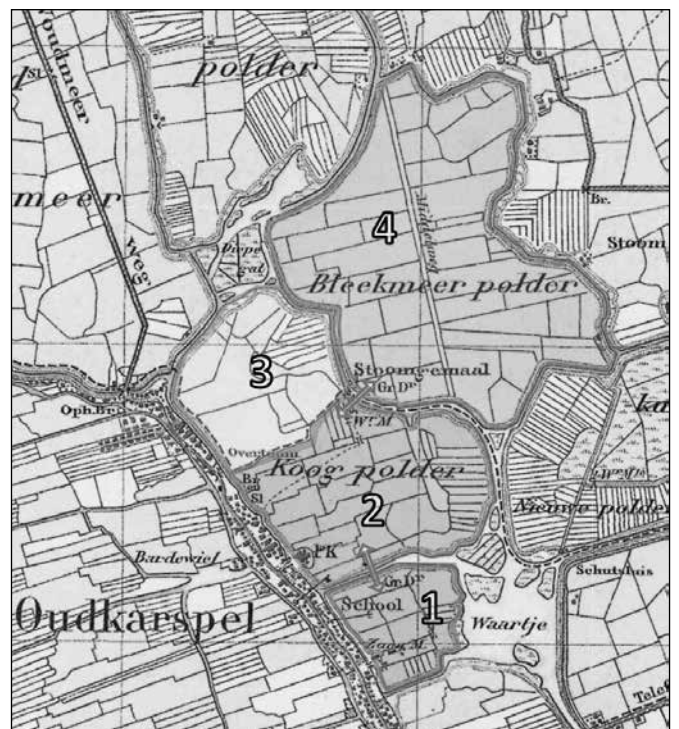

Weidemolen 'De Koekoek'

Minder bekend is dat er ook een weidemolentje op het terrein van Eecen heeft gestaan. Op de luchtfoto is hij te zien boven de middelste loods, ongeveer halverwege de stapels hout. De weidemolen heette "De Koekoek" en werd gebouwd in 1933. Maar ook voor die tijd stond hier al een molentje. De molen werd gebruikt om het bedrijfsterrain van Eecen te bemalen met een vijzel. Het weidemolentje is behouden, maar staat niet meer op de oorspronkelijke locatie. Na de zoveelste uitbreiding van het bedrijfscomplex werd de molen verplaatst naar een plek op de dijk helemaal aan de oostkant van de polder. Maar hij had al enige tijd geen functie meer, omdat toen de hele Zuiderkoog bemalen werd met een elektrische pomp aan de kant van de Dorpsstraat. Inmiddels heeft het Hoogheemraadschap het beheer van het waterpeil overgenomen. In 1985 haalde molenbouwer Poland het molentje uiteindelijk weg en stond deze 15 jaar in opslag. In 2000 werd de molen bij Golfbaan Sluispolder geplaatst, nabij de N9 in Alkmaar. Daar is de molen na een restauratie weer in bedrijf. De 18-jarige Julius Meijer is nu de enthousiaste molenaar, die geregeld de wieken laat draaien.

De Koogpolder

Zoals in het begin van dit stuk opgemerkt, is Eecen gevestigd in een klein poldertje genaamd de Zuiderkoog. Oorspronkelijk waren er drie kleine polders: Noorderkoog, Middelkoog en de Zuiderkoog, die gezamenlijk de Koogpolder vormde. De Middelkoog en Noorderkoog werden in het begin van de 19^e eeuw samengevoegd. Voor de afwatering op het boezemwater was de Zuiderkoog met een houten duiker onder de Snipsloot verbonden met de Middelkoog. In de Middelkoog stond de gezamenlijke molen van de Koogpolder, die tevens de Bleekmeerpolder in Waarland bemaalde. Ook de Bleekmeerpolder was met een houten grondduiker verbonden met de Koogpolder, maar dan onder de Ganssloot. Later werd een stoomgemaal gebouwd in de Bleekmeerpolder, waarbij de gezamenlijke bemaling via de duikers bleef behouden. De molen van de Koogpolder bleef ook in bedrijf, totdat deze in 1937 door brand verloren ging.

Topografische kaart van 1922 met de ligging van de Koogpolders. 1=Zuiderkoog, 2=Middelkoog, 3=Noorderkoog, 4=Bleekmeerpolder. De Koogpoldermolen wordt aangeduid met de letters WrM. De grondduikers tussen de polders met een pijltje en de letters GrDr.

Het systeem met houten duikers onder de boezemvaart was niet zonder risico. Op 22 augustus 1921, het was kermis in Oudkarspel, raakte de duiker naar de Bleekmeerpolder lek. Het beheer en onderhoud aan de duiker was slecht waardoor het hout verrot was en de duiker het die dag plotseling begaf. Molenaar IJs Koster ontdekte het lek om 22 uur en sloot snel de duiker af aan de zijde van de Koogpolder, zodat deze polder aan een ramp

ontsnapte. Maar aan de andere kant was er geen redding meer aan en stroomde de Raaksmatsoezem leeg in de Bleekmeerpolder. Een poging van het inmiddels gewaarschuwd en toegesnelde kermisvolk om met een platbodem het gat te dichten liep uit op een mislukking: het bootje werd simpelweg in twee stukken gespleten en het gat in de kade werd steeds groter. De landerijen stonden de volgende dag een meter onder water. Het vee kon worden gered, maar de kool en aardappelen waren in één klap waardeloos. Van de overstroming heeft Stichting Langedijker Verleden een unieke film in bezit, gemaakt door cineast Jan de Bakker uit Noord-Scharwoude, die met zijn apparatuur toevallig op de kermis was. Ook deze film kan tijdens de openingsuren van Het Regthuis worden bekeken. Na de ruilverkaveling is van de Bleekmeerpolder en de Middel- en Noorderkoog weinig meer te herkennen. Deze zijn opgegaan in het grotere geheel. Maar de Zuiderkoog is wonderwel behouden en nog duidelijk herkenbaar.

Foto van het gat in de kade en de ondergelopen Bleekmeerpolder in 1921

21ste eeuw

In het begin van deze eeuw ging de Houtgroep Eecen met de Zaanse branchegenoot PontMeyer een fusie aan. De familienaam Eecen verdween na 200 jaar als bedrijfsnaam en PontMeyer werd de nieuwe naam voor het fusiebedrijf. Ondanks eerdere plannen voor verhuizing naar bedrijventerrein Breekland, is het bedrijf nog steeds te vinden in de Zuiderkoog. De nadruk ligt niet meer op houtverwerking en opslag, maar tegenwoordig onderscheidt het bedrijf zich als bouwmarkt voor aannemers en bouwbedrijven. De leegstaande houthallen aan de zuidzijde zijn in 2019 grotendeels gesloopt en vanaf het ophaalbruggetje is nu weer een

lege polder zichtbaar. Maar het is niet de bedoeling dat dit lang zo blijft. Verzekeringsmaatschappij de Noordhollandsche van 1816 heeft plannen om hier een nieuw hoofdkantoor te bouwen. Bijzonder is dat ook dit bedrijf een eeuwenoude relatie heeft met zowel Oudkarspel als met de oprichter van de houthandel. Cornelis Jansz Eecen was in 1816 namelijk ook de oprichter van de Onderlinge Brandwaarborg, dat later NH1816 werd. Als we voor de laatste keer een blik werpen op de luchtfoto, zien we links van de ophaalbrug een boerderijachtig gebouw. Hier is al sinds 1874 het hoofdkantoor van de Noordhollandsche van 1816 gevestigd. "Waar de grote banken en verzekeraars anonieme bedrijventerreinen of de Amsterdamse Zuidas verkiezen, blijft NH1816 eigenwijs op dat mooie plekje waar het ruim 200 jaar geleden allemaal begon: de Dorpsstraat in Oudkarspel", aldus directievoorzitter Lex Verëll. In de nieuwbouwplannen blijft 'de boerderij' behouden als monument en worden de kantoren verplaatst naar de andere kant van de Achterburggracht. Hier moet een groene campus verschijnen met een parkachtige uitstraling waar 400 werknemers een plekje kunnen vinden. De nieuwbouwplannen kenmerken zich door het gebruik van stevige balken, grote deuren en gigantische lamellen, in een vorm die enigszins doet denken aan de houthallen van weleer. Op deze manier wordt de geschiedenis die Cornelis Jansz Eecen in 1805 op deze plek in Oudkarspel startte nog met vele jaren verlengd.

Bronnen.

- 59e Bundel Westfries Genootschap 1992
- Boekje 175 jaar Eecen Hout (augustus 1980)
- <https://www.molendatabase.org/>
- <https://topotijdreis.nl>
- Nationaal Archief
- <https://www.nh1816.nl/>

Artist impression van de nieuwbouw van NH 1816

Piet Woestenburg had oog voor de historie

Piet Woestenburg haalt de kool binnen en maakt een mooie stapel

Op een zondagmiddag kwam een man Het Regthuis binnen met een paar fotoalbums. Ik had toen dienst als suppoost en we gaan aan een tafel zitten om ze te bekijken. Al snel ontdek ik dat deze man, die al een lang leven achter zich heeft (geboren 1929), een boeiend verteller is. Hij laat mij prachtige foto's zien die uit een tijd komen dat er maar heel weinig foto's werden genomen. Zeker tuinders maakten nauwelijks foto's. Die waren hard aan het werk en hoe interessant kan het nou zijn dat je een foto maakt van je werk. Bovendien kost het geld dat wel beter besteed kon worden, als het geld er al was trouwens.

Maar deze man was tuinder geweest en had daar toch oog voor gehad. Gelukkig had hij er toen geld voor over om het tuindersleven vast te leggen. Hoe er gewerkt werd, hoe het schaften ofwel het 'koppie doen' eruit zag, hoe de kool per slee over het ijs werd vervoerd, hoe de ruilverkaveling alles veranderde en ga zo maar door. We spreken af dat ik een keer bij hem langs ga voor een uitgebreid interview, want ik voel dat hij, Piet Woestenburg, mij veel kan vertellen.

Piet Woestenburg al vroeg in zijn jeugd aan het werk

In Noord-Scharwoude geboren in 1929, was 6 klassen op de lagere school in die tijd vaak ook het eindstation. Er was wel een 7e klas om in zo'n extra jaar nog verder bij te leren, dan hoefde je nog niet naar een school voor voortgezet onderwijs te gaan. Piet deed die 7e klas ook, maar daarna begon ook meteen zijn werkzame leven.

Het is dan 1942 en de Tweede Wereldoorlog is in volle gang. Hij begint te werken bij kruidenier Stoop in Oudkarspel. Boodschappen rondbrengen, een jaar lang, goed opletten op de bonnetjes die erbij horen want veel is 'op de bon'. Maar hij wil het liefst bij zijn vader Willem, die tuinder is, komen werken. Die ziet dat ook wel zitten en ze huren er land voor bij.

Ze kunnen goed samenwerken omdat ze elkaar aanvullen. Piet met nieuwe ideeën en vader die wat remt: "*hoeveel kost dat wel niet?*" Maar bij de eerste vaartocht met een motorschuit, na de oorlog, gaf vader Willem toe dat hij erg blij was met deze investering. Wat een gemak! Het was een schuit die was gekocht van Kees Bruin die naar Nieuw Zeeland emigreerde. Piet had er een Penta buitenboordmotor op gezet.

Het gemak van een motorschuit, Piet achter het roer op het Gorterdiepje in Noord-Scharwoude in zijn tweede en grotere 'metor'

Piet ontwikkelt zich door cursussen te volgen, haalt ook zijn Middenstandsdiploma. Gaat naar de avondschool voor detailhandel in Alkmaar, want een groentewinkel beginnen lijkt hem wel wat. Al die plannen worden enkele jaren na de oorlog doorkruist door een oproep voor de keuring van de militaire dienstplicht. In die tijd dreig je dan uitgezonden te worden naar Nederlands-Indië. Daar gaan veel jonge soldaten naartoe om daar de 'orde te herstellen', ook uit Langedijk. Maar hij wordt afgekeurd wegens een liesbreuk. Dit voorkomt dat hij Langedijk moet verlaten en zijn vader verder alles alleen had moeten doen.

Bekend door zijn kolfprestaties

"Vanaf 15 jaar mochten we op zondagmiddag biljarten in café De Schelvis. We keken dan wel eens om een hoekje bij het kolven. Toen zei een van die mannen 'Jochie hou jij die stok es effies vast want je ken pittig biljarte dus je zalle wel kolve kenne ok'. Ik kreeg een stok in mijn handen en inderdaad kon ik het, ik had er kijk op."

Hij wordt lid van de vereniging 'Gezellig Samenzijn' en zal dat zijn hele leven blijven. Hij leert snel en dit resulteert in 1948 in het Langedijker kampioenschap voor junioren. Het blijkt voor Piet een prachtige hobby die hij tot zijn 90e jaar zal blijven doen.

Piet aan slag in De Schelvis, omstreeks 1948

Vele keren staat hij op een erepodium en in 1995 is hij de trotse kampioen van het Langedijker Kampioenschap. Regelmatig weet hij in wedstrijden de maximale score van $5 \times 12 = 60$ punten bij elkaar te slaan. Iedereen die wel eens heeft gekolfd weet hoe moeilijk het is om die maximale score van 12 punten per slagbeurt te halen!

Een doenig mannetje

Als ik Piet van alles hoor vertellen, valt mij op dat hij zoals we op zijn Langedijks zeggen "een doenig mannetje" is geweest. Hij is altijd behoorlijk actief geweest, graag behulpzaam en het liefst onder de mensen.

Het was voor hem daarom bij de watersnoodramp van 1953 meteen duidelijk om te gaan helpen. Bij de werf van Bertus de Waal wordt zijn schuit met buitenboordmotor op een wagen van conservenfabriek Verburg geladen

om in Voorne-Putten hulp te bieden. Daar aangekomen, blijkt echter dat er geen installatie is om zijn schuit van de wagen te halen.

Dan maar weer terug naar Alkmaar want de chauffeur moet morgen weer bij Verburg aan het werk. Maar Verburg zegt na een telefoontje dat het beter is om terug te gaan, daar helpen is veel belangrijker. Bij Voorne-Putten wordt de schuit er nu wel afgehaald en er kan gevaren worden naar de plekken waar hulp nodig is. Dagenlang helpen geeft veel voldoening en het voordeel van de buitenboordmotor is dat hij ondieper water kan bereiken. Toen Piet later hoorde dat je bij de gemeente de gemaakte kosten kon declareren, deed hij dat toch niet. "Die mensen hadden het veel slechter, dat kon ik niet".

Actief was hij ook bij het opnieuw starten van het **Langedijker kampioenschap kolven** toen dat een aantal jaren niet meer werd gehouden. Het was ingezakt omdat alleen de besten prijzen konden winnen. Hij regelde dat ook de lagere klassen in de prijzen konden vallen en zorgde er zo voor dat er nieuw leven in die wedstrijden kwam.

Hij was ook een van de initiatiefnemers om een **kolfbaan** aan te leggen binnenin de wintertuin van zorgcentrum **Buiten Zorg**.

Piet Woestenburgbaan

Hij zag namelijk tijdens het rondbrengen van maaltijden (22 jaar lang gedaan) als hij bij Buiten Zorg kwam dat er een wintertuin aangelegd werd op de binnenplaats. Daar kon toch wel op een gedeelte een kolfbaan aangelegd worden? Dat zou een mooie oefenbaan voor de kolvers zijn. De bewoners konden meegenieten als ze de kolvers bezig zagen maar vooral ook de bezoekers van die bewoners. Wie weet werden enkelen dan enthousiast genoeg om het ook te doen en kwamen er nieuwe leden bij de kolfverenigingen. Met veel hulp, geld en materiaal lukte het om die baan te realiseren.

In 1996 is de baan klaar voor gebruik en Piet verzorgt die baan 16 jaar lang. Als waardering voor al zijn inzet krijgt de baan daarom zijn naam: de Piet Woestenburgbaan.

Piet is winnaar van het Langedijker Kampioenschap in 1995 (foto Langedijker Nieuwsblad)

Kolfbaan in Buiten Zorg

Piet bij zijn naamplaatje op de baan in Buiten Zorg

In de herfst de kool binnen halen. Op de achtergrond links Concordia en rechts het gemeentehuis. V.I.n.r. Klaas Wagenaar - Piet Woestenburg - Willem Woestenburg

Hij genoot er ook van om **jeugd te begeleiden**. In café De Burg mochten jongelui van de katholieke jeugdbeweging Sint Joseph Gezellen op zondagmiddag komen biljarten. In een aparte ruimte met drie biljarts was er leiding van een paar volwassenen om dat rustig te laten verlopen. Zo ook op een dag dat Piet daar met een ander moest letten op de aanwezige jeugd. Daar deed zich iets voor waarbij hij liet zien hoe hij de juiste snaar bij die jeugd wist te raken. Nico Bakker, die snel angebrand kon zijn, sloeg uit frustratie bij een mislukte stoot de keu zo hard op de rand van het biljart dat hoorbaar was dat die stuk was. De maat van Piet vond dat hij onmiddellijk verwijderd diende te worden. Piet vroeg of hij het mocht afhandelen, wachtte een tijdje, liep belangstellend naar dat biljart en vroeg of ze het naar hun zin hadden. Nog wat later wilde hij een keer een beurt meedoen omdat de ballen zo mooi lagen. Hij wees daarvoor de keu aan waarvan hij wist dat die stuk was. "O deze is kapot zie ik" zegt Piet en direct zegt de dader "ja dat is mijn schuld, dat heb ik gedaan bij een misstoot, ik was zo kwaad" en de zaak werd geregeld. Zonder gezichtsverlies van eruit gezet te zijn kon de middag verder plezierig verlopen. Vele jaren later sprak Nico Bakker bij een kolfwedstrijd Piet daar nog eens dankbaar op aan: "Piet ik ben die keer van die keu nog niet vergeten hoor!" Op de foto van het Langedijker kolfkampioenschap van 1995 ziet u ze gebroederlijk naast elkaar staan.

Unieke foto's leggen de agrarische historie vast

Getrouwd in 1959 heeft Piet zijn woonhuis en tuindersbedrijf op De Nederlanden aan de Papemersloot, net achter het gemeentehuis in Noord-Scharwoude. Gelukkig neemt hij regelmatig foto's bij zijn werk en zo kunnen wij zien hoe het eraan toeging voordat alles zou veranderen door de ruilverkaveling.

Zoals we zien bij de foto's over bloembollen wordt er niet alleen kool, uien en aardappelen geteeld in het Geestme-rambacht.

Tulpen koppen door zoontje Willem (links) en vriendje Pedro Reus.

Op de achtergrond de Poterbewaarplaats aan de Papemersloot (1971).

Die vormen een extra mogelijkheid om het risico te spreiden bij slechte prijzen met de andere teelten.

*Piet ploegt laag voor laag de bollen boven de grond,
anderen leggen die al kruipend weer in houten bakken.
Op de achtergrond de Nieuwe Weg (N504).*

*Het 'koppie doen', een rustmoment.
V.l.n.r. boven Nico Bruin - Martien Hink -
Willem Kos - Willem Woestenburg - Piet Woestenburg
Daaronder Elbert Vlug - Pedro Reus -
zoon Willem Woestenburg.*

*Het is gebruikelijk in agrarisch Langedijk dat het hele gezin
meehelpt. In de bollenschuur zien we de ijverige handen van
de dochters van Piet en zijn vrouw de bollen pellen. (1970)
V.l.n.r. Mariëtte - Luus (de vrouw van Piet) -
Luciënne - Petra.*

Ook anderen werden wel eens op de foto gezet. Cobus Kamper is hem nog dankbaar dat hij foto's heeft gemaakt toen hij aan het werk was met zijn tractor.

*Cobus Kamper, begenadigd tractorchauffeur, aan het kopeggen
in 1971. In 1972 zal ditzelfde gebied als volgende blok door de
ruilverkaveling van vaargebied veranderen in rijgebied. Op de
achtergrond de Poterbewaarplaats aan de Papemersloot.*

De strenge winter van 1962-1963

Het is ook mooi om te zien hoe er in de strenge winter van 1962-1963 werd gewerkt om de kool naar de weg te krijgen. Het normale varen naar de veiling was onmogelijk geworden toen volkomen onverwacht in de herfst van 1962 een vorstperiode begon. Nog niet alle kool was van het land gehaald, maar dat werd ruimschoots goed gemaakt door de snel oplopende prijzen. Door de maanden aanhoudende vorst vrozen alle vaarwegen dicht met een dikke ijslaag.

Die was zo dik dat tractoren en transportbusjes met gemak op het ijs konden rijden.

*Met gemak kan een tractor op het ijs rijden, aan het stuur
Kees Hink met naast hem Dick Keppel*

Toen Piet opeens Cees Zijp aan zag komen rijden om zijn steenkolen af te leveren bij zijn klanten, wenkte hij hem voor de foto. Zwarte steenkolen naast de witte kolen op het ijs is immers een unieke situatie!

*De volkswagenbus van brandstoffenhandelaar
Cees Zijp (achter het stuur) staat met zijn
zwarte (steen)kolen naast de witte kolen*

Omdat niet iedereen toen al een tractor had, was van oudsher dan de oplossing om met een slee de koolmanden naar de weg te brengen. Daar kon de kool in voertuigen worden geladen voor verder transport.

*De koolmanden staan klaar om per slee vervoerd te worden.
Staand: links Willem Woestenburg en rechts Evert Langedijk
Midden: Piet Woestenburg met dochtertje Mariëtte.*

*Veel dooiwater maar het ijs blijft dik genoeg voor vervoer
per slee. Links Arie van der Veer en rechts Dick Keppel*

*Dick Keppel sjuwt de manden op de kant.
Op de achtergrond Concordia*

Ruilverkaveling verandert alles

In 1968 is de start van de ruilverkaveling van het Geestmerambacht. Daar merkt Langedijk nog niet veel van want het gaat in blokken die per jaar worden afgerond. Eerst is het westen aan de beurt waar Warmenhuizen er snel mee te maken heeft. Het blok waar het bedrijf van Piet Woestenburg in ligt, wordt in 1972 aangepakt. Het al heel lang vertrouwde beeld van sloten en bruggen verdwijnt dan totaal.

Die verandering is mooi te zien op de twee foto's die vanaf dezelfde plek zijn genomen. Eerst is nog het water te zien dat echter al flink lager staat omdat er gemalen wordt totdat het droog staat.

De tweede foto laat zien dat het vele zand de ondergrond wordt voor de aan te leggen rijweg.

Het water in de Voorburggracht wordt weggemalen en begint al te zakken

Het zand vervangt definitief het water, de Voorburggracht zal een rijweg worden

De vooruitgang rukt op, Harry Keppel vaart op tijd de Papemersloot uit

Hij blijft ook waar mogelijk actief maar heeft in ieder geval meer tijd om zijn geliefde kolfsport te beoefenen.

De vele Langedijkers die met deze kleurrijke man omgingen, spraken hem graag aan met 'Woest'. Dat was lekker kort en had iets in zich van genegenheid, juist bij hem die zo geduldig en tactisch met mensen om kon gaan.

Het is mooi om te zien hoe deze man op zijn manier de historie van Langedijk mede heeft bepaald. Mooi ook dat hij vroegtijdig oog had om die historie met foto's vast te leggen.

Bronnen:

* *Familiearchief Piet Woestenburg*

* *Interview Piet Woestenburg*

* *Langedijker Nieuwsblad*

Ook vele andere sloten worden gedempt en aan dat lot ontsnapt ook de Papemersloot niet. Trefend zien we op de foto's hoe de verandering van varen naar rijden het beeld van Langedijk zal wijzigen. Zand en asfalt verdringen het water en de bedrijven van tuinders komen opeens aan een weg te liggen.

Het is niet alleen dat er ruilverkaveling plaatsvindt maar het hele gebied verandert totaal. Het is de grote omschakeling van vaarpolder met duizenden akkers naar rijpolder met grote percelen waar de bedrijven bij worden gebouwd.

Streekverbetering is het begrip dat daarmee ook om de hoek komt kijken en de hele infrastructuur wordt anders. Niet alle tuinders zien het zitten om een nieuw bedrijf op te starten in dat verkavelde gebied. Zij stoppen ermee en kunnen hun land inbrengen om uitgekocht te worden. Sommigen kunnen stoppen omdat ze al op leeftijd zijn, anderen gaan nog een baan zoeken.

'Woest' bouwt zijn bedrijf af maar blijft erg actief

Een nieuw bedrijf beginnen in het verkavelingsgebied ziet Piet niet zitten. Wel blijft hij nog jarenlang op kleinere schaal zijn bedrijf voortzetten met bollenteelt en een koelhuis.

Na twee jaar werken bij zaadhandel Jacob Jong en ruim 10 jaar bij Reigersdaal, waar mensen met een beperking worden begeleid, stopt hij met werken in een baan. Tot zijn 70^e jaar houdt hij nog wel zijn koelhuis aan.

